

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Jazyková korektura
jako součást nakladatelské práce**

Bakalářská práce

Autor:	Jarmila Colombo
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce:	Mgr. Jan Bílek

Zadání bakalářské práce

Autor: MgA. Jarmila Colombo

Studium: P12540

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název bakalářské práce: **Jazyková korektura jako součást nakladatelské práce**

Název bakalářské práce AJ: Proof Reading as a Part of the Editorial Work

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce bude na základě charakteristiky jazykových korektur jako součásti redakční práce při přípravě textu k vydání zhodnotit stav vybraných publikací z hlediska kvality provedení korektur a vypracování vlastní jazykové korektury zvoleného rukopisu.

Havel R., Štorek B. a kol., Editor a text. Úvod do praktické textologie, Paseka, Praha - Litomyšl 2006
Magincová D., Příručka nakladatelského redaktora, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2008
Pokorný M., Pokorná D., Redakční práce. Jak připravit text k publikování, Grada Publishing, Praha 2011.

Anotace:

Cílem práce bude na základě charakteristiky jazykových korektur jako součásti redakční práce při přípravě textu k vydání zhodnotit stav vybraných publikací z hlediska kvality provedení korektur a vypracování vlastní jazykové korektury zvoleného rukopisu.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jan Bílek

Oponent: PhDr. PaedDr. Miloslav Vondráček, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.1.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26. 5. 2016

Poděkování

Svému vedoucímu bakalářské práce, magistru Janu Bílkovi, a doktorce Dagmar Magincové děkuji za podnětné připomínky a své rodině za nekonečnou trpělivost.

Anotace

COLOMBO, Jarmila. *Jazyková korektura jako součást nakladatelské práce*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016, 38 s. Bakalářská práce.

Tato práce se zabývá tématem jazykových korektur jako součásti redakční přípravy textů k jejich vydání. Obsahuje teoretickou a praktickou část. Cílem teoretické části je poskytnout zevrubný pohled na téma korektur, a to jak z hlediska historického, tak i současného. Zároveň nabízí i analýzu úrovně jazykové redakce několika již vydaných textů. Praktická část práce je založena na projektu, jenž spočívá ve vlastní redakční přípravě zvoleného rukopisu autora Václava Cílka. Text praktické části obsahuje podrobný popis, shrnutí a vyhodnocení redakční práce s textovým materiálem rukopisu a obecné závěry, jež z ní vyplývají. Stránky rukopisu opatřené korektorskými značkami tvoří přílohu této práce.

Klíčová slova: rukopis, jazyková korektura, redakční práce, textová úprava

Annotation

COLOMBO, Jarmila. *Proof Reading as a Part of the Editorial Work*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016, 38 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis deals with proof-reading, a part of the editorial work, which leads to the publication of texts. It has its theoretical and practical parts. The theoretical part undertakes the topic comprehensively from both the historical and contemporary points of view. It also critically analyses the proof-reading standard of several published texts. The practical part of the thesis is based on the project, which consists in the editor's proofs of a manuscript written by Václav Cílek. The text of the practical part contains a detailed description, summarization and evaluation of the work on the manuscript redaction and also contains the conclusions resulting from it. All of the pages of the manuscript with the proof-reader's marks are annexed with this thesis.

Keywords: manuscript, proof-reading, editorial work, revision

OBSAH

Úvod	1
1 Revize textů od raných dob až po současnost	3
1.1 Doba rukopisů	3
1.2 Po vynalezení knihtisku	3
1.3 Korektury v období technologických změn	5
1.4 Současná praxe	6
2 Vlastní náplň textových úprav	8
2.1 Jak se vyvíjel přístup k revidovaným textům	8
2.2 Jaké jsou hlavní zásady provádění textových úprav	9
2.3 Co a jak dnes v textech revidujeme	10
2.4 Nedostatky dnešní praxe	11
2.4.1 Umění v Klatovech	12
2.4.2 Lidové noviny	13
2.4.3 Kapitoly z dějin divadla	14
3 Projektová část – vlastní korektura rukopisu	15
3.1 Výběr rukopisu	15
3.2 Textová úprava a její specifika	16
3.3 Specifika redigovaného rukopisu	17
3.4 Charakteristika rukopisu z hlediska textových úprav a jejich vlastní provedení	20
3.5 Sumarizace provedených změn	22
3.6 Vyhodnocení získaných údajů	24
3.6.1 Textové změny věcného charakteru	24
3.6.2 Textové změny charakteru literárního a grafického	25
3.6.3 Textové změny jazykového charakteru	26
3.6.3.1 Jevy tvaroslovné a slovnědruhové	26
3.6.3.2 Jevy pravopisné	27
3.6.3.3 Jevy syntaktické	28
3.6.3.4 Jevy stylistické	29
3.6.4 Shrnutí	30

Závěr	32
Seznam použitých pramenů a literatury	34
Seznam související literatury	36
Seznam příloh	38
Příloha A – Zkorigovaný rukopis	strany 1–43
Příloha B – Seznam použitých korektorských značek	strany 1–2
Příloha C – Ukázka korigování v systému Sledování změn	strany 1–5

ÚVOD

Jazyk je nejen důležitým nástrojem mezilidské komunikace, ale je zároveň fenoménem, který je spjatý s fungováním celé společnosti již od prvopočátku její existence a který se ruku v ruce s ní také vyvíjí. Psychický vývoj každého člověka je úzce provázán s poznáváním vlastního jazyka a jedinec zase zpětně komplex jazyka ovlivňuje. V jazyce se detailně zrcadlí veškeré dění daného společenství, jeho úroveň myšlení, jeho směřování, jeho kultura. To, jak si ten který národ uvědomuje důležitost jazyka, jak o svůj vlastní jazyk pečuje, vypovídá o jeho kulturní úrovni.

Péče o jazyk byla od počátku vedena snahou o co nejlepší dorozumění mezi lidmi. S poznáním dalších funkcí jazyka se pak i péče o něj v průběhu staletí proměňovala. Dnes je všeobecně známo, jak je jazyk pro člověka důležitý, i péče o něj by tedy měla být všeobecnou samozřejmostí. Nejen kvůli vzájemnému porozumění, ale i proto, abychom jej uchovali jako funkční, proměnlivý a kultivovaný celek pro další generace.

Každý z nás svým způsobem tento celek ovlivňuje, naše možnosti se však pochopitelně různí. K těm, kdo mají velký vliv na současnou podobu jazyka a nesou za ni tudíž i velkou zodpovědnost, patří pracovníci nakladatelství a vydavatelství, především jazykoví redaktoři a korektoři. Ti by měli jazyk dobře ovládat a při jazykové úpravě textů pečlivě zvažovat, v jaké podobě je předloží veřejnosti.

Literatury zabývající se tématem jazykových korektur je poskrovnu. Většinou se jedná o kratší kapitoly či zmínky v nakladatelských příručkách omezující se na pár základních údajů a seznam korektorských značek, případně o interní pracovní návody tiskárenských společností. Znalost pracovního postupu a zkušenosti se předávaly přímo z generace na generaci. Rozhodla jsem se proto věnovat se tomuto tématu ve své bakalářské práci a zpracovat je co nejkomplexnějším způsobem. Zároveň chci své nově nabyté znalosti využít v praktické části práce a po skončení studia i při vlastní korektorské činnosti.

Cílem této práce je poskytnout ucelený pohled na téma jazykových korektur z hlediska historického i současného, poukázat na problematiku spojenou

s jazykovou úpravou textů, na specifická úskalí a jevy, na něž je třeba se při této činnosti soustředit. Pro demonstraci konkrétních problematických jevů jsem zvolila příklady z několika v současnosti vydaných publikací a textů. Především však budu vycházet z výsledků mé vlastní korektury rukopisu, která tvoří přílohu této práce. Rukopis zamýšlené propagační publikace o Kamenném stromu na vrchu Dymníku u Rumburka mi ke korektuře laskavě poskytl geolog Václav Cílek.

Práce obsahuje teoretickou část, v níž se na podkladě dostupné literatury snažím přiblížit historii tohoto oboru od dob nejdávnějších až po současnost. V dalších kapitolách se zaměřuji na zásady, jimiž se řídí redakce při úpravách textů, a na vlastní náplň úprav. Na závěr teoretické části kriticky posuzuji úroveň redakční přípravy vybraných publikací.

V projektové části zmiňuji specifika zvoleného rukopisného textu a typ úprav, kterými v průběhu projektu postupně prochází. Dále popisuji detailně postup práce na jeho korektuře. Následně vyhodnocuji množství svých zásahů do textu a provádím jejich charakterizaci, a to v členění, jež vychází zároveň z jazykových kategorií i ze zvláštností daného textového materiálu. V závěru projektové části shrnuji informace získané v průběhu své práce a snažím se dospět k jejich zobecnění.

1. REVIZE TEXTŮ OD RANÝCH DOB AŽ PO SOUČASNOST

1.1 Doba rukopisů

Myslím, že již ve chvíli, kdy člověk objevil svoji schopnost zaznamenat nějaké sdělení, pocítil potřebu je zafixovat v co nejpřesnější podobě. Čím pak bylo sdělení složitější, tím náročnější bylo uchovat jeho původní podobu, zejména při duplikaci. Psané texty se šířily po dlouhá staletí opisováním a to pochopitelně znamenalo, že se v opisech objevovaly nežádoucí změny. O problémech, které opisování přinášelo, píše výstižně Zdeněk Tobolka v rozsáhlé publikaci *Kniha, její vznik, vývoj a rozbor*:

„Každé přepisování knihy bylo spojeno s chybami písařů. Někdy nejednalo se jen o chyby opisovačské, nýbrž i o neporozumění celým slovům. Množství chyb a omylů záviselo od jasnosti předlohy a od inteligence opisovače.“

„Chyby se zjišťovaly srovnáním s předlohou, někdy byly opravovány z domyslu. Ale bylo mnoho knih, u nichž revize opisu nebyla vůbec provedena.“

(Tobolka, 1949, s. 37)

Nedokonalosti v opisování vyvolaly potřebu opsané texty kontrolovat a opravovat, a tak se objevila samostatná profese korektora. Protože autorům a vydavatelům záleželo na tom, aby jejich texty nebyly zkreslovány, stávali se korektory lidé vzdělaní, kteří požívali všeobecné vážnosti.

V době antické, jak píše Zdeněk Tobolka, si někdy prováděli spisovatelé opravy textů sami a jindy prostřednictvím vzdělaných korektorů, ve středověku byl druhou osobou revidován zpravidla každý opis knihy. Někdy si zadavatelé opisu vymínili již ve smlouvě, kdo má revizi textu provést (Tobolka, 1949, s. 37).

1.2 Po vynalezení knihtisku

Největší revoluce v záznamu a rozmnožování textů, vynález knihtisku, způsobila pochopitelně převrat i ve způsobu textové revize. Díky nové technologii se mohl postupně vytvořit několikfázový systém kontroly všeobecně používaný až do doby velmi nedávné, respektive současné.

Tiskaři sestavovali podle rukopisu z jednotlivých liter sazbu. Ta sloužila jako podklad pro první otisk, na němž bylo možné provést potřebné opravy chyb. Korektor bděl nad tím, aby se vysázená sazba shodovala s rukopisem a na otisku vyznačoval případné odchylky. Staří Čechové mu říkali „správce“ (Tobolka, 1949, s. 88). V době humanismu nebyl korektor pouhým zaměstnancem tiskárny, pocházel často z univerzitního prostředí. Korektorství se věnovali i věhlasní myslitelé, jako byl Erasmus Rotterdamský, jeho přítel Zikmund Hrubý z Jelení a další. Nejstarší známá dochovaná česká korektura je korektura Kralické bible (Tobolka, 1949, s. 89–90).

Texty se zprvu tiskly po stránkách. V dalších staletích se ustálil způsob tisku ve formách po tiskových arších, kde byl text řazen do sloupců.

První otisk sazby se nazýval kartáčový (ev. kartáčový obtah či oklep), protože vznikal tak, že se sazba sestavená do sloupců natřela barvou, na ni se položil navlhčený papír, a aby vznikl otisk, poklepávalo se na papír kartáčem. Později se k pořizování otisku začaly používat tzv. obtahové lisy.

Takto vzniklého otisku se ujal korektor a s použitím dohodnutých a časem obecně ustálených znaků na něm vyznačil chyby – provedl tzv. domácí korekturu. Sazeč podle ní sazbu opravil, zhotovil nový sloupcový oklep a ten se i s rukopisem poskytl ke kontrole autorovi – k tzv. autorské korektuře. Nově opravenou sazbu pak sazeč představoval neboli přelamoval do stránek a pořizoval nový, stránkový otisk. Obvykle tento otisk sloužil ke třetí korektuře – tzv. revizi. Korektor při ní zjišťoval, zda byly provedeny změny vyznačené v autorské korektuře a zda při lámání do stránek nevznikly nějaké další tiskové nedostatky. V některých případech se pořizoval ještě další stránkový oklep pro autora, jindy autor dostával stránkový otisk jako první, aby se on či redaktor mohli rozhodnout, zda si revizi vyžádají, nebo ponechají kontrolu jen v ruku tiskárny. V každém případě se ještě před tiskem pořizoval jeden otisk již ze stroje, tzv. náhled, v němž autor, jeho zástupce či korektor kontrolovali provedení posledních oprav a kvalitu tisku a hledali případné chyby vzniklé při přenosu sazby do stroje. Teprve pak bylo možné udělit svolení k tisku, tzv. imprimatur, a v tisku pokračovat.

Vedle tradiční, tzv. horké sazby se začaly hlavně v minulém století objevovat nové způsoby tisku – za studena –, z nichž nejrozšířenějším je tisk ofsetový a nejnověji tisk digitální.

1.3 Korektury v období technologických změn

Druhá polovina 20. století přinesla i do produkce knih a tiskovin spoustu nových výrobních technologií, jejichž popis by překročil rámec zvoleného tématu. Mnohé z nich ovlivnily konkrétní způsob provádění textových revizí – na fotografickém papíru, xeroxových kopiích, pomocí korekturních děrných pásek, čtecích automatů, na korekturním obrazovkovém terminálu, na tiscích z rychlotiskárny aj. –, ale fáze textové kontroly i používané korektorské značky (někdy zvané korekturní znaménka) se téměř neměnily.

Použití drahých přístrojů ovšem zvyšovalo náklady na textové opravy v konečných fázích přípravy do tisku, proto se tiskárny bránily přijímání nekvalitně připravených rukopisů. Současně existovala všeobecná snaha každý úkon normovat, a tak vznikala přesná pravidla pro všechny zainteresované profese, a to včetně autorů. O směrnících pro vypracovávání rukopisů se zmiňuje Jaroslav Šalda:

„Rukopis píšeme na psacím stroji. Ve výjimečných případech může být psán ručně, tmavým inkoustem. Přednost se dává dobře psaným rukopisům na psacích strojích. Proto se také doporučuje autorům a redaktorům i přispěvatelům časopisů, aby se naučili psát na psacích strojích.

Píše se na volné, nesešité listy bílého papíru formátu A4, tj. 210 mm × 297 mm, a to po jedné straně papíru. Ten nesmí být tenký, průklepový. Barva pásky musí být černá nebo tmavomodrá. Na psacím stroji píšeme obvykle originál na pevném papíru a dva průklepy; ty mohou být na tenčím papíru. Některá nakladatelství vyžadují tři průklepy.“

(Šalda, 1983, s. 59)

Podobně přesná pravidla byla stanovena i pro typ papíru, druh písma, stránkování a další položky.

Z formulace uvedené v interní příručce pro korektory polygrafických závodů Mír z roku 1969 můžeme usuzovat, jak komplikované byly v té době vztahy mezi redakcemi a tiskárnami. Autor zde uvádí, že některé redakce jako odpověď na zvýšení ceny autorských korektur začaly vyznačovat chyby zaviněné tiskárnou. V tiskárnách si stěžují, že redakcemi dodávané rukopisy stále neodpovídají stanovené normě a jsou nekvalitní. Příkře se ohrazují:

„V tiskárnách nemíníme jen nečinně přihlížet tomu, jak se nám zvyšují výrobní náklady. Je proto důležité instruovat všechny pracovníky v korektorně, aby nejen ještě pečlivěji četli korektury, ale aby zároveň označovali všechny chyby proti rukopisu, které opravili. Úhrnný počet chyb v celém díle nebo časopise se odevzdá kalkulačnímu oddělení, které opravené chyby zaúčtuje zákazníkovi.“

(Rychetský, 1969, s. 8)

Když ještě v roce 1983 Jaroslav Šalda píše, že roste význam tiskárenských korektorů, důležitost domácích korektur a zvyšuje se odpovědnost tiskáren za bezchybnost sazby (Šalda, 1983, s. 163–164), znamená to spíše apel na korektory, aby s novými technologiemi nevzrůstal počet chyb v sazbě, aby tudíž výtky redakcí nebyly oprávněné. Během krátké doby se však změnily jak společenská situace, tak i způsob přípravy textů do tisku a vztahy mezi redakcemi a tiskárnami nabyly zcela jiného charakteru. Postupující digitalizace nakladatelské přípravy umožnila, aby se celý proces kontroly textů přesunul z tiskáren do redakcí a svobodný trh mezi nimi nastolil povětšinou korektní dodavatelsko-odběratelské vztahy.

1.4 Současná praxe

Do roku 1989 u nás existovalo několik desítek státních nakladatelství s centrálně stanovenými pravidly, a tedy i s podobným systémem práce. V dnešní době se nakladatelství počítají na tisíce a typově mohou být naprosto rozdílná – od velkých společností až po nejmenší nakladatelské jednotky s nepravidelnou anebo jen minimální knižní produkcí. Na počtu vydávaných titulů závisí i způsob jejich redakční přípravy do tisku. Při velkém množství vydávaných titulů potřebují redakce více zaměstnanců, z nichž každý má svoji specializaci, zatímco v menších

nakladatelstvích se profese obvykle kumulují. Velmi často dnes redakce zaměstnávají jen několik kmenových pracovníků a na většinu prací najímají externisty. Ať už je organizace přípravy titulu jakákoli, je-li pečlivá a důsledná, zůstávají potřeby textových revizí stejné jako před staletími.

První úpravu rukopisu, tzv. redakci či domácí korekturu, provádí obvykle odpovědný redaktor spolu s autorem, editorem nebo překladatelem díla. Ať pracují s tištěným textem nebo jen s jeho digitálním záznamem, musí opravy do digitální verze rukopisu zanást. Digitalizovaný text pak dostává počítačový grafik či grafický úpravce nebo typograf (i názvy profesí se v různých pramenech liší) a provede definitivní zalomení textu do stránek. Redaktor (příp. korektor) a autor po zlomu provádějí obvykle dvě stránkové korektury, které grafik do rukopisu postupně zapracovává. Vždy je třeba zkontrolovat, zda byly předchozí opravy zaneseny a zda nevznikly nové chyby zlomu. Vladimír Pistorius k dalšímu průběhu korektur uvádí:

„Pokud se ve stránkových korekturách stále ještě vyskytuje hodně závažných chyb či autorských oprav, provádějí se ještě třetí korektury (zpravidla jen vybraných stran).“

(Pistorius, 2011, s. 110)

Oproti dobám klasického knihtisku tedy ubyly korektury sloupcové, ale při zodpovědné přípravě knihy, kdy se každé zanesení oprav znovu kontroluje, zůstává počet prováděných korektur víceméně stejný.

Na závěr, před udělením imprimatur (svolení k tisku) a předáním tiskových podkladů tiskárně, je stále třeba provést poslední kontrolu, tzv. náhled, který dnes spočívá především v revizi stránek, jež nebyly dosud korigovány, uspořádání jednotlivých prvků a v ověření dalších, spíše grafických detailů. Imprimovaný text spolu s dalšími podklady bývá předáván tiskárně nejčastěji v digitální podobě a její pracovníci do něj dnes již vůbec nezasahují.

Základní sestava korekturních znamének k vyznačení oprav zůstává prakticky stejná a podobně i zásady jejich použití. Některá větší nakladatelství si konkrétní požadavky na úpravu textů, tedy jak na formu, v jaké má být odevzdán rukopis, tak na způsob, jakým se provádějí opravy, stanovují ve svých interních předpisech.

V této práci neotiskuji celý seznam korektorských značek. Soupis těch, které jsem použila při korektuře rukopisu, je uveden v příloze.

2. VLASTNÍ NÁPLŇ TEXTOVÝCH ÚPRAV

2.1 Jak se vyvíjel přístup k revidovaným textům

Jednotné zásady pro úpravu literárních textů před tiskem jsou záležitostí poměrně novou. Musíme ovšem rozlišovat dva typy textů podle toho, zda se autor mohl či nemohl účastnit procesu přípravy. Jinak samozřejmě probíhá korigování textů za účasti autora a jinak se pracuje s texty, jejichž autor již nemůže do edice zasáhnout. Druhý případ je pak záležitostí kritické textologické práce, na jejímž podkladě se rozhoduje o podobě tzv. kanonického textu – co nejdokonalejší podoby textu v souladu s autorským záměrem.

Textologie jako vědní disciplína se formovala od poslední třetiny 19. století; původně byla odnoží klasické filologie. V českém prostředí se textologická pravidla vyvíjela v diskusích nad rozdílnými přístupy k edicím našich klasiků. Nakladatelé v různé míře přizpůsobovali texty tehdy běžnému jazyku ve snaze přiblížit je čtenářům, nebo naopak bezvýhradně lpěli na originální podobě textu. Jednotná pravidla neexistovala.

V roce 1947 komise České akademie věd a umění stanovila a zveřejnila ve svém Věstníku *Kritické a ediční zásady pro vydávání novočeských autorů*. Jasně formulované zásady vznikly na půdě nejpovolanější instituce i na základě fundovaných připomínek renomovaných editorů. Díky tomu byly odbornou veřejností přijaty jako závazné a mnohé z nich dodnes slouží jako platné vodítko pro úpravu textů. Stanovily způsob, jakým je třeba přistupovat k autorskému textu, a ten je důležitý i pro redakční práci s rukopisy současných autorů.

2.2 Jaké jsou hlavní zásady provádění textových úprav

Z pokynů České akademie věd a umění vyplývá několik obecně platných zásad, jak přistupovat k autorským textům. Především je třeba mít vždy na paměti autorský záměr. Je nutné odstranit všechny chyby, překlepy, omyly, nedopatření, nedostatky jakéhokoli druhu, jestliže jsou jednoznačně v rozporu s autorovými úmysly. Pokud jsme při korigování současného rukopisu o záměrnosti sporného jevu na pochybách, měli bychom oslovit autora. „*Pravopis se opravuje bez výjimky podle současné normy, pokud sama nekolísá...*“, uvádí se v oddílu B, týkajícím se čtenářských vydání (Věstník ČAVU, 1947, s. 67). V případě autorem neodůvodněného kolísání (dvojí podoby určitého jevu) je třeba užít jen jednoho způsobu psaní. Ve vědeckých vydáních a ve verších se nesmí dělat žádné úpravy, které by zasahovaly do zvukové stránky jazyka. Zachovává se dělení na původní odstavce a také interpunkce, pokud nejde o zjevnou chybu a interpunkční znaky se shodují s dnešním územ (Věstník ČAVU, 1947, s. 66–68). To je jen několik zásad stanovených tehdy Českou akademií věd a umění. Jak vidíme, základní princip přístupu k textům zůstává stále stejný. Upravovat především pravopis, podle platného úzu, jinak do autorského textu zasahovat co nejméně a při každé takové úpravě pečlivě zvažovat, zda nešlo o autorský záměr.

Editorská praxe následujících desetiletí se díky stanoveným zásadám víceméně sjednotila. V roce 1971 vydal kolektiv Ústavu pro českou literaturu Československé akademie věd příručku *Editor a text*, v níž shrnul, jak zmiňuje úvodem, „*zkušenosti s řešením praktických i teoretických problémů*“ při „*přípravě kritických edic nové české literatury...*“ (Editor a text, 2006, s. 6). Nestanovuje nové zásady, jen odráží další odbornou diskusi, někdy nově, jindy jen podrobněji formuluje problematiku. Hovoří například o uchování autorova jazyka či o nebezpečí jeho nivelizace při úpravách. Zmiňuje také problém kolísání:

„*Výraznou vlastností některých jazykových jevů (hlavně v kvantitě) je kolísání. [...] Kolísání, které bývá často odrazem rozkolísanosti dobového systému, v textu ponecháváme. Jen jevy ojedinělé můžeme vyrovnávat ve prospěch frekventovaných, ale o tom, jde-li o výskyt ojedinělý či ne, rozhodujeme na základě znalosti celého díla. [...] Jen v případech čistě pravopisné povahy je nutná důsledná jednotnost*

(např. u psaní spřežek, při přepisu přejatých slov, ve způsobu užívání velkých písmen atd.).“

(Editor a text, 2006, s. 66)

Ani interpunkci nelze upravovat mechanicky, vždy je nutno zkoumat, zda nemá také jiný účel než mluvnický. Je tu zmíněna i grafická úprava knihy a členění jejího textu, jež vyžadují jednotnost, aj.

2.3 Co a jak dnes v textech revidujeme

Přestože se praxe nakladatel od nakladatele různí, vždy je třeba, pokud nechceme práci odbýt, kontrolovat v zásadě stejné prvky. Tutěž práci mohou ovšem v různých podnicích vykonávat různé profese. Někde vůbec nemají osobu redaktora, jinde zaměstnávají několik specializovaných redaktorů, editory, korektory, typografy a další. Ať už práci provádí interní či externí redaktor, nebo dokonce sám nakladatel, nejprve by měl spolu s autorem provést první redakční úpravy, již zmíněnou redakci textu. Jde o úpravy jazykové, tedy opravy překlepů, pravopisných a gramatických chyb, různých nejednotností a stylistických nedostatků, i o nápravu věcných omylů, nejasných či nelogických prvků, které redaktor očima prvního čtenáře v textu objevil.

Podrobné pokyny pro autory a redaktory vydávají jednotlivá nakladatelství podle svých potřeb. Obvykle dnes redakce po autorovi požadují, aby odevzdal rukopis napsaný podle určitých formálních zásad, které pak usnadní práci grafikovi při lámání textu do stran. Úkolem redaktora je zkontrolovat rukopis i po této stránce a případné odchylky odstranit. Jedná se například o nadbytečné mezery, „entry“, chybně napsaná interpunkční znaménka a další znaky atp.

Jak se můžeme dočíst v příručce pro pracovníky redakcí, součástí přípravy rukopisu ke zlomu je také jeho tzv. proznačení pro grafika. Redaktor musí vyznačit například úroveň nadpisů, strukturu textu (které části budou začínat na samostatných stránkách apod.), předěly v textu, různé grafické zvláštnosti a případně doplnit další důležité instrukce. Grafikovi odevzdává podklady buď jen v elektronické podobě, nebo poskytne zároveň i poznámky na verzi tištěné, popřípadě i zvláštní návod (Redakční práce, 2011, s. 59–65).

Poté, co je rukopis zalomen do stran a přistoupí se ke stránkovým korekturám, redaktor spolu s autorem, v pozdějších fázích pak již spíše ve spolupráci s grafikem, musí ověřit i další prvky textu. V této fázi se ještě provádějí poslední korektury jazykové (některé redakce pro tuto práci volí – často externího – korektora, který může snáze objevit přehlédnuté nedostatky; jiné spolupracují s korektorem ještě před zlomem), ale především je třeba opravit chyby vzniklé při zlomu. Mohou to být vynechaný či posunutý text, chybné dělení slov, zapomenuté nebo špatně nastavené odstavcové zarážky, nestandardní délka východových (tj. v odstavci či kapitole posledních) řádků a stránek, osamělé řádky (tzv. vdovy a sirotci), prázdné pruhy zvané řeky, vznikající rozmístěním slov na stránce, a další porušení typografických pravidel. Také je třeba zkontrolovat číslování stran a návaznosti poznámek a odkazů na ně. V závěrečných fázích kontroly, kdy je jisté, že již nedojde k větším textovým změnám, se rukopis doplňuje obsahem a rejstříky. I tady je nutné ověřit, zda odpovídají konkrétním stranám a údajům v textu.

Na závěr celého procesu přípravy textu do tisku musí vždy odpovědný redaktor při náhledu (supervizi) zkontrolovat všechny klíčové strany knižního bloku, které jsou jedny z nejdůležitějších a do poslední chvíle se v nich provádějí úpravy. Především úvodní listy, autorskou a technickou tiráž a přebal či obálku knihy.

2.4 Nedostatky dnešní praxe

Jak je uvedeno v *Příručce nakladatelského redaktora*:

„Základní problém nekvalitních publikací bývá spojen s neprofesionalitou nakladatele.“

(Magincová, 2008, s. 108)

Výsledek práce nakladatelství se odvíjí od jeho koncepce, od jeho priorit a cílů. Renomovaná nakladatelství se vždy snažila uvést v rovnováhu kvalitu s ekonomickým prospěchem tak, aby ani jedna z těchto dvou stránek neutrpěla újmu. Při dnešním několikatisícovém nárůstu počtu nakladatelů je docela pochopitelné, že mnozí z nich nemají potřebný profesní základ, a to jak osobnostní, tak odborný. A nejedná se vždy o nadšené amatéry nebo podnikatele poháněné vidinou možného

zisku. Častokrát se i zodpovědní nakladatelé dostávají do situací, kdy jsou nuceni krátit výdaje natolik, že na kvalitní redakční přípravu nezbyvají peníze. Někdy jde o profesní neznalost, kdy si nakladatel či objednatel není důležitosti redakce a korektur vědom, jindy je výsledek odbytý kvůli chvatu či ledabylému přístupu k práci, nebo je i znalý nakladatel nucen pod tlakem (obvykle ekonomickým) vydávat publikace, o jejichž nekvalitní přípravě ví. Jaký je praktický důsledek uvedených nešvarů, bych ráda přiblížila v několika následujících odstavcích.

2.4.1 Umění v Klatovech

Jako první příklad jsem zvolila monografii *Umění v Klatovech* autora Marcela Fišera vydanou Centrem pro dějiny sochařství Horažďovice, o. s., v roce 2011. V tomto případě je vydavatelem publikace občanské sdružení, malý okruh odborníků. Jde o první svazek plánované řady a zdá se, že autor, hlavní osoba sdružení, neměl s vydáváním textů potřebné zkušenosti, o čemž svědčí i fakt, že zde není uvedeno ISBN. Přestože zvolil reprezentativní technické provedení knížky (papír, tisk i obrazový doprovod nemohou být lepší) a jeho text je po jazykové stránce vyšším standardem, nedostatek redakční přípravy přes dobré úmysly jinak kvalitní publikaci poškodil.

V textu se objevují překlepy – vzniklo *několika pomníků*¹ místo *vzniklo několik pomníků* (s. 12), *pode jeho návrhů* místo *podle jeho návrhů* (s. 46) a *obloučkový kubimus* místo *obloučkový kubismus* (s. 56). Můžeme se tu setkat s chybnými, neexistujícími či hovorovými tvary slov – *Videňák* místo *Videňan* (s. 21), *koncilium* místo *konzilium* (s. 22), *tříčtvrtěprofilem* místo *tříčtvrtěprofilem* (s. 34), *jejimiž* místo *jejichž* (s. 76) – a s nesprávnými či ne zcela běžnými vazbami – *do oslav sto let gymnázia* místo *do oslav sta let gymnázia* (s. 21) a *pomníků obětí* místo *pomníků obětem* (s. 22) – či s poněkud neobratnými formulacemi – *dosud blíže nejasné* (s. 11) a *výrazněji štíhlejší* (s. 105).

¹ Ukázky textů zvolené ke kritice nebo k úpravám cituji bez uvozovek.

Na několika místech chybí interpunkce, například před spojovacím výrazem *a tudíž* (s. 9) a na stranách 18, 20 a 46, kde není čárkami oddělen přístavek, nebo naopak před spojkou *a* ve slučovacím poměru čárka přebývá (s. 10).

Letopočty v pozici znamenající časové rozpětí neuvádí vždy úplné, označují-li oba stejné desetiletí, obvykle druhý zkracuje: *1902–05, 1905–10* (s. 21).

Rozdělení textu na konci řádků ne vždy odpovídá pravidlům: *1878–/1925* (s. 21), *Gu/tfreunda* (s. 56), *19./století* (s. 102), *We/infurter* (s. 108), *vzpomíná, že „.../největší úspěch mívala jeho vyprávění...“ ...* (s. 112), *1966–/1969* (s. 122) aj.

Text je hojně doprovázen fotografickou dokumentací. To vedlo k poměrně složitému systému poznámek, obrázků jen s popisky, obrázků jen s odkazy v textu či dokonce jen popisků bez obrázků. Není tedy divu, že se v knížce objevil jeden zcela neoznačený obrázek – bez popisku i bez odkazu v textu (obr. 22, s. 34).

Asi nejzávažnější chybou je uvedení nesprávného roku narození vědce Lubora Niederleho jako rok 1895, když se v textu hovoří o tom, že pamětní deska ke stému výročí jeho narození byla odhalena v roce 1965.

2.4.2 Lidové noviny

Pro příklad korektur provedených v chvatu a ledabyly jsem sáhla výjimečně do jiné domény, tam, kde spěch je na denním pořádku a kontrola textů by měla být o to důkladnější, do denního tisku. U renomovaného deníku s celostátní působností, jakým jsou Lidové noviny, lze kvalitní přípravu textu předpokládat. Ve výtisku ze dne 20. října 2014 je však několik nepřehlédnutelných chyb svědčících o tom, že u některých stran korektura vůbec neproběhla.

Dvakrát se tu vyskytuje zdvojení slov – *jako ... jako* (rozhovor se senátorem L. Aschenbrennerem, s. 4) a *stačilo ... stačilo* (článek o turnajovém vítězství T. Berdycha, s. 17) –, dvakrát nesprávná slovesná vazba – *těší se důvěry* (dokončení úvodní stati z první strany, s. 3) a *usiluje za záchranu* (Poslední slovo O. Neffa, s. 20). Můžeme najít tři chybné tvary sloves – *zůstane* místo *zůstanete* (rozhovor se Z. Baudyšovou, s. 4), *že byste kandidovat* místo *že byste kandidoval* (rozhovor s F. Čubou, s. 4) a *vedení ... se vyjádřil* (Poslední slovo O. Neffa, s. 20). U poslední

uvedeného článku jsem zaznamenala i chybějící interpunkci k oddělení vedlejší věty vyjadřující srovnání (*názory někoho _jako je..._*).

2.4.3 Kapitoly z dějin divadla

Kniha *Kapitoly z dějin divadla* Jaromíra Kazdy vydaná nakladatelstvím H&H roku 1998 je autorem uvedena jako učebnice navazující na jeho *Dějiny divadla pro konzervatoře*. Některé nedostatky, především v grafické úpravě, mohou tedy jít na vrub faktu, že mnohé učební texty (zvláště vysokoškolské) byly tradičně co do technického provedení záležitostí druhořadou. Tato učebnice je však určena také široké veřejnosti, proto tu mezi jinými i některé nedostatky grafické úpravy zmíním.

Ilustrace i text jsou na obálce umístěny příliš vlevo, vpravo pak vzniká nepřirozeně velká světlá plocha. Na mnoha stranách jsou slabě vytištěná místa. Řádkování sudých a lichých stran je navzájem posunuté, místy až o celou výši řádku, i více. Zarážka u prvních odstavců kapitol byla zvolena v šíři trojnásobku běžné zarážky, tato šířka však není důsledně dodržována. Ve čtyřech případech neodpovídají názvy kapitol názvům uvedeným v obsahu, např. *Anglické divadlo 18. století* je zkráceno na *Anglické divadlo* atp.

Chyby jazykové se hromadí více v závěrečné části publikace, jako by na redakci celého náročného textu již nezbývaly síly. Dvakrát při textové kontrole neobjevili zdvojení slov – *případně případně* (s. 187) a *jezdily jezdily* (s. 202). Přehlédli několik překlepů – *nezbytá* místo *nezbytná* (s. 203), *ze svých studií* místo *za svých studií* (s. 206), *s Schönemanna* místo *u Schönemanna* (s. 213), *ma sebe* místo *na sebe* (s. 213) a *Král Leara* místo *Krále Leara* (s. 215). Také *s* ve spojení *byly noseny* (s. 16) považují za překlep, protože jinde v textu se slovo vyskytuje ve správném tvaru *nošeny*.

Redakce ponechala i některé neobratné nebo nejasné formulace vět, například *Byla psána v nářečí a za účasti dílem místního faráře*. (s. 159), *V komedii dell'arte přenesla její typy do Německa*. (s. 203) a *Na jejich* (tj. Schillerův a Goethův) *vztah k Shakespearovi působily první herecké kreace tohoto autora (Schröder, Iffland, Brockmann aj.)*. (s. 211).

Interpunkce se jeví místy nadbytečná, například ve spojeních uvozujících nevětné výrazy – *jinak, než* (s. 162) nebo *nenuceněji, než* (s. 187) a dalších. Na straně 211 se uprostřed věty za slovem *MACBETHA* objevuje tečka místo čárky.

Ve dvou případech je uvedena špatná výslovnost italských jmen – *Baccio del Bianco* [bakčo] místo [bačo] (s. 135 a 138) a *Ricciovou* [rikčijovou] místo [ričijovou] (s. 238).

Co se týče letopočtů, v jednom případě – v rozpětí let 1552–1070 (s. 24) – chybí označení *př. n. l.* Rozpětí dvou letopočtů v rámci jednoho desetiletí bývá uváděno nejednotně. Na některých místech je psáno správně – 1773–1774 (s. 182) nebo 1811–1812 (s. 217) –, ale většinou je druhý letopočet zkrácen na jednotky – 1640–5 (s. 145), 1688–9 (s. 168), 1772–3 (s. 207), 1762–4 (s. 237) atp.

Knih jako celek působí ve výsledku poněkud odbytě. Je to velká škoda, protože je to publikace výjimečně obsažná a napsaná pro čtenáře atraktivním způsobem. Je zjevné, že se nakladatel snažil při její výrobě co nejvíce ušetřit. Nakladatelství H&H uvádím jako příklad podniku, který si vytvořil plány příliš ambiciózní, podložené nejspíš dobrými úmysly, ale ne dostatečnými finančními zdroji.

3. PROJEKTOVÁ ČÁST – VLASTNÍ KOREKTURA RUKOPISU

3.1 Výběr rukopisu

Důležitou fází přípravy bakalářské práce byl, po zvolení tématu a následném vyhledání a studiu literatury pro její teoretickou část, především výběr rukopisu, který by byl vhodný a dostupný pro část projektovou, tedy pro mou vlastní redakční úpravu textu. Mělo jít o text původní, český, přiměřeného rozsahu, aby mohl tvořit přílohu vysokoškolské kvalifikační práce, nabízející dostatečnou škálu možností z hlediska textových úprav.

Prvotní představa, že v redakcích leží množství podobných rukopisů a že naděje na úsporu při jejich redakční přípravě přesvědčí nakladatele, aby mi některý z nich

svěřili k úpravě, se ukázala mylnou. Výběr omezoval nejen netypický rozsah, ale narazila jsem i na obavy autorsko-právního charakteru. O to víc mne překvapila ochota, s níž jsem se setkala u Václava Cílka. S důvěrou a bez dalších podmínek mi nabídl ke korektuře svůj dosud nevydaný rukopis, který připravil jako „drobnou místní publikaci“ či „trochu jiného turistického průvodce“, jak jej sám označuje. Jedinou zárukou mu byl můj příslib, že materiál použiji pouze pro účely své bakalářské práce. Jednoznačně mi však hned na počátku sdělil, že nebude mít čas na případné konzultace, a svolil, ať s textem pracuji podle vlastního uvážení. Ocitla jsem se tedy v situaci ne zcela běžné, kdy jsem současný rukopis upravovala bez účasti autora. Při vlastní práci se pak v textu objevilo několik skutečností, o nichž jsem považovala za nutné autora informovat a rozhodnutí o jejich řešení ponechat na něm. Informaci o nich posílám autorovi spolu s jeho zkorigovaným rukopisem. V části 3.6.1 této práce na ona místa upozorňuji.

3.2 Textová úprava a její specifika

Sám fakt, že byl k úpravě zvolen rukopisný text přímo od autora, předznamenával, že práce na něm bude korekturou redakční, tak zvanou redakcí textu, úpravou, která běžně probíhá v kontaktu či ve spolupráci s autorem ještě před zalomením do stránek. Šlo tedy především o ověřování faktických údajů (jmen, dat, historických skutečností apod.), o jazykové úpravy různého charakteru – od běžných překlepů až po přestylizování celých větných celků – a o úpravu rukopisu podle normy (ČSN 01 6910, 2014).

Zpočátku jsem u jazykových změn řešila otázku možné míry mých zásahů do textu bez autorského souhlasu s konkrétní změnou, ale skutečnost, že se mi dostalo povzbuzení pracovat podle svého vlastního uvážení, a porada se zkušenými korektory mi umožnily odvážit se místy změn rozsáhlejších. I ty však byly stále provázeny snahou neodklonit se příliš od specifického autorova jazyka.

S dalšími, především grafickými či typografickými úpravami textu, jež se vyznačují po jeho zalomení do stran, se v této fázi redakční přípravy běžně neseťkáváme. V této práci jsem však některé z nich vyznačila, aby nebylo narušeno

obvyklé umístění prvků v textu. Označovala jsem tak například přesuny z řádku na řádek nebo ze stránky na stránku, byl-li text rozdělen v nevhodném místě.

Protože jde o text doplněný různými autorskými poznámkami technického rázu, většinou barevně odlišenými, označovala jsem i autorské poznámky, u nichž barevné odlišení chybělo, aby nebyly zahrnuty do tisku. V případě, že nebylo jednoznačné, zda jde o text určený do tisku, nebo o autorovu poznámku, sama jsem rozhodla s vědomím, že definitivní volba je na autorovi a nakladateli.

3.3 Specifika redigovaného rukopisu

Václav Cílek je zkušeným autorem, který má na svém kontě řadu knih, vědeckých i populárně-naučných publikací různorodého zaměření a širokého tematického okruhu. Je veřejně známou osobností, jejíž názory a postoje bývají často vyhledávány, a tudíž je dostatečně znám i jeho způsob uvažování a vyjadřování, včetně jazykových prostředků, jež obvykle volí. Vždy působí uvolněným, přátelským dojmem a hovoří tak, aby nikdo neměl problémy s pochopením jeho myšlenek, ať se týkají témat všeobecně sdílených, nebo vlastních jen užšímu okruhu odborníků či zájemců.

Ráda bych na tomto místě uvedla jednu podstatnou skutečnost. Autor se v úvodu rukopisu zmiňuje o jeho genezi, o první verzi textu o Dymníku knižně již zveřejněné a vybízí čtenáře, „*aby – má-li již knížku Dýchat s ptáky – neztrácel čas s touto publikací*“. Zároveň však informuje: „*V roce 2014 mne požádal pan Mirko Bernas, abych se k Dymníku opět vrátil textem, který by měl vyjít jako drobná místní publikace. Píši jej nanovo a ve světle dalších zkušeností...*“ (Cílek, nevydaný rukopis, s. 2). Ačkoli dále přiznává, že se místy nemůže vyhnout opakování již řečeného, byla jsem poněkud zaskočena, když se mi v průběhu redigování rukopisu dostala do rukou uvedená kniha a v ní jsem mohla číst celé kapitoly s tímto rukopisem naprosto totožné. Po prvotním rozčarování jsem si uvědomila, že se mi tu nabízí další možnost ověřit pečlivost redakční přípravy u nás vydané publikace a zároveň i neobvyklá příležitost porovnat svůj pohled na text s pohledem předchozího korektora. Ráda jsem obě možnosti využila. Činit podobné srovnání

jsem však v této práci nezamýšlela, proto zde uvedu jen krátce, že jsem v předchozí redakci textu neshledala žádné výrazné nedostatky, snad až na několik přehlédnutí věcných. Při všech potížích, s nimiž se dnes redakce potýká, lze však pochopit, že nebyla možnost každý detail ověřovat.

Připravovaná publikace je určena širokému okruhu čtenářů – od náhodných turistů až po poučené zájemce o historii, místopis, tajuplnou kabalu či magické kamenné kruhy. Jejím cílem je především informovat, případně i nenásilně nalákat k návštěvě místa a kraje. Současně poskytuje autorovi možnost sdělit čtenáři své názory, úvahy a vize, což hojně využívá.

Populárně-naučný styl textu je tu vytvořen pomocí celé škály slohových postupů, jež autor často střídá, a tím dosahuje větší pestrosti. Osobní tón činí text čtenáři bližší a přitažlivější. Autor jej často oslovuje (*proto bych navrhl váženému čtenáři 2/1²; Pokud jste někdy sledovali 3/6; nemáte pocit, že jste 4/1 aj.*), až familiárně mu sděluje své vlastní pocity (*nebyl jsem si jist 1/1; vzpomněl jsem si; měl jsem přitom ... pocit 1/2; zajímalo by mne 6/4; já jej nejsem schop 11/2 atd.*) a dojem blízkého vztahu se čtenářem umocňuje svým sklonem k hovorovému vyjadřování (*možná je jedno 2/4; věčně se hašteřících ... měst 6/2; Láďa Moučka mi jednou řekl 15/2; šlapat si to domů 18/4 apod.*). Zaujmu i větné úseky v 1. a 2. osobě množného čísla (*Pojďme se vrátit... 15/2; Projdeme ... stoupáme 15/3; Otočíme se... 16/2; patří k nejkrásnějšímu, co můžete ... vidět 14/4; Výlet můžete kombinovat s návštěvou... 14/5 a další*) přiznávající otevřeně příslušnost k turistickým příručkám.

Velkou většinu výrazových prostředků uměleckého stylu tvoří personifikace krajiny a různých přírodních útvarů (*kraj ... ponořený do vlastních zvyklostí 8/1; krajina se jich zmocňuje 17/2; do krajiny se opět zakousla ... divočina 17/3*), kterou místy ozvláštňují i lexikum odborné (*kamenný klid prostřídáný náhlým orogenním neklidem 19/5*). Časté je vyprávění různých, k představovaným místům se vztahujících pověstí či tradovaných příběhů, mnohdy s vlastním komentářem. Neobvyklé je i zařazení několika knižních úryvků, jež doplňují příslušné téma a současně mimoděk přibližují autorovu osobnost čtenáři.

² První číslo vždy označuje stranu, číslo za lomítkem odstavec, kde se uvedená ukázka nachází.

V menší míře se v textu vyskytují i další výrazové prostředky, například expresivní zvolání (*Žádná podobná oblast u nás neexistuje!* 14/3; *Jak ploché a monotónní jsou ... nížiny...!* 21/3) či řečnická otázka (*Kam vlastně lokalizoval ... střed...?* 20/4).

Z celého autorova projevu zřetelně vystupuje, kromě již dříve uvedených cílů, snaha přimět čtenáře, aby se zamyslel nad různými náměty a problémy, jež se mu tu nabízejí k úvaze. Lze říci, že je celý text prostoupen osobními poznámkami autora, v nichž se snaží nalézt obecnější, obecně lidský, filozofický či duchovní smysl všemožných jevů a souvislostí, včetně historických. Mnohdy však zůstává na úrovni dohadů, a to místy posouvá text až za hranu seriózního pojednání, jež by snad prvotnímu, autorem na počátku avizovanému účelu více příslušelo.

Autor zahajuje text úvodem, v němž se zmiňuje o tématu knihy a o impulzech, které vedly k jejímu vzniku. Následuje dvacet různě dlouhých kapitol částečně seskupených podle tematické příbuznosti. Po úvodním představení Kamenného stromu se v několika dalších kapitolách snaží přiblížit historii místa a celého kraje a posléze se k původnímu tématu navrácí jak podrobnějším, tak i obecnějším výkladem. Další kapitoly nejvíce připomínají pasáže z klasických průvodců pro turisty. Potenciálním poutníkům se tu nabízí návštěva konkrétních, především duchovních center. Několik následujících kapitol se zaměřuje na geologickou charakteristiku kraje a končí popisem jeho přírodního bohatství. Další kapitoly si všímají význačných osobností s tímto regionem spojovaných, dále poutních míst a posléze míří do oblasti tajuplných sil a záhadných útvarů a úkazů. V závěrečných odstavcích hlavního textu autor poskytuje výhled na lepší budoucnost kraje zatíženého problematickou minulostí a v širší, až filozofické úvaze přisuzuje nadějně vyhlídky jeho možné regeneraci. Následuje slovníček odborných a méně známých pojmů, výběr z literatury a řada popisků k fotografiím a kresbám, jež by se měly stát součástí knihy. Tato část textu obsahuje modrou barvou odlišené autorské poznámky určené pouze pro zpracovatele publikace.

Uvedené kompoziční uspořádání textu ovšem nepřináší žádný souvislý sled dílčích témat a jednotlivých motivů. Tok autorových myšlenek se pohybuje sice v určitém rámci kapitol, ale naprosto volně, často se navrácí ke stejným motivům

a stejnou problematiku prochází z různých hledisek nebo důkladněji. Na první zmínky o problému či jevu navazuje často v další z kapitol podrobnějším výkladem. Tak například navazuje na nejdůležitější informace o Kamenném stromu z kapitoly Základní údaje o Dymníku: světelný růst obsáhlým popisem účelu a vzniku tohoto kamenného útvaru v kapitole Historie kamenné hvězdy. Kapitola Země za horami má své pokračování v další, jež nazývá Niederland neboli České Nizozemí atp. Některé výrazné myšlenky se objevují v různých podobách v celé knize a prolínají napříč všemi tématy. Jsou to například zmínky o specifickém duchovním podhoubí tohoto kraje vyrůstajícím ze dvou náboženství a několika kultur nebo až tajuplná symbolika geometrických tvarů a různých spojníc, v nichž se od dávnověku hledalo naše propojení s vesmírem.

3.4 Charakteristika rukopisu z hlediska potřeby textových úprav a jejich vlastní provedení

Zatím jsem se zmiňovala především o autorově výběru témat, o způsobu jejich zpracování a také o jeho potřebě zařazovat do textu autorské úvahy zobecňujícího rázu. Dosud jsem se nedotkla dalšího charakteristického rysu předmětného textu a tím je neobvykle velké množství fakt a údajů ze širokého spektra různých oblastí. Jejich ověřování bylo asi nejnáročnější částí redakční přípravy. Jednalo se o řadu geologických termínů z autorovy domovské sféry, o množství historických postav i současných osobností, o dějinná fakta, události, letopočty, státní útvary, o architektonické prvky, názvy staveb, různých objektů a sídel, o místní názvy, často neoficiální, o přírodní útvary, živočichy i rostlinstvo a v neposlední řadě i o výrazy z oblasti náboženské a duchovní. Stejně tak bylo třeba zkontrolovat správnost přepisu úryvků z citovaných knih.

Při ověřování podobných údajů jsem čerpala především z odborné literatury konkrétních oborů a z příslušných encyklopedií, a to jak informace věcného charakteru, tak i potvrzení správnosti jazykové podoby pojmenování. V případě nejistoty jsem nahlížela hlavně do příruček a slovníků přístupných na internetových

stránkách Ústavu pro jazyk český a do Akademické příručky českého jazyka. Pokud byly informace přesto nejednoznačné, obracela jsem se přímo na jazykovou poradnu Ústavu.

Jazykové úpravy, které jsem v textu provedla, byly v zásadě dvojího charakteru. Opravovala jsem chyby, omyly anebo formulace jednoznačně nepřijatelné, v daném typu textu nepřijatelné, ale mnohdy jsem se rozhodla i pro úpravy, jež možná nebyly nezbytné, podle mého názoru však učinily text jasnější, srozumitelnější, zbavily jej nadbytečného slovního balastu, případně jen zahladily drobné nedostatky, například nelibozvučnost.

Než se pustíme do redakční úpravy, je třeba si nejprve přečíst celý text, seznámit se zevrubněji se stylem autora a připravit se na rozmanitá úskalí, jež s sebou jazykový materiál přináší. Jakmile zvládneme tento první krok, můžeme přistoupit k opravám a úpravám jednotlivých nedostatků. Při práci musí upravující docílit naprostého soustředění, aby nepřehlédl nějakou chybu, uplatnit vynalézavost – jak v oblasti stylistické, tak i při volbě ověřovacích zdrojů – a výrazně zapojit dlouhodobou paměť, především pro kontrolu různých návazností a ke sjednocení dublet. Při takto náročném způsobu práce je o to obtížnější si současně uvědomovat, který jazykový prostředek jsme zvolili či do jaké gramatické kategorie patří ona úprava, která se nám jevila nejvhodnější.

Až v momentě, kdy jsem dokončila jazykovou úpravu celého textu se všemi jeho jednotlivostmi a leckdy velmi zajímavými výzvami k řešení, jsem se mohla vrátit na začátek a pohlédnout na dokončenou práci z nového úhlu. Bylo třeba u každé změny určit její typ či charakter, jednotlivé zásahy roztrždit a na závěr i sumarizovat. Rozhodně nelze od této metody očekávat naprostou přesnost, ale pro další práci na vyhodnocení provedených úprav byla nezbytná.

V této fázi jsem se rozhodla pro definitivní stanovení kategorií, k nimž jsem hodlala provedené změny přiřazovat, a to na základě teoretické přípravy i výstupů z právě dokončené práce s textem. Zvolila jsem členění úprav na literární, pravopisné, tvaroslovné včetně slovnědruhových, syntaktické, stylistické, věcné a grafické. Rozhodování, kam tu kterou úpravu zařadit, nebylo lehké a roztrždit je s jednoznačným výsledkem se ukázalo zcela nemožné. Některé jevy příslušely

zároveň do několika kategorií (například výraz *ново-magalitické* 36/2, správně *novomegalitické*, obsahuje chybu pravopisnou a zároveň překlep), u jiných bylo pouhou spekulací určit, zda vznikly omylem nebo z rozhodnutí autora (například slovní spojení *na několika mála místech* 21/2) atp. Další potíží byla nesouměřitelnost některých úprav. Na jedné straně jsem opravovala jedno či dvě písmena, například překlepy, na straně druhé jsem přeformulovala věty i delší úseky, a přitom také zde šlo často o úpravu jako celek, který by nebylo logické ani účelné dělit. Rozhodovala jsem se tedy případ od případu podle toho, která kategorie se mi jevila jako dominantní, a větší celky s velkou mírou změn jsem ponechala jako jednu úpravu, téměř výhradě v oddílu stylistickém. Takto roztříděný materiál mi posloužil k sumarizaci jednotlivých typů úprav a poskytl dostatečně spolehlivý obraz o charakteru nedostatků v textu.

3.5 Sumarizace provedených změn

Je třeba, abych ještě doplnila několik informací k již uvedenému členění úprav. Do oddílu věcných oprav jsem jako jeden z druhů zařadila i chyby v přepisu autorem citovaných textů a jako další dílčí položku jsem k této kategorii přiřadila i doplnění a úpravy bibliografických údajů, a to jako celek, nehledě na typ konkrétní změny nebo místo, kde se bibliografický údaj nacházel (tedy výběr z literatury i hlavní text).

Do úprav grafických jsem zařadila i přesuny textu, které jsem, jak uvádím výše,³ provedla, aby nebylo narušeno obvyklé umístění prvků v textu, a ke kterým by se v této fázi redakční přípravy nepřistupovalo.

Sumarizace mne přivedla k celkovému počtu všech provedených oprav a úprav o málo přesahujícímu jeden tisíc, a to v následujícím rozložení:

věcné — chybné údaje.....	5
— chyby ve jménech a názvech.....	12
	celkem 17

³ Viz kapitolu 3, část 2.

— chyby v přepisu citovaných textů.....	29	
— doplnění a úpravy bibliografických údajů.....	92	
	celkem	121
	celkový počet	138
literní — chyba v koncovce slova.....	7	
— jiná záměna písmen.....	2	
— písmeno či slovo navíc.....	6	
— písmeno či slovo chybí.....	8	
— přesmyčka.....	1	
— překlep v interpunkci.....	5	
	celkový počet	29
grafické — sjednocení způsobu psaní.....	4	
— změna k běžnému úzu psaní.....	11	
— výměna spojovníku za pomlčku.....	30	
— chybné uvozovky.....	2	
— abecední přesun položky.....	4	
— nadbytečné nebo chybějící mezery.....	7	
— stažení odstavce.....	1	
— oddělení odstavce.....	2	
— přesun mezi řádky.....	5	
— přesun mezi stranami.....	3	
— úpravy mimo vlastní text.....	13	
	celkový počet	82
tvaroslovné včetně slovnědruhových	celkový počet	55
pravopisné — pravopis jmen a názvů.....	14	
— velká písmena.....	36	
— chybně napsané slovo.....	15	

— sjednocení dublet.....	12		
— změna k běžnému úzu psaní.....	17		
		celkový počet	94
syntaktické — slovosled.....	86		
— interpunkce.....	157		
— nevhodné či nesprávné vazby.....	9		
— změny v členění věty.....	51		
		celkový počet	303
stylistické — plevelná a nadbytečná slova.....	45		
— neobratnosti, opakování slov.....	43		
— hovorové výrazy a obraty.....	66		
— nepřesná či nejasná vyjádření.....	67		
— výměna za vhodnější obraty.....	26		
— přestylizována celá věta nebo její větší část.....	29		
— přidaná předložka (ev. zájmeno, spojka).....	27		
		celkový počet	303
<u>Celkem všech provedených změn</u>			<u>1 004</u>

3.6 Vyhodnocení získaných údajů

3.6.1 Textové změny věcného charakteru

Při charakterizaci textu z hlediska potřeby jazykových a dalších úprav⁴ jsem se zmínila o neobvyklé míře a pestrosti fakt a údajů, jež se v něm vyskytují. Hovoří ve prospěch autora, že se v tak velkém množství objevilo jen pět věcných chyb. O třech z nich mi navíc nepřísluší rozhodovat, proto na ně autora zvlášť upozorňuji. Na

⁴ Viz kapitolu 3, část 4.

straně 8 v odstavci 3 mluví o první světové válce, ale podle mého názoru měl na mysli válku druhou, protože mezi oběma válkami k velkému stěhování českých obyvatel do tohoto regionu nedocházelo. V druhém případě jde o formulaci v *opuštěných pískovnách u Rynoltic či Hrádku nad Nisou* v odstavci 1 na straně 15. Při ověřování místního určení a názvů lokalit jsem narazila na informaci, že pískovny jsou od roku 2014 opět v provozu. Jak jsem uvedla, je tedy na autorovi, aby se rozhodl, jestli v textu původní formulaci ponechá, nebo se rozhodne ji změnit. Složitější je případ třetí. Celý odstavec 3 na straně 29 pojednává o jistém smiřujícím paradoxu, o tom, že významná socha madony byla vytvořena žitavským luteránem. Z životopisu tohoto řezbáře jsem se ovšem dozvěděla, že přešel na katolickou víru, proto autorovi navrhuji v tomto místě alespoň změnu stávajícího spojení *byl luterán* na *býval luterán*.

Ani chyb ve jménech a názvech – ty jsem uvedla samostatně – není vzhledem k zmíněnému charakteru textu mnoho. Zato až překvapivé množství nepřesností se objevuje v prepisech úryvků z citovaných knih. Autor, zdá se, vlastní text pečlivě promýšlel, zatímco mechanické přepisování cizích textů prováděl jako méně zajímavou činnost ve větším spěchu, a tudíž i s menším soustředěním.

Bibliografické údaje v tzv. Výběru z literatury jsem do velké míry ponechala v použité formě, protože jak předpokládám, autor vycházel z požadavků nakladatelství a ze svých zkušeností a zvyklostí; přesto bylo nutné provést poměrně velké množství změn. Opravila jsem několik chybných údajů, kde bylo třeba, vyměnila jsem spojovníky za pomlčky, provedla jsem několik abecedních přesunů, doplnila neúplné názvy, dodala další informace, v převážné většině se týkající nakladatelství, a sjednotila jsem uvedení překladů.

3.6.2 Textové změny charakteru literárního a grafického

Péče, s jakou se autor věnoval vlastnímu textu, se projevila i v poměrně malém množství překlepů. Chyba se objevovala častěji v koncovce slova než na jiném místě a ještě častěji se stávalo, že písmeno nebo celé slovo chyběly úplně; poměrně často naopak některá z nich přebývala. Ani nutných oprav grafického rázu nebylo mnoho.

Velkou část z nich tvořila výměna spojovníku za správnou pomlčku. Pro další grafické úpravy jsem se rozhodla, abych dodržela běžně používaný způsob psaní, a také jsem provedla úpravy, které by se běžně vyznačovaly až po zalomení do stran, ale zde byly, jak výše uvádím, nutné. Do této kategorie jsem zařadila i pokyny k odstranění, případně k úpravám různých autorských poznámek, jež nebyly určeny do tisku.

3.6.3 Textové změny jazykového charakteru

Již jsem se zmínila o autorově způsobu vyprávění, o přirozeně plynoucím toku myšlenek, které se poměrně volně pohybují v rámci daného tématu⁵ nesený navíc často stylem až hovorovým. Jako bychom seděli s autorem v přátelském kruhu u ohně a on nám vyprávěl své tajuplné a záhadné příběhy. Myslím, že právě tento způsob tvorby textu je důvodem, proč nejvíce úprav vyžadoval textový materiál po stránce jazykové. Vyprávění přirozeně uplývá a vypravěč se k němu, aby je znovu rozvážil či posoudil, nevrací.

Uvedení absolutního počtu provedených změn v některých případech zkresluje počty jednotlivých konkrétních pochybení. Jinak řečeno – tatáž chyba se objevuje v textu vícekrát a je tedy i vícekrát započítána. Častější je výskyt stejných chyb mezi jevy pravopisnými, ale ani v oblasti jevů tvaroslovných nebo stylistických není výjimečný.

3.6.3.1 Jevy tvaroslovné a slovnědruhové

V kategorii tvaroslovných a slovnědruhových úprav se například sedmkrát vyskytuje *jakoby* namísto správného *jako by*, kde *by* je součástí slovesného tvaru, a šestkrát je použit chybný tvar zájmena *jenž*. Dále je v této kategorii poměrně častá konkurenční záměna pasivního slovesného tvaru a přídavného jména (*zaměřené/zaměřeno*⁶ 1/4; *dokončena/dokončena* 2/2; *neosídlené/neosídleny* 18/1 apod.) a také nesprávná volba mezi příslovečnou spřežkou a předložkovým spojením (*před tím/předtím* 6/1; *nabok/na bok* 19/5; *zdálky/z dálky* 21/3). Neméně

⁵ Viz kapitolu 3, část 3.

⁶ Za lomítkem uvádím opravený tvar.

frekventované jsou v tomto textu i chybné koncovky slov (například *slunečné/sluneční expozici* 17/1; *do hloubek několika desítek kilometrů/do hloubky několika desítek kilometrů* 20/4; *na několika mála místech/na několika málo místech* 21/2; *při stavbě kostelu/kostela* aj.) a několikrát se objevila i potřeba opravy uvnitř slova (*divutvornosti/divotvornosti* 26/3; *některé věci se udají najednou/některé věci se udějí najednou* 32/5). V jednom případě se autor zapletl i do problematiky psaní *i* a *y* (*lidé ... byli ... nazývány „lutki“ – lidičky/lidé ... byli ... nazýváni „lutki“ – lidičky* 40/16). V porovnání s dalšími kategoriemi jazykových úprav je však počet chyb tvaroslovných a slovnědruhových zdaleka nejmenší.

3.6.3.2 Jevy pravopisné

Změn pravopisných v textu také není mnoho, a jak jsem uvedla, opakování je u nich velmi časté. Tak celých sedm z bloku dvanácti případů označených jako „sjednocení dublet“ tvoří změny tvarů a odvozenin slova *filosof* na dnes neutrální *filozof*. Podobně je tomu v případě úprav psaní velkých písmen. Sedmkrát bylo třeba opravit velká písmena v názvu často zmiňované památky *rumburská Loreta* a šestkrát v uvedení neoficiálního názvu firmy *architektonická kancelář Doubner*. Čtyřikrát jsem považovala za nutné psát autorem použité slovo *země* jako *Země* – šlo-li o planetu anebo o význam astrální. Některá z dalších pojmenování, jež bylo nutno opravit, se v textu vyskytovala dvakrát.

Vůbec nejčastěji se v této kategorii objevují chyby v psaní velkých písmen. Několikrát jde o chybné názvy státních útvarů (*česká koruna/Česká koruna* 3/4; *koruny české/Koruny české* 35/8; *Rakouské monarchie/rakouské monarchie* 8/2; *českému království/Českému království, německé říši/Německé říši* 18/3; *Perská i Západořímská říše/perská i západořímská říše* 32/6) nebo částí kontinentů (*Západní Evropy/západní Evropy* 36/2; *severní Ameriky/Severní Ameriky* 36/3).

Mezi chybně uvedenými jmény a názvy jsou nejčastěji zastoupeny názvy zeměpisné (*do Hamburgu/do Hamburku* 8/2; *Ulánbátárem/Ulánbátarem* 15/4; *Gebekli Tepe/Göbekli Tepe* 32/5 a 34/7 aj.) těsně následovány jmény osob skutečných i mytických (*Ignáce Kiliana/Kiliána Ignáce* 26/1; *Deméter/Demeter* 26/3; *Prokopius/Prokopios* 32/5; *Ambrois/Ambroise* 33/4 aj.). O tom, že redigování není jen suchopárnou prací, jsem se přesvědčila při ověřování jména mistra bojového

umění, jehož autor uvádí mezi návštěvníky Kamenného stromu na Dymníku jako *Džikana Kodo*. Když se mi podařilo zjistit, o koho jde, oslovila jsem jej, aby mi potvrdil, která z užívaných variant jeho jména – *Jikan Kodo* nebo *Jikan Kódo* – je správná. Odpověděl, že možné jsou obě a že se nepamatuje, že by kdy byl na Dymníku, ale ujistil mě, že se tam rád podívá.

Případy, které v této kategorii nazývám „změna k běžnému úzu psaní“, jsou výhradně výměny zkratk za plná jména či celá slova, v tomto typu textu vhodnější. Sedmkrát nahrazuji *např.* slovem *například* a šestkrát uvádím křestní jméno *Ladislav* namísto zkratky *L.*

3.6.3.3. Jevy syntaktické

Výrazně větší množství provedených změn je rázu syntaktického a stylistického, ale oproti předchozím kategoriím je mezi nimi více úprav a méně oprav. Jsou to tedy ve větší míře změny fakultativní, často s možností výběru z dalších variant.

Nejvíce vyznačených syntaktických úprav se týká interpunkce, kde jde převážně o chybějící oddělení vět anebo větných členů, v menší míře odstraňuji naopak čárky nadbytečné. Velice často chybí oddělení věty obsahující výčet, uvozené slovy *jako je* (*v ... zónách jako je.../v ... zónách, jako je..., oblasti jako je.../oblasti, jako je... 9/2; stavby jako jsou.../stavby, jako jsou... 9/5; monumenty jako je.../monumenty, jako je... 31/2 a další*). Ke změnám v členění vět a v jejich slovosledu jsem přistupovala obvykle v případě, kdy jsem usoudila, že pro vyjádření své myšlenky autor nezvolil optimální větné uspořádání, a snažila jsem se proto usnadnit čtenáři její pochopení. Nejčastěji dělím zbytečně složitou větu na dvě, jinde zase nevhodně použitou vedlejší větu pomocí kondenzace odstraňuji (*...jednotku, které se říká katedrální loket, který je délkově podobný.../...jednotku, které se říká katedrální loket, délkově podobnou... 10/5; strom, na němž byl obraz madony/strom s obrazem madony 14/5 apod.*). Mnohdy pak dochází ke změně perspektivy pohledu na uskutečňovaný děj (*většina krojů ... v dnešní podobě krystalizuje.../dnešní podoba většiny krojů ... krystalizuje 6/3; Bočním sloupům ... klesá výška./Výška bočních sloupů ... klesá. 11/10 aj.*).

Mezi případy s dominancí změn slovosledných jsou časté přesuny ve prospěch objektivního pořádku slov, tedy jádra sdělení na jeho konec, aby byla myšlenka lépe

vyjádřena (*zcela splynuly s českými kraji/s českými kraji zcela splynuly* 7/5; *bývaly dále do vnitrozemí předávány kouřové signály/bývaly předávány kouřové signály dále do vnitrozemí* 16/2; *Zvláště na ... hoře se zastavovala procesí.../Zvláště na ... hoře se procesí ... zastavovala* 25/5 a další) a posuny sloves před větné členy, které je rozvíjejí (*které svojí myšlenkou jde.../které jde svojí myšlenkou...* 6/4; *v této oblasti se zejména jedná o.../v této oblasti se jedná zejména o...* 35/5 a další).

Ve snaze autorovo sdělení zpřehlednit a zjednodušit také někdy přemísťuji vedle sebe výrazy se vzájemnou vazbou, ať už větněčlenskou, anebo jen významovou. Mnohdy jde jen o drobné nuance a je otázkou jazykového citu jedince, kterou variantu by preferoval. Objevuje se tu však i menší počet jednoznačně nesprávných vazeb, jež opravu vyžadují (*...spíš ... ohniskem nějakého napětí než klidného poznání/...spíš ... ohniskem nějakého napětí než objektem klidného poznání* 1/1; *...se stala předmětem ... úcty a ... zázraků/...se stala předmětem úcty a byla spojována s ... zázraky* 29/3 a jiné).

3.6.3.4 Jevy stylistické

Stylistických úprav se v textu vyskytuje nejvíce. Nejde totiž jen o jednotlivé opravené jevy, ale do této kategorie jsem zařadila i modifikace rozsáhlejších celků. Ty sestávají z většího počtu změn, jež by se jako samostatné často řadily do jiných kategorií, ale jejich oddělení buď nebylo možné, nebo byla jejich výpovědní hodnota jako celku důležitější.

Opakovaně jsem musela odstraňovat hlavně plevelná slova – *tak* čtrnáctkrát, *to* (v různých tvarech) osmkrát – a případně i redundance typu *v sobě obsahují, nově obnovené* apod. Často jsem přidávala předložku ve výčtech, ale z toho pouze několik změn bylo nutných (*údolí se ... sedimenty a dokonce rubíny.../údolí se ... sedimenty a dokonce s rubíny...* 7/3; *o ... katastrofě let.../o ... katastrofě z let...* 32/5); většinou jsem jen vybírala lepší variantu. Autorova tendence k hovorovému vyjadřování také přinesla nutnost řady stylistických úprav. Přes snahu zachovat v autorově jazyce osobitost nebylo možné ponechat v textu obraty jako *více jak* 1/1, *přeci jenom* 5/5, *těsně vedle* Čech 6/2, *celé hodiny se odtud nehnu* 13/3, *po německy* 17/1, *v těch samých místech* 19/5 apod. I autorova obliba ve výrazech neurčitých dodala množství příležitostí k opravám (*někdy od roku.../asi tak od roku...* 8/4; *něco na ně hraje/cosi*

na ně hraje 13/3; Nějaká nespravedlnost/Mnohá nespravedlnost 17/2; nějak pravěce/jakoby pravěce 19/3; nějakou dobu/jistý čas 23/4 apod.).

Bylo třeba opravit i obraty nepřesné nebo nejasné (...se ... stezka ... stávala násilnou vojenskou komunikací/...se ... stezka ... stávala vojenskou komunikací plnou násilí 7/4; alternativních znalců léčby/znalců alternativní léčby 10/4; hluboko na sever/daleko na sever 15/3 aj.), neobratná vyjádření – nejčastěji opakování stejných či podobných slov v přílišné blízkosti (*ekonomické středy střeoevropských zemí/ekonomická centra střeoevropských zemí 9/2; pracuje s neopracovaným... /využívá neopracované... 12/5; ke stavbě ... stavby/ke stavbě ... svatyně 25/6 aj.)* – a třeba i slovní spojení jen nelibozvučná (*částečně ručně/z části ručně 10/2; či tři dny/nebo tři dny 13/5; nejméně nápadné a nejvíc neznámé/nejnenápadnější a nejméně známé 19/2*). Některé věty či rozsáhlejší větné úseky s větším počtem úprav nebylo ani možné opatřit odpovídajícím množstvím korekturních znamének. V tom případě jsem celý úsek podle běžné praxe rámovala a přeškrtnula a vedle podobné značky napsala novou variantu textu.

3.6.4. Shrnutí

Chci-li zrekapitulovat, jaké nové informace vyplynuly z přehledu všech v textu provedených změn, musím se vrátit k tomu, o čem jsem se již zmínila v úvodu této části. Autor si práci na tématu publikace pečlivě připravil, musel shromáždit a ověřit velké množství fakt a údajů a studiu zdrojů i promyšlení koncepce jistě věnoval dostatek času. Kvalitní příprava se v textu projevila malým počtem věcných chyb.

Protože je Václav Cílek autorem, který již připravil do tisku řadu knih a patrně zná požadavky odpovědných redaktorů, jeho text po formální stránce neobsahoval téměř žádné nedostatky a také množství literních chyb nebylo velké. Větší potřeba oprav a úprav vznikala v oblasti jazykové. Jeho fantazie a tvůrčí rozlet nesly jeho ruku příliš rychle, než aby měl čas se vracet a znovu promýšlet již napsané. Jistě by stačilo si hotový text alespoň jednou znovu projít a část chyb by z něj odstranil. Jak je vidět, názor zkušených redaktorů, s nímž jsem se během příprav této práce setkala, že autoři v současné době příliš často spoléhají na redakční pracovníky a odevzdávají

rukopisy nehotové, se potvrzuje. Redigování i korigování se tím znesnadňuje a přitom času, který je pro tyto činnosti vyhrazen, nebývá mnoho. Po dokončení textových úprav mohu říci, že mne tato práce přivedla k jisté shovívavosti a k pochopení pro případné menší nedostatky, s nimiž se občas v textech setkáváme. Vykonávat tak náročnou práci v podmínkách velmi často její důležitosti naprosto neodpovídajících, obvykle pod tlakem nedostatku času, vyžaduje velký díl pracovního nadšení i osobního sebezapření. A není možné se chybám beze zbytku vyhnout.

Jako přílohy k této bakalářské práci přikládám nejen zpracované listy zvoleného rukopisu a seznam použitých korektorských značek, ale i několikastránkovou ukázkou dalšího způsobu, jakým se mohou textové změny vyznačovat a dnes čím dál častěji vyznačují, tj. pomocí funkce „sledování změn“ v textovém editoru MS WORD. Vložení samostatných interpunkčních znamének doplňuji komentáři, aby je nebylo možné v textu přehlédnout.

ZÁVĚR

V této práci jsem si kladla za cíl přiblížit problematiku redakčních jazykových korektur co nejzvrubnějším způsobem, poskytnout pohled jak na historickou, tak i na současnou praxi tohoto oboru. V projektové části práce jsem provedla textovou úpravu zvoleného rukopisu tak, aby mohl být publikován, a současně jsem vyložila, jak taková redakční jazyková úprava probíhá a s jakými jevy se redaktor při své práci setkává.

Motivací k výběru tématu mi byl dlouholetý zájem o jazykovou úroveň, s níž se setkáváme v knižní produkci a v tištěných i jiných médiích, a zároveň má osobní ambice věnovat se v budoucnu jazykové redakci.

Poté, co mi bylo téma přiděleno, pustila jsem se do rozsáhlé teoretické přípravy, přečetla všechnu mně známou a dostupnou literaturu, v níž se o jazykových korekturách hovoří, naučila jsem se pracovat s korektorskými značkami a zároveň jsem hledala vhodný rukopis. V další fázi práce jsem text vybraného rukopisu korigovala, a teprve po skončení jazykových úprav jsem, vybavena teoreticky i praktickou zkušeností, začala psát vlastní text bakalářské práce.

V teoretických kapitolách jsem z velké části zprostředkovala a shrnula poznatky, jež jsem se dozvěděla při studiu literatury uvedené v seznamech použité a související literatury. Byly to především publikace zabývající se knihtiskem a odbornou přípravou textů před jejich vytištěním. Vydavateli byly často tiskárenské nebo nakladatelské společnosti, případně i státní instituce. Publikace byly obvykle zamýšleny jako příručky pro odborné pracovníky jednotlivých oborů, eventuálně pro laiky s danou problematikou již obeznámené; v případě státních institucí bývaly často normativního charakteru (Strnad, 1905; Dyrnk, 1931; Jarolímek, 1941; Tobolka, 1949; Rychetský, 1969; Šalda, 1983 a další). Informace o současné praxi jsem čerpala především z příručky pro nakladatele *Jak se dělá kniha* (Pistorius, 2011), z publikace *Redakční práce* (Pokorný, 2011) a z *Příručky nakladatelského redaktora* (Magincová, 2008).

Při práci na korektuře rukopisu jsem nahlížela do velkého množství příruček, encyklopedií a dalších zdrojů, jejichž úplné vyjmenování by přesáhlo rámec tématu i rozsah této práce, proto je v seznamu pramenů neuvádím. Zde zmíním jen několik z těch, které jsem používala nejčastěji: Pravidla českého pravopisu (2013), Akademickou příručku českého jazyka (2014), Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (2003), Nový akademický slovník cizích slov (2005) a Encyklopedii antiky (1973). Při redigování textu i při sepisování kapitol o současné praxi jsem se také obracela s dotazy na odborníky příslušných oborů.

Provedené textové úpravy bylo třeba nejprve utřídit a sumarizovat, abych je mohla vyhodnotit a vypracovat závěry. Zjistila jsem, jakým způsobem autor na svém rukopisu pracoval a jakého charakteru byly nedostatky, jež se v textu objevily. Podrobněji jsem o závěrech plynoucích z vlastní práce s rukopisem pojednala v části 3.6.4 Shrnutí. Ukázalo se, že jakkoli pečlivá je autorská příprava a sebeinvenčnější autorova práce s jazykem, v rukopisu přesto zůstávají zbytečné chyby, nepodrobil-li autor své dílo závěrečné kontrole.

Cíle, které jsem si na počátku stanovila, se mi podařilo naplnit. Podala jsem důkladný popis historie i současnosti zvoleného oboru, provedla jsem korekturu vybraného rukopisu i její vyhodnocení a během práce se mi podařilo nabýt dostatek teoretických znalostí i základních pracovních dovedností, abych se mohla úpravám textů věnovat. Pevně doufám, že jsem přispěla a že ještě budu moci svým nepatrným dílem přispět ke kultivaci našeho mateřského jazyka.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

a) Prameny

CÍLEK, Václav. 2015. *Dymník u Rumburka. Kamenný strom života v krajině Českého Nizozemí*. Nepublikovaný rukopis. 43 s. Archiv autora.

FIŠER, Marcel. 2011. *Umění v Klatovech*. Horažďovice: Centrum pro dějiny sochařství Horažďovice. 131 s. Umění ve veřejném prostoru, sv. 1. ISBN 978-80-260-6114-4.

KAZDA, Jaromír. 1998. *Kapitoly z dějin divadla*. 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství H&H. 250 s. ISBN 80-86022-25-0.

Lidové noviny. Praha: MAFRA, 20. října 2014, roč. 27, č. 246. ISSN 0862-5921. Deník.

b) Literatura

Editor a text. Úvod do praktické textologie. 2006. Red. Rudolf Havel a Břetislav Štorek, ed. Jiří Flaišman a Michal Kosák. 2. vyd. Praha – Litomyšl: Paseka. 184 s. ISBN 80-7185-653-3.

Kritické a ediční zásady pro vydávání novočeských autorů. *Věstník České akademie věd a umění*. 1947, roč. 56, s. 64–68.

MAGINCOVÁ, Dagmar. 2008. *Příručka nakladatelského redaktora*. 1. vyd. Červený Kostelec: Pavel Mervart. 139 s. ISBN 978-80-86818-83-2.

PISTORIUS, Vladimír. 2011. *Jak se dělá kniha. Příručka pro nakladatele*. 3., doplň. a přeprac. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská. 288 s. ISBN 978-80-87053-50-8.

POKORNÝ, Milan a Dana POKORNÁ. 2011. *Redakční práce. Jak připravit text k publikování*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. 224 s. ISBN 978-80-247-3773-7.

RYCHETSKÝ, Miloslav. 1969. *Čteme korektury*. Praha: Mír. 30 s.

ŠALDA, Jaroslav. 1983. *Od rukopisu ke knize a časopisu*. 4., přeprac. vyd. Praha: SNTL. 364 s.

TOBOLKA, Zdeněk. 1949. *Knihy, její vznik, vývoj a rozbor*. 1. vyd. Praha: Orbis. 242 s.

SEZNAM SOUVISEJÍCÍ LITERATURY

ČMEJRKOVÁ, Světlá, František DANEŠ a Jindra SVĚTLÁ. 1999. *Jak napsat odborný text*. 1. vyd. Voznice: Leda. 256 s. ISBN 80-85927-69-1.

ČSN 01 6910: *Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory*. 2014. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. 73 s. Česká technická norma. ICS 01.140.30.

ČSN 88 0410: *Korekturní znaménka pro sazbu – pravidla používání*. 2004. Praha: Český normalizační institut. 7 s. Česká technická norma. ICS 37.100.01.

ČSN ISO 690: *Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. 2011. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. 39 s. Česká technická norma. ICS 01.140.20.

DYRYNK, Karel. 1931. *Knihtiskař zákazníkovi. Popis knihtiskařské techniky*. 3. vyd. Praha: Státní tiskárna. 33 s.

JAROLÍMEK, Václav Arnošt. 1941. *Od rukopisu k rotačce. Rukopis, sazba, korektura, štočky a tisk*. 2. vyd. Praha: Josef Hokr. 127 s. Škola do kapsy, sv. 16.

KRČÁL, Martin a Zuzana TEPLÍKOVÁ. 2014. *Naučte (se) citovat*. 1. vyd. Blansko: Citace.com. 156 s. ISBN 978-80-260-6074-1.

NAJBRT, Vladislav, Miroslav BĚHAL a Vladislava POTUŽÁKOVÁ. 1979. *Redaktor v tiskárně*. 1. vyd. Praha: Novinář. 300 s.

PILZ, Jaroslav. 1969. *Národní 9*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel. 190 s.

STRNAD, Antonín. 1905. *O čtení korektur a několik pokynů knihtiskařových pro spisovatele a vydavatele knih*. Praha: L. K. Žižka. 19, 4 s. Knihkupecké příručky a rozpravy, sv. 1.

VAŠÁK, Pavel a kol. 1993. *Textologie. Teorie a ediční praxe*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 235 s. ISBN 80-7066-638-2.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Zkorigovaný rukopis

Příloha B – Seznam použitých korektorských značek

Příloha C – Ukázka korigování v systému Sledování změn

Příloha A – Zkorigovaný rukopis

Dymník u Rumburka

Kamenný strom života v krajině Českého Nizozemí

Václav Cílek

Úvod: čemu dnes říkáme hvězdná brána, nazývali předkové nebesy

Před více ~~jak~~ deseti lety mne požádal Ladislav Moučka, abych s ním zajel na Dymník u Rumburka, kde do krajiny vetkl 22 kamenů podobných složité kamenné hvězdě, ~~ale~~ ve skutečnosti se jednalo o starodávny kabalistický symbol stromu života. Objekt se mi líbil asi tak, jako se nám líbí pěkně udělaná socha, ale nebyl jsem si jist, zda do této vykořeněné a dosud nemířené sudetské krajiny patří a zda se spíš nestane ohniskem nějakého napětí než klidného poznání.

H mexi

1. H 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Tam
V objektem

Celé roky jsem jej sledoval. Jeho osud se podobal semenáčku v lese. Musel bojovat o prostor, světlo a živiny a tento zápas měl své oběti, pot a slzy. Kdo lépe zná osud Kamenného stromu, ~~tak~~ ví, o čem mluvím. Nebyla to a dosud není jednoduchá situace. Postupně jsem přicházel na to, že Kamenný strom je výraznější v noci než ve dne a nějak souzní s noční oblohou plnou hvězd. Vzpomněl jsem si na baziliku v západočeských Kladrubech, do jejíž klenby barokní architekt Santini umístil hvězdy a jim odpovídající hvězdy vyznačil v podlaze chrámu. Jednou jsem celou noc každé dvě hodiny obcházel vrch Dymník i Kamenný strom. Měl jsem přítom základní pocit, že Kamenný strom konečně zapustil pevné kořeny a dál sílí a že do krajiny vnáší něco, co v ní scházelo.

H 2

To ~~co~~ vypadalo jako cizí výtvar, se postupně stává zdrojem nějaké energie, kterou tato země za horami zvaná České Nizozemí potřebuje. Pomáhá ~~tomu~~ i to, že okolní areál se změnil z poměrně chladného golfového hřiště v místo, kde vyskávají děti a dědečkové si kopají míčem se svými vnuky. Objevil se zde smích a radost a určitě ~~tomu~~ pomohlo i stádečko ovcí a noční zpěv žab z nově vytvořeného rybníka.

V,

H 2

1 2 3 4

H 2

Tato knížka pojednává o místní krajině a hlavně o Kamenném stromu. Můžete ji číst jako trochu jiného turistického průvodce, ~~anebo~~ jako sdělení o jednom způsobu duchovní rekultivace krajiny. Na začátek je třeba vědět, že Kamenný strom na Dymníku nemá v Čechách žádnou analogii. Většina nově postavených kamenů a kamenných kruhů vychází ze starého keltského či novokeltského pojetí světa, které je zaměřené na matku Zemi, přírodu a její magii. Kamenný strom toto magické a v zásadě zemské pojetí doplňuje o přísně geometrický plán a směřování mimo Zemi. Patří spíš mezi ideální, „platónské“ stavby, jakými jsou např. egyptské pyramidy, které jako nějaké hvězdné brány směřovaly duše ke skupině hvězd kolem Polárky ~~vdal~~ mimo náš svět, mimo naši galaxii a nejspíš i mimo prostor, v jakém běžně žijeme.

1 2

1 2

V,

První verze tohoto textu vznikla v roce 2004 pro připravovanou, ale nevydanou monografii Moučky o Dymníku. Uveřejnil jsem jej o čtyři

 Ladislava

roky později v knize „Dýchat s ptáky“. V roce 2014 mne požádal pan Mirko Bernas, abych se k Dymníku opět vrátil textem, který by měl vyjít jako drobná místní publikace. Píši jej nanovo a ve světle dalších zkušeností s krajinou Šluknovského výběžku, kterému budu říkat starým jménem „České Nizozemí“. Má zhruba dvojnásobný rozsah a řadu nikdy nepublikovaných obrázků. Místy se však nemohu vyhnout opakování již řečeného a proto bych navrhl váženému čtenáři, aby – má-li již knížku „Dýchat s ptáky“ – neztrácel čas s touto publikací. Vztyčování kamenů a jejich významu jsem se mezitím věnoval v knížce „Kameny a hvězdy“ (Dokořán, 2014).

L 9 mm Γ 9
L 9 Γ 9
V.
V,
L 9 mm Γ 9
L 9 mm Γ 9

Základní údaje o Dymníku: světelný růst

Místo zvané Dymník, či dříve Rauchberg neboli Kouřový vrch již několik století přehlíží významnou zemskou stezku spojující německé kraje / zejména Drážďany a Budyšín s českými kraji a Prahou. Nejstarší zmínka o názvu pochází z roku 1570 a v roce 1616 jsou na Dymníku doloženy dva domky. Koncem 19. století byla na Dymníku postavena rozhledna (dokončena 1896) a otevřena horská chata, která se brzy stala vyhlášeným výletním místem, ale po druhé světové válce, kdy došlo k téměř úplné výměně obyvatel, význam místa upadal až do doby kdy jeho pověst opět vzkřísil místní podnikatel Mirko Bernas. Financoval stavbu Kamenného stromu života a otevřel jej pro širokou veřejnost. Tím navázal na tradici 19. století, kdy různí mecenáši skupovali zahrady a budovali parky, vyhlídky a romantické zříceniny. Tito lidé většinou sledovali obojí / chtěli do svých hospod nalákat návštěvníky, ale zároveň toužili vytvořit něco krásného, z čeho se ostatní lidé mohou těšit. Kéž by jich i dnes bylo víc!

V,
/ X-X
V X-X

/ d

L 9 V,

→ nepřístupná F-1 9 P ke L li 9

/ X-X

V letech 2003/04 byl na Dymníku podle návrhu Ladislava Moučky vybudován z 22 kamenů obrazec v podobě složité hvězdy, jejíž cípy jsou propojeny geometrickým labyrintem chodíčků vybudovaných z šedavé a načervenalé žuly. Stavba sestává z dvanácti obvodových kamenů a deseti vnitřních obelisků. Vnější kameny si můžeme představit jako znamení jednotlivých měsíců tedy zvířetníku. Východ leží mezi znamením Vodnáře a Ryb. Deset vnitřních kamenů vyznačuje obraz kabalistického stromu života. Toto číslo odpovídá jak platónským principům, tak deseti slovům Desky zákona, které Mojžíš snesl z hory Sinaj. V zásadě tyto kameny znamenají něco, co můžeme popsat moderními slovy jako nebeské či vesmírné brány, anebo v jiných tradicích jako prostředníka mezi Bohem a člověkem.

L 03-20 V 20
→ sestaven

V,

Π m
/ d Π sek Γ 2

Možná je jedno, o jakou tradici se opřeme (máme přitom na výběr kousek keltské mytologie, egyptský řád, jahvistickou přesnost, francouzskou katedrální tradici či středověkou kabalou), ale v zásadě bylo toto uskupení vytvořeno jako druh chrámu, který člověka propojuje s něčím, co je nad ním a on proto může podobně jako strom v lese dál růst a vydávat plody. V případě Dymníku se však jedná dokonce o dva chrámy. Na západním konci skalnatého čedičového hřbetu, na němž je postavena rozhledna, nalezneme přirozenou skalku – Skálu skřítků / složenou z protáhlých čedičových sloupků a porostlou zbytky původního bukového pralesa. Čedič pocházející

↑

V,

/ X-X

z hlubin Země i okolní porost nás v keltském či nějakém dávném přírodním duchu spojují se Zemí, zatímco nedaleký Kamenný strom s Kosmem filozofů a proroků.

1. 11

Oba útvary si můžeme představit jako trojúhelníky, z nichž ten první – Skála skřítků míří dolů k Zemi a ten druhý – Kamenný kruh – k Nebi. A my sami, podle toho, v jaké jsme zrovna životní situaci, přecházíme z místa na místo, až nakonec staneme někde uprostřed.

Γ 9 V X-X

Dávný symbol dvou trojúhelníků má řadu významů, ale v podstatě znamená, že řád nebe je podobný řádu země a člověk stojí jako svorník uprostřed. Jindy se čte jako pobídka k tomu, aby úsilí člověka, v rovnováze směřovalo k praktickým záležitostem i k věcem, jež jej přesahují, a že stejné obojí je nerozlučně propleteno do jednoho většího celku.

Γ 2 7 2
H 9 → V je
H 9

Země za horami

Kamenný strom života pravděpodobně nelze pochopit bez okolní krajiny. Jedná se podobně jako na Ašsku, Broumovsku či Frýdlantsku o zemi za pohraničními horami. Všechny tyto výběžky mají něco společného. V minulosti patřily Německu nebo Polsku, anebo jsou právě naopak zbytkem zemí, o které česká koruna kdysi přišla. I jejich vzhled je podobný. Vezměte si třeba takové Frýdlantsko. Vyjedete z centra země a směřujete do hor, ~~ale~~ ~~pak ty hory přejedete a jinde by~~ už dávno byla státní hranice, ale tady je ~~za~~ ~~horami~~ nějaká další země nenápadně "zvenku" přilepená k Čechám nebo Moravě. Něco podobného platí i pro Šluknovsko, které bývalo nazýváno Českým Nizozemím (Niederland). Ve všech těchto zemích je podnebí chladné a lidé podezíraví, protože zažili několik proměn hranic a nejednu změnu majetku. Všude se sice mluví česky, ale země je nějaká nesvá. Otiskuje v sobě více národů.

1. 11

2. 11, "

Γ 3
1. H 9
Γ 3 Za horami 123 H 9
H 9 V na jiném místě

~~Přitom všechno~~, co se dá říct, je ~~to~~, že někdy zde lidé mluvili jedním, ~~ale~~ jindy jiným jazykem. S národností to je složitější, protože lidé z hranice jsou směsicí i těch národů, které sami nenáviděli. Němečtí osadníci si brali české ženy a české babičky počestvovaly své německé vnuky. Až do světových válek to na venkově bylo skoro jedno. ~~Malí~~ mladí lidé chodili na handl, tedy na výměnu, aby se naučili jeden nebo druhý jazyk, protože oba byly zapotřebí. Ve městě byla situace jiná, protože zde na sebe narážely a někdy se bolestivě střetávaly dvě různé kultury. Jindy ~~naopak~~ si jednotlivé skupiny konkurovaly a ~~to~~ vytvářelo bohatý spolkový život a vedlo ke stavbám, které se nesnažily být příliš velké a honosné, ale vkusné. Takový býval před válkou i Rumburk, kterému ~~již~~ ~~dneska~~ málokdo řekne sto let starým označením „Malá Paříž“.

H jedinec H 9 12345 H 9

Γ. M

~
H, což H je
1 9
~ Γ 9

Pokud jste někdy sledovali anglický detektivní seriál Vraždy v Midsomeru, jehož každý druhý díl se odehrává během nějaké lidové slavnosti či v rámci místních spolků, ~~tak podobně~~ rozvětvený a intenzivní býval i život sudetského města. Až jednou odezní nadšení z virtuálních sítí, ~~tak~~ se tato doba možná vrátí.

L 9 ~~~
~~~ Γ 9
→ umíte si představit, jak
H 9 ~

Krajina v zemích za horami bývá zanedbaná a domy dodnes šedivé. Navštívíte Žitavu a vůbec nemáte pocit, že jste ve „vypulírovaném“ německém městě. Nezaměstnanost je vysoká a občas tu je ve vzduchu cítit nějakou bezmoc. Lidé a krajina na české straně ještě víc na moravské straně hranic těžko srůstají a hřbitovy jsou dosud plné lidí cizích jmen. Ale na druhou stranu lesy jsou dobře rostlé, silnice úzké a voda čistá. Potoky bývají svedené do kamenných koryt. Často vidíme malé, dnes už nepoužívané továrničky a secesní vilky bývalých majitelů. Všude, kam se podíváme, tak vnímáme nějakou změnu: pole a pastviny zarůstající lesem, cesty, co už nikam nevedou, omšelé domy, na kterých prosvítají německé nápisy. Na cizince krajina působí hlavně na podzim a v zimě trudně, ale domácí si zvykli. Mladší lidé už tento kraj považují nikoliv za místo, kde jenom žijí, protože někde se žít musí, ale také kam počínají náležet. Než se vytvoří nová osobnost, nová identita kraje, tak to vždy chvíli trvá.

V,
H 2
H jsou tu lesy

H 2

H 2 ~

H kdyby

1 či

V,
V je H 2 10
H 2 12345

Pro tato místa je typická neuspořádaná urbanizace krajiny, jaká bývala charakteristická pro podhorské oblasti. Domy zpočátku malebně rozházené mezi poli a pastvinami byly doplněny různými přístavbami, dílnami, dalšími domky a vznikla tak již po roce 1900 rozsáhlá předměstí smíšeného zemědělsko-průmyslového typu. Na rozdíl od oblastí s těžkým průmyslem jako třeba na Ostravsku, kde byla jasná vazba na jednu určitou šachtu či hut', tak v Sudětech se většinou jednalo o celou řadu drobnějších provozů, které vznikaly z rozptýlených manufaktur dřívějších staletí.

Lidé si na chudých půdách museli hledat jiný způsob obživy. Budovali sklárny, malé strojírny, ale přeci jenom základní byl textilní průmysl. Ostatně i anglická průmyslová revoluce začíná právě výrobou a zpracováním látek. Představte si, kdybyste si sami museli vypěstovat len, zpracovat jej na přízi, utkat plátno, vybělit, obarvit a ušít oblek. Trvalo by to celé měsíce. A teď si uvědomte, že byste potřebovali látky na uniformy pro sto tisíc napoleonských či pruských vojáků! Bez dobré organizace práce, jednotných výrobních postupů a dálkového obchodu by to vůbec nešlo.

H 2
1 ala
H je by se ~
H co kdyby ale
H Napoleonových

V celém pohraničním pruhu od Labe, přes Šluknovsko, Jizerské hory, podhůří Krkonoš až do Broumovska se táhl pás stovek manufaktur a později textilních továrniček i velkých továren, který byl ve své době, to znamená nejméně od počátku 18. století až do druhé poloviny 20. století stejně důležitý, jako je dnes automobilový průmysl. Dnes bychom o oblasti mezi Šluknovem, Trutnovem a Broumovem možná hovořili jako o textilním „Silicon Valley“. V jistém smyslu přišla průmyslová revoluce dřív do okrajových zemí pod horami než do centra země. Slezsko předhlonilo rakouské kraje o celá desetiletí. Vídeň ještě byla feudální v době, kdy dnes menší města jako např. Šluknov, Varnsdorf či Trutnov otvíraly brány kapitalismu.

1 2

V,

12345
1 a

Na solných stezkách

Nejstarší doklady o pobytu člověka v Českém Nizozemí byly nalezeny v roce 1928 ve šluknovské cihelně. Jednalo se o několik kamenných

nástrojů ze závěrečných období doby kamenné. Několik podobných lokalit leží dál na sever v Sasku. Krajina dlouho zůstávala pustá. Procházely zde tlupy mezolitických lovců a sběračů, ale zřejmě si víc oblíbily pískovcové převisy. Zadní země například v okolí Brtníků či Chřibské. Před necelými pěti tisíci lety bychom se v tomto kraji mohli setkat s náhodným eneolitickým osídlením, o kterém svědčí zlomky keramických nádob a ojedinělý sekeromlat z Rumburka. Asi nejzajímavějším místním nálezem jsou keramické nádoby únětické kultury starší doby bronzové nalezené na tvarově nejnápadnějším místním vrchu – Tolštejn. Podobné nálezy například ze saského Winterbergu či české Milešovky obvykle interpretujeme jako kult hor. Tolštejn tak můžeme s určitou opatrností považovat za nejstarší doložené kultovní místo celého Šluknovska. Již z tohoto důvodu stojí za návštěvu.

V₁₁ V₁₂

V₁ π příklad
V₁

Pokusy ukazují, že člověk potřebuje sůl nejméně od té doby, kdy začal jíst teplé maso a potravu z obilí. Není to dodnes úplně jasné, zda by lidé mohli sůl alespoň na nějakou dobu nahradit popelem ze spáleného dřeva, který obsahuje až 20% uhličitanu draselného, ale pravděpodobnější je, že obchod se solí, v tomto případě se saskou solí od Halle existuje již od neolitu. Určitě probíhal po Labi, kde jeho centra ležela na Kalvárii v Bráně Čech tedy v místech zvaných Porta Bohemica v Litoměřicích a Lovosicích. Do Čech však také vedly zemské stezky. Průchod pískovcovými roklemi Saského a Českého Švýcarska byl obtížný, ale přes Šluknov se nabízela pohodlná pomalu stoupající cesta až do sedla Lužických hor a odtud do středu Čech jakou sleduje i dnešní silnice na Nový Bor.

→ Dodnes není π 9
1-9
I
V₁
1-9 V₁
V₁ V₁
/ cesta
→ 9 v pokračující L.
→ Stejnou

Nevíme, jak dlouho existovala, protože jejími zatím nejstaršími nálezy jsou dva nádherné stříbrné kruhy z depotu nalezeného u Šluknova. Kruhy z 10. a 11. století jsou zdobené motivy, s jakými se můžeme setkat ve východní Evropě, na Rusi nebo až ve střední Asii. „Poklady“ zlomkového stříbra však také byly nalezeny podél stejné cesty v Sasku. Cesta procházející Šluknovem a Rumburkem tak má za sebou jistě tisíciletou historii, ale možná jednou její stáří posuneme o celé tisíce let, protože na středním a severním Labi jsou doložené eneolitické cesty, na kterých již byly používány vozy. Jsou stejně staré jako megalitické památky severní Evropy či egyptské pyramidy.

Valerka → 2 V₁ její Mirkostli
O₂ 10-11.
→ 9
→ 9 v sedy
1/4

Velmi dlouhou dobu byla oblast zhruba mezi Šluknovem a Novým Borem rozsáhlým pohraničním hvozdem. Kolonizace území je mladá a pochází až první třetiny 13. století. Podél zemské stezky a několika dalších starých cest však musely existovat celnice, sklady soli a něco jako karavanseraily, tedy zájezdní hostince, kde se vám zároveň na noc postarali o zvířata. Cílem obchodní karavany bylo vyrazit brzy ráno a do večera dosáhnout dalšího bezpečného místa, takže vzdálenost obchodních stanic byla podle schůdnosti cest 20/30 km.

V období 1,
V₁

120-30

Obvykle předpokládáme, že kolonizace probíhala směrem od zemědělských nížin do podhorských a horských oblastí. Jak tomu bylo v případě Šluknovska? Přicházeli sem lidé od jihu z dnešních Čech, anebo od severu z Lužice? Je nutné říci, že v obou případech by to nejspíš byli Slované, kteří

Γ₁

by si byli poměrně blízcí zvyky i jazykem, ale přesto pocházející z odlišných kmenů či nějakých rodových uskupení. Pravděpodobnější je severní směr, tedy z Lužice, kde osídlená oblast byla lidnatější a rozsáhlejší a centra jako například Budyšín ležela blíže. Na rovinách východního Německa nalezneme hustší síť slovanských hradišť než v Čechách. Jména jako Dresden, Drážďany jsou pravděpodobně odvozena od slovanského pojmenování pro rákosiny, trstí, takže nejbližší analogií jména Drážďany je slovenská Trstená a podobných případů bychom našli celou řadu. Berlín Köpenick jsou podle německého prof. K. D. Jägera zřejmě Berlínské Kopanice. Nedá se však ani vyloučit, že podobně jako na Frýdlantsku do země, která nikdy předtím nebyla pořádně osídlena, přicházeli rovnou němečtí kolonisté ze vzdálenějších oblastí. V tom případě by byl základní vtisk na Šluknovsku víc německý než slovanský, i přestože okolní níže ležící oblasti byly osídleny Srby.

by pocházeli

π příklad

V_i

π. P. O₂ Vím - Kö

π profesora V-

X

↓

π ∅

Slované přišli do německých nížin poměrně brzy již v 7. století. Zpočátku sice vytvářeli jakousi kmenovou konfederaci, ale vztahy k přemyslovským Čechům byly úzké, protože Lužice se stala přirozenou součástí Zemí koruny české. V celém Žitavsku existovalo rozsáhlé slovanské osídlení. Významné přemyslovské centrum bylo samotně Žitavě založené již před rokem 1238, tedy v dobách kdy vznikají nejstarší moravská a česká města. Do této doby asi spadají počátky hradu Tolštejnu a Frýdlantu. Žitava spravovala i Frýdlantsko a část Liberecka, ale již od 14. století dochází k osamostatňování věčně se hašteřících šesti hlavních lužických měst. Formální součástí Českého království přestávají být až v roce 1635. Tímto rokem se uzavírá zhruba tisíciletá společná politická historie Čech a Lužice, která se stává součástí Saska a Pruska. Praha však na Lužici nikdy nezapomněla a zejména 19. století národního obrození se neustále vracelo ke společným slovanským kořenům, kterých jsme si přestali všimnout až po roce 1990. Možná že právě teď v době upadající globalizace je jedno, že těsně vedle Čech žijí Lužičtí Srbové, ale v přicházejícím, víc lokálním světě možná budeme vděční za jejich staré písně a tradice.

V_i

π ným

π. slj

π kum Ha la ja la

V_i

Tu

H ∅

V se H ∅, T z a i n a o s a m o s t a t ň o v á n í

l.

H Lužice L_i

l. Jž V s π m T i m

π je U ∅

H na hranici lce H ∅ V k i b a

Lidové zvyky Lužice jako ptačí svatba či velikonoční zvyk podobný moravské jízdě králů určitě sahají do vzdálených dob, i když většina krojí a zvyků střední Evropy dnešní podobě krystalizuje až v 19. století po zrušení nevolnictví. Slovanská Lužice je sice dnes z české perspektivy napůl zapomenutá, ale svým způsobem zázračná země, která se bohatstvím lidových zvyků i živou přítomností básníků a zpěváků podobá Moravskému Slovácku. Důležité je, že se jedná o blízké, ale už od hradištní doby odlišné tradice a v jiné lodi než jsou „Pražáci“, typoví obyvatelé středních Čech. Dodneška nesplynuly východní a západní německé země, dodnes cítíme jinak území NDR a NSR, protože jejich lidský základ je odlišný. Společný německý jazyk není úplně rozhodující, protože i Skotové či Velšané mluví anglicky a přitom jasně ví, že se odlišují od Angličanů.

V X-X

V X-X L y

J ∅ O ∅ la

123456

V ∅ V_i

H vědí

Hovořím o těchto věcech proto, že Kamenný strom života na Dymníku je dílem, které svojí myšlenkou jde přes věky a má hluboké kořeny v minulosti. Zajímalo by mne, zda se nějak dokáže napojit třeba na lužické dvojvěří, tedy vrstvu starého lidového náboženství zkríženého

π

s křesťanstvím. Jeho myšlenka je totiž starší než Germáni i Slované, protože původ obou plemen můžeme s mnoha nejistotami vysledovat jen ke kulturám mohylových polí mladší doby bronzové, tedy někde k roku 1400 před Kristem. Kamenný strom života by se tak mohl stát „ekumenickým“ bodem kraje.

O správním centru oblasti, hradu Tolštejnu máme až poměrně pozdní zmínky z roku 1338, ale jinak fungoval nebyvale dlouhou dobu až do konce 16. století a vyvrácen byl až za třicetileté války. Přímo pod ním ukazují systém úvozů průběh staré zemské stezky. Tolštejn neboli Tolenstein zhruba uprostřed pohraničního hvozdu, (ji) strážil a kontroloval. Podobný význam měl i severněji ležící saský Hohnstein, který se postupně stal správním centrem oblasti. Je to podobný proces, jako když se centrum jihočeských rodů postupně přesouvalo z pohraničního Vítkova Kamene na Rožmberk a posléze do pohodlnějšího Českého Krumlova.

V,
 → Vriak Π,
 T,
 1/2
 1/2 →

Dá se odhadnout, že ekonomický význam Rumburka a s ním této části zemské stezky značně poklesl ve 13. století, kdy bylo nařízeno, aby obchod se solí směřoval přes vzdálenější Žitavu podobně jako se v jižních Čechách odklonila solná stezka vycházející z alpského Hallstattu z Prachatic do Českých Budějovic. Tento příkaz byl však obcházen. Umíme si tak představit celý mikrosvět obchodníků, podloudníků a lupičů ovládajících okolí starých cest v hustých lesích, kde se vyprávěly zkazky o trpaslících a pokladech. Nedaleko Tolštejna mělo ležet údolí se zlatonosnými sedimenty a dokonce rubíny a safíry. Moderní šlichový výzkum zde skutečně objevil drobné načervenalé korundy. Zlato se rovněž rýžovalo kolem Lobendavy na Rýžovnickém potoce neboli Seifenbachu. O nejstarším Rumburku však z archeologických pramenů nevíme prakticky nic – snad zde stával opevněný dřevěný dvorec.

V,
 → Voklonila

Vs
 1/2

Rovněž o duchovních dějinách oblasti se toho nedá říct mnoho, ale to je u měst na hranici Divoké země obvyklé. Husitství zde určitě nemělo ten živý vnitřní rozměr jako v jižních Čechách, ale zdá se, že i Lutherova reformace byla přijímána bez většího zápalu. Ono i samotné křesťanství sem přišlo poměrně pozdě. Skoro bych řekl, že tato země vždy dávala přednost svým zvykům a pověrám a věřila na svá podivná poutní místa. V dobách válečných se zemská stezka, která normálně přiváděla bohaté kupce, stávala násilnou vojenskou komunikací. Na kořistné výpravy jí táhli husité a později četná tažení krvavé třicetileté války i vojska prusko-rakouských válek.

V₁₁ V₁₂
 → J

→ V plnou násilí
 V poznala

Po skončení třicetileté války dochází k pomalé, složité rekatolizaci podpořené postavením kapucínského kláštera a slavné Lorety v Rumburku. Pro pochopení duchovního náboje kraje je nutné si uvědomit, že jiné české loretě zcela splynuly s českými kraji, ale že rumburská loretta stále působí trochu cizím dojmem. Myslím, že to je tím, že skryté místní luteránství, které bylo v době výstavby Lorety ještě živé, rychle přerostlo do počátečního kapitalismu (zde už kolem roku 1720) a obojí bylo svým duchem vzdálené baroknímu katolictví.

V Lu

~ 12
 ~

Teprve Loretou začínají výraznější a navenek viditelné duchovní dějiny tohoto málo zbožného kraje. Proč jej tak nazývám? Podívejte se do podobného podhůří například v jižních Čechách, kde naleznete celou skupinu románsko-gotických kostelů, soubory starých fresek a krásných madon. Jenže jižní Čechy byly formovány již před rokem 1000 misionáři z podunajského okruhu a místní obyvatelstvo s podílem keltské krve přijímalo křesťanství jinak a vroucněji než vzdorní Germáni a Slované (či dokonce vzdálenější Prusové) z lužické hranice. Ale i v okolí Vřtība na Českolipsku nalezneme jen málo románských památek. Nejenom románský sloh, ale také sakrální gotika a dokonce ani baroko nevtisklo Českému Nizozemí tak silnou pečeť jako jinde v Čechách. Odhaduji, že kraj zůstával víc „svůj“ a ponořený do vlastních zvyklostí.

V,
V,
V,
/

Od 16. století se celé území stává pověstným výrobou plátna, které je vyváženo na mezinárodní trhy v Augsburgu, kde se rovněž obchodovalo s krušnohorským cinem, do Hamburgu a později i do kolonií v Severní Americe. Jeden čas bylo zdejší plátno známé jako „frýdlantské“ či dokonce „švýcarské“. Už počátkem 18. století se v Rumburku usídlují nákupčí anglických firem, jako byl Robert Allason. Tito lidé nechtěli kupovat plátno přes drážďanské prostředníky, ale přímo bez přírážek. Rychle si uvědomili, že kvalitu látek mohou vylepšit dalším zpracováním a tak zaváděli průmyslová bělidla, která látky zjemňovala. Díky těmto lidem se periferie Rakouské monarchie stávala centrem průmyslové výroby, kterou ukončila až velká krize. Druhá světová válka nedávny transfer větší části textilního průmyslu do Číny. Je však nutné zdůraznit, že se jednalo o téměř tři velkolepá industriální staletí. Průmyslovou revoluci obvykle vnímáme ve světle výroby železa, ale to je až její kratší, druhá fáze spjatá s těžbou uhlí, rozvojem železnic a těžkého průmyslu.

Γ. → To se
7 l
L k
→ Jednu dobu V,
I y m V i
V,
V,
→ m m
/w V sedilni Γ. → Tu
Ja V. Či spěl
L o
V s

Nelze se vyhnout česko-německé otázce, protože původně slovanská Lužice stávala v posledních staletích víc německou než českou. České Nizozemí je formálně součástí slovanské Horní Lužice, ale protože osídlení je před 13. stoletím řídké, tak o původní etnicitě území se nedá říct skoro nic. Možná je jedno, jakým jazykem lidé Českého Nizozemí hovořili, protože jinak si byli velice podobní. V každém případě bylo České Nizozemí až do první světové války stále víc německé a od té doby stále víc české. Ale i kdyby nebylo druhé světové války, tak by dnes tvořili německy mluvící lidé jistě dvě třetiny všech obyvatel.

→ druki

V se
H bylo
H bylo O₂
H 9 123456 L. H 9
7 m
H se
Vatáralo 2x Γ y m H 9
JX V rnak H du 1234

Vždyť v rumburském okrese žilo v roce 1910 skoro 30 tisíc Němců, ale k Čechům se hlásilo jen 71 lidí! Jsou kraje, které se i přes války a mory vyvíjejí v podstatě plynule někdy od roku 1000, kdy byla založena středoevropská království. Ale jsou země, které musí začínat skoro od počátku, protože několikrát změnily svoji národnostní či náboženskou identitu. V takových zemích je méně času na smíření a snáz zde zůstávají stopy vzájemných minulých křivd. Co se s tím dá dnes dělat? Možná se víc dívat do budoucnosti než do minulosti a vědět, že pokud se v Českém Nizozemí celá staletí střídaly slovanské a germánské vlivy, tak tomu bude nejspíš i v dalších staletích. Osobně si myslím, že bohatá německá centra se budou stále víc stávat neevropskými či přímo muslimskými (kolem 40%

→
→ ai dal → rnikala
Π, a V i
123
/ve
Γ 9

pristěhovalců a jejich potomků (v roce 2040), takže lidé na česko-německém pomezí budou i pod tlakem etnicky se proměňující Evropy stále víc chápat, že svojí kulturou i přes vzájemná historická zápolení patří k sobě.

V očkováních

Rovněž předpokládám, že bude růst význam lidových tradic, kterým se kupodivu nejlépe daří v nebezpečných pohraničních zónách jako je Chodsko a Lužice na německém pomezí či Moravské Slovácko na krvavé uherské hranici, kde se nejvíc jedná o kulturní identitu. Budeme totiž nuceni hledat své kořeny a obnovovat Evropu. Je pravděpodobnější, že toto budoucí hnutí nevznikne v lhostejném mezinárodním městském prostředí, ale někde na periferii. Proto se na oblasti jako je české Šluknovsko či německé Žitavsko dívám s určitou nadějí do budoucna, protože odtud mohou vzejít kulturní a duchovní impulzy, jakých ekonomické středy středoevropských zemí už nebudou schopny.

V₁

2x V₁

→ a' centra
1a'

I přes vzájemnou nedůvěru se to začíná dít. Světy se začínají sbližovat. Němci mívají tendenci dívat se na Čechy trochu svrchu jako na nepořádný, trochu špinavý národ, který je v letech 1945-47 nespravedlivě vyhnal z vlasti. Češi si jsou vědomi hrůz druhé světové války, kterou si nezačali, a taky se trochu bojí toho, že se Němci vrátí a budou chtít nazpět své domy. Možná bychom v Českém Nizozemí spíš měli hovořit o třech etnických skupinách – o lužických Srbech, Sasech a českých přistěhovalcích. Ani v jednom případě se nejedná o typické Slovany, Němce či Čechy. V oblastech jako Šluknovsko jasně vnímáme, že děti na základních školách by se měly učit z regionálních učebnic, protože historie těchto krajín je zde stále ještě silou, která je odlišná od dějin velkých center. Německé děti by měly víc vědět o českém národě a na českých školách by měla být povinná němčina. Každý by měl rozumět rozdílu mezi katolickým a protestantským vnímáním světa.

V19 145-19

→ 19

Historie kamenné hvězdy

Nejspíš to byl dlouhý a kontroverzní úvod, ale dílo v krajině nelze pochopit bez krajiny samotné. A ~~fa~~ zde ~~ani náhodou~~ nevytváří nějaký poddajný a laskavý základ, ale právě naopak je mocnou bytostí, o jejíž přízeň je nutné bojovat a s její zlobou počítat. ~~Jakýkoliv chrám je zde nutné si více~~ vyvzdorovat než jenom postavit. ~~Navíc na~~ Kamenný strom života na Dymníku je možné se dívat jako ~~na~~ tvořivou jiskru budoucího kraje, kde by lidé bez fantazie nejradši postavili jen sklady na zboží zdaleka.

19 19 → bezpově

→ Každý chrám se do muší spíše

→ 19

2x 19 → 19 → 19

→ 19 → 19 → 19

Ti
V je třeba
v manie
viděl

První impuls ke stavbě Kamenného stromu poskytla sama náhoda. Při opravě koryta potoka v Jiřetíně pod Jedlovou byly nalezeny dlouhé žulové překlady. Na řadě míst v Čechách se setkáváme se zpracováním volných žulových kamenů, které bývaly upravovány pomocí hrubých železných klínů, jejichž stopy nalezneme i na hranách kamenů na Dymníku. Většina takto upravených kamenů pochází až z poslední třetiny 19. století, kdy se žula začala hromadně využívat na obrubníky a byla předepisována na technické stavby jako jsou mosty, říční navigace a železniční budovy.

19 → 19 → 19

19 mi 19

19 → 19 → 19

19 → 19 → 19

V₁

Tradiční menhiry a vztyčené kameny pravěkých kultur jsou většinou neopracované. Starý zákon i talmud totiž vyžadují na svatyni tohoto typu kameny nedotknuté lidskou rukou či železným nástrojem, aby člověk neměl pokušení dát kameni nějakou svoji podobu. V případě Kamenného stromu se však víc než o kameny jedná o hvězdu, kterou vytvářejí a zdůrazňují.

li

Jiřetínské kameny byly tak krásné, že by bylo škoda je použít třeba do základů. Pan Bernas je zachránil, a tak mohl architekt Karel Doubner oslovit Ladislava Moučku, který se mnoho let zabýval posvátnou geometrií, studoval hebrejštinu a překládal různé texty včetně základního kabalistického textu Sefer Jecira – „Kniha utváření“ do češtiny. Moučka zároveň ve svém nakladatelství Půdorys vydal řadu hermetických knih a to včetně částečně ručně kreslené, krásné, ale obtížně srozumitelné knihy „Cesta pouští“, která hodně pojednává o významu písmen, čísel a tvarů. Přímou inspirací stavby na Dymníku byla Moučkova kniha „Posvátná geometrie aneb zrození hvězdy“ z roku 1996. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že zatímco většina současných kamenných kruhů, jaké známe z Kutné Hory, Holašovic, Svaté Kateřiny, Výrova u Netvořic a odjinud je postavena intuitivním magicko-estetickým způsobem, tak v případě Dymníku se jednalo o geometrickou koncepci, která byla až do zdánlivě zbytečných detailů a korespondencí čísel, písmen a hvězd promyšlena skoro dvacet let.

la

Ladislav
V,
→ x části
Ladislav → se velké míře
Ladislav
V,
→ 2
l, 3

~~Náhodě pomohlo i to, že větších použitelných kamenů bylo 22, což odpovídá počtu písmen hebrejské abecedy a mnoha dalších významů.~~ Později k nim byl přidán stranou stojící triadvacátý kámen nazývaný Poutník. Většina z těchto 22 kamenů byla delších než 5 m a nejdelší dosahoval 575 cm. Kameny byly převezeny na Dymník, zakresleny a změřeny. Počet kamenů si předurčil podobu stavby. Zbývalo určit místo.

→ domokla i máhoda. 10
Vneser 70 7ch L2
J8 VC
7)
72

Shodou okolností byl zrovna v té době na návštěvě Prahy pan Marko Pogačnik, který je považován za jednoho z největších evropských alternativních znalců léčby krajiny, kterou popsal v sérii knih, z nichž nejméně pět titulů bylo přeloženo i do češtiny. Dne 27. července 2003 se malá skupina hermetických filosofů vydala na cestu na Dymník. Marko Pogačnik prošel tehdy nepřehledný a křovinami zarostlý areál a pocitově našel střed objektu. Filosof Pavel Turnovský, který se celoživotně věnoval vzájemnému vztahu hvězd a lidí i oboru, který bychom mohli nazvat astrologie krajiny, určil hlavní osu budoucí kamenné hvězdy. Orientoval ji přímo jako kdysi zakladatelé katedrál podle Slunce, reálného Slunce nad reálným místem.

→ práce
72 → V melody,
122
72
2x V,

Vedle na louce byly složeny kameny. Stavitelé budoucího chrámu je očíslovali a ukázalo se přitom, že je možné je použít v tom pořadí, jak byly složeny. Dalo by se říct, že všechno a přitom nic nebylo ponecháno náhodě. Moučka rozměřil stavbu. Použil přitom jednotku, které se říká katedrální loket, který je délkově podobný i základnímu modulu používaného při stavbě pravěkých megalitických staveb a kruhů. V případě Dymníku byla tato míra stanovena na 0,701 m, což odpovídá 1/100 000 obloukového stupně místní rovnoběžky. Jinými slovy: tvůrce se snažil sladit rozměry

→ 12 V medleju
123 I 72 jakim
→ káron 1234567
72 Ladislav
→ 12 100 72 mu
↑
↑

stavby s jejím umístěním v rámci celé Země, aby – jeho slovy – „došlo k harmonizaci okolí a lepšímu spolupůsobení místa a stavby“.

v"

Základní myšlenka stavby, jak už bylo řečeno, nespočívá v kamenech, ale ve hvězdě, kterou vyznačují. Je to vlastně geometrický labyrint, který má 42 průsečíků. V kabale, ve které se bez mnoha let každodenního studia vůbec neopovažují orientovat, představuje číslo 42 počet zastávek Mojžíšova putování do Země zaslíbené. V Novém zákonu se mezi praotce Abraháma a Ježíše klade 42 pokolení. Důležité je, že toto číslo má význam putování a završování a že se dá geometricky vyjádřit jako hvězda. Zájemci o detailní výklad naleznou nejlepší poučení v knihách **U** Moučky, já jej nejsem schopen.

U Ladislava

abychom si ujasnili, že nic nejde bez nějakého nepochopíme, můžeme na základě uvést několik vět z knihy utváření, která má sedm šifrovacích rovin.

~~Jako ukázkou je možné uvést několik vět z Knihy utváření, která má však dalších sedm šifrovacích významů, abychom si hned na místě ujasnili, že vše stejně bezzbytku nepochopíme.~~ Cituji:

„ Deset neznámých čísel a dvacet dva čísel základu: tři matky a sedm dvojítých a dvanáct jednoduchých.

H písmen

Deset neznámých čísel, tak jako počet desíti prstů, pět proti pěti. A smlouva jediného stanoviště uprostřed, se slůvkem jazyka a slůvkem nahoty.

Deset neznámých čísel, deset a ne devět, deset a ne jedenáct. Rozuměj v moudrosti, buď moudrým v rozumu, v milosti v nich postihni, s nimi postav slovo na ryzost a uhytuj utvářitele na jeho místo.

1a

Deset neznámých čísel, zákonem jejich je desítka, avšak nikde nemají konec.

Nesrozumitelný počátek a nesrozumitelná budoucnost, nesrozumitelné dobro a nesrozumitelné zlo, nesrozumitelná výška a nesrozumitelná hloubka... Deset neznámých čísel sledují vzor blesku a nemají

→ ohraničení. “ ←

┌ J. ΓS ><
><

Sefer Jecira, Kapitola I, verše I.-VI, přel. **U**Moučka

H II.-VI. V.

Průměr stavby byl spočítán tak, že číslo 42 bylo vynásobeno katedrálním loktem a vyšel tak průměr kruhu 29,4 m. Stavba se tak rozměrem blíží anglickému Stonehenge, ale nebyl to záměr, spíše příjemná shoda. Ukázalo se, že deset kamenů má trochu jiný tvar a ty velice přirozeným způsobem vytvořily vnitřní strukturu Kamenného stromu. Ostatně po dvaceti letech studia a nemalé námaze je už jednoduché být přirozený. Z nejvyššího kamene vznikla „Koruna“ a na místo sedmého kamene byl zvolen kámen, který bylo možné rozeznít úderem dlaně. Tento kámen náleží symbolu Krásy, neboť ta je hlavním rezonátorem stavby.

TS Hedy TB 1234
H. N. Vriak Volo To Lou Lu
V, 70 V pomohlo
H vybrařil
H re
H sen

Nakonec zbývalo šest kamenů. Tři z nich měly poněkud odlišný odstín a tak byly umístěny na ženskou stranu Stromu a zbývající tři na mužskou stranu. Boční sloupům směrem k vrcholu Stromu poněkud klesá výška. Autor se tak neobvykle pečlivým způsobem snažil zachytit ideu chrámu. Vstupuje se do něj od západu mezi dvěma kameny odpovídajícími znamením Lva a

H Krochv, V,
1, H poslední Vpak
TB Tch Ld JV
F mi

Panny, nebo ¹Matky a Syna. Jedná se o hmotné sloupy, které můžeme vnímat i jako věže na západním průčelí katedrály, Adama a Evu či jin a jang. Nedočkaví návštěvníci si obvykle zkracují cestu napříč loukou, ale lépe si připravíte mysl, když vstoupíte předepsaným způsobem po obloukem zatočené cestičce mezi ¹dvěma správnými kameny.

Π ∩

1234
V těmi

Každý kámen dostal při stavbě nejenom číslo, ale také jméno. Pracovalo se pak s nimi lépe a v užším osobním kontaktu. Mimo kruh pak byl umístěn zvláštní ¹23. kámen zvaný Poutník. ²L. Moučka při jeho stavbě myslel na ³23. velmistra templářského řádu, hanebně zrazeného Jacquese de Molay. Autor stavbu navrhl tak, aby dvanáct obvodových kamenů hledělo do kruhu a deset na nás, tedy pokud vstupujeme správným vchodem. Jednotlivé kameny jsou propojeny cestičkami o šířce 135 cm a celkové délce 300 metrů. Ideový návrh Ladislava Moučky byl pak zpracován architektonickým atelierem Karla Doubnera a proveden místními firmami. (Měly by se uvést jménem, ale neznám je, na závěr by se hodila tabulka všech zúčastněných).

123 → Γ ∩ ∩ ∩ 1234
12 7, U Ladislav O

V ∩

Stavba byla rozměřena v říjnu roku 2003. ¹Tehtýž měsíc byly vyhloubeny jámy pro odlití a usazení betonových patek. ²Vlastní vztyčení ³nezáměrně proběhlo v sobotu 1. listopadu 2003 ⁴tedy na keltský svátek Samain. Nikdo to tak neplánoval, ale bylo to jediné datum, kdy byla volná těžká technika nutná pro usazení kamenů. Ladislav Moučka říká: „Vztyčení celé stavby proběhlo v neuvěřitelně krátké době a bylo provedeno s takovou bravurností, že jsem měl pocit, jako by tito lidé nedělali v životě nic jiného než kamenné kruhy. Až za tmy jsme se v kruhu rozloučili, podali si ruce a potichu se rozešli. Každý s tím, že už asi nic podobného v životě nezažije“.

→ V doměx měsici
V kameni
V

Karel Doubner vzpomíná, že ¹ten podvečer, kdy ²stavba byla dokončena, se nad krajinou, kde po ³nějakém ⁴dešti nebyla ani památka, na chvíli rozklenula duha.

V ∩ ∩
→ ∩ 12345

Na jaře roku 2004 byly položeny kamenné chodníčky a proběhla úprava okolí. Stavba se stávala slavnou a směřovaly k ní kroky poučených návštěvníků a hermetických filosofů ¹jako je bojový mistr ²Džikan Kodo, ³filosof ⁴Ladislav Zadrobilek, fotograf ⁵Věrda Škrabánek a mnoho sportovců, umělců a historiků umění. Stavba figuruje v kolektivní monografii ¹„Současná umělecká díla v krajině“ (Academia, 2014). Nezávislým, paralelním směrem se ²posledních nejméně dvaceti letech vydává významný český umělec ³Aleš Veselý, který ⁴pracuje s ⁵neopracovanými kameny zavěšenými na železných konstrukcích ¹někdy trojúhelníkového tvaru. Řada jeho děl vzniká v Jeruzalémě. Jeho „sochy“ často představují lidský úděl, osud člověka, nad kterým visí velký tíživý balvan, ale vždy ²existuje možnost úniku a obnovení. Slavná je jeho koncepce strmé pouštní hory podobné Masadě, do ³ které je vyhloubena trojúhelníkovitá deprese s kamenem, který jako Oko hledí (možná vyčítavě) na Boha. Právě v díle Aleše Veselého vidím užší návaznost na Moučkův Kamenný strom života než v současných novomegalitických kamenných kruzích.

1 ∩ V, Π ∩
1 ∩ 7 ∩

1 ∩ ∩ ∩ ∩ ∩
V ∩
→ využívá Π ∩
Π ∩ V,

V proměň

→ míř

Vertikální rozměr chrámu

V každém chrámu máme nějaké pocity. Byzantské svatyně o půdorysu řeckého kříže působí vyváženě a jejich klenba se podobá nebeské báni. Gotická architektura nás táhne dopředu k oltáři a nahoru do extatických výšin. Baroko nás zahlučuje a ohromuje. Některá kulatá katedrální okna, rošety, jako například v Chartres jsou založena na podobném geometrickém plánu jako Kamenný strom na Dymníku. Opakovaně jsem ~~hovořil s lidmi~~ jak na ně Kamenný strom působí. Prakticky nikdo si napoprvé nevšimne skrytého základu stavby, tedy kamenné hvězdy, jejíž geometrie odpovídá geometrii stromu života.

1a V, Příklad
→ se táhal lidi

Citliví, byť často omylní poutníci se shodují v tom, že stavba srůstá se svým okolím a sílí. Jakoby si kameny samy vytvořily své okolí. U megalitických svatyní předpokládáme opačný postup – tedy že místo je nějak silově nabitě a kameny jej zvýrazní. Tady se zdá jakoby si pěkně, ale v podstatě neutrální místo samo uzpůsobilo prostor kolem sebe. Vztyčené kameny mají vždy denní a noční život. Na Dymníku se zdá, že noční život, zejména za jasné mrazivé, „máchovské“ noci převládá. Prý se uprostřed kruhu dá sbírat energie hvězd. Anebo je snad místem chladného ohně, který letí vzhůru.

X
V, X
→ máme pocit V, V,
V,

Ale někdy mají lidé z kruhu strach. Zedníci se tam zpočátku báli vstoupit. Jeden dokonce říkal, že viděl nějakou malou bytost / ty však žijí až v nedaleké Skále skřítků, ale možná tady byla na inspekci. Zajímavá je reakce místních dělníků z Mongolska, což je země, kde jsou vztyčené kameny obvykle zdobené nádhernými rytinami jelenů (tzv. jelení kameny) poměrně běžné. Vezmou si deku, sednou dovnitř kruhu a celé hodiny se ~~odtud nehnu~~. Někteří lidé mají pocit smíření, jakoby je někdo zevnitř pročistil paprskem vzhůru směřující energie. Již dříve jsem se setkal s názorem, že vztyčené kameny na Dymníku jsou kolíčky, na kterých jsou upevněné struny zakotvené v nebi, a něco na ně občas hraje.

→ N, však
V, nich / X-X
L, → třeba
→ V
2x V,
Tři Frískanou du P, V
→ V X
ly → cosi

Někdy zde lidé slyší zvuky, jakoby na zem spadla krabička od sirek, Vlehký krok nebo vysokou hudbu. Někdo se vrací posílen a má přítomný pocit, že si v sobě udělal pořádek. Jiní lidé o Dymníku hovoří s přezíravým úsměškem a bez porozumění jako o nějaké kultické svatyni. Kolega měl sen, že je konec světa a tak se rozeběhl na Dymník dovnitř Kamenného stromu, jakoby jej kameny mohly ochránit. Nechme věcem volný průběh a sledujme / podobně jako kdysi kapucínský mnich v Lorete / co místa dělají s lidmi.

X
V jindy slyší → V
V,
X
2x /,

Další duchovní centra

Myslím si, že na Dymníku chce být dva či tři dny, navštěvovat jej hlavně navečer, v noci či ráno a postupně si na něj zvykat. Jedna návštěva obvykle nestačí. Ale co se dá dělat ve dne? Tipů na výlety jsou plná infocentra, ale pokud bychom se chtěli podívat do hlavních duchovních center v širším okolí Rumburka, tak mohou navrhnout pět pečlivě vybraných míst.

→ je třeba strávit P, m
A → V
→ V

1. Tolštejn středověký a renesanční hrad leží na nápadném vulkanickém vrchu nad starou zemskou stezkou. Má silný poetický

Γ X-X V X-X

náboj a váží se k němu pověrečné pověsti. Pravděpodobně se jedná o kultovní místo starší doby bronzové.

2. Ojvín (Oybin) je původně český středověký hrad nedaleko Žitavy rozšířený Karlem IV., kde ²za husitských ³válek ⁴byl uschován svatovítský poklad. ~~Tento poklad dnes máme proto~~, že se husitům roku 1429 nepodařilo hrad dobýt. Z hlediska české historie se jedná o místo stejného významu a srovnatelné krásy jako Zvíkov či Karlštejn. Duchovní význam hradu odhaluje ruina rozsáhlého gotického kostela. Působili zde němečtí romantikové. Nedaleko leží pozoruhodné Jonsdorfské skalní město. Dokladem solného obchodu je solnice v Žitavě. Kultovní význam mohl mít ~~nedaleký~~ Scharfenstein.

1234
→ jen díky tomu
V, máme dnes tento poklad

→ blízky

3. Pravčická brána je součástí Národního parku České Švýcarsko, který společně se saskou částí patří mezi evropské monumentální krajiny podobného významu jako například Monument Valley v USA. Žádná podobná oblast u nás neexistuje! Pískovcové scenérie jsou nejpoutavější za mlh či jasného barevného podzimu. Je to krajina na celý život.

→ příklad

4. Königstein je stolová hora ~~nesoucí na sobě~~ pravěké osídlení (asi i s kultovním areálem), středověký hrad a novověkou pevnost. Přehlíží kaňon Labe. Jedno z nejkrásnějších míst bývalého Českého království. Za jasného dne se vyplatí obejít si strmé stěny nedalekého Děčínského Sněžníku s dalekými výhledy na stolové hory, které patří k tomu nejkrásnějšímu, co můžete v České republice vidět. Zde má člověk dojem, že celá okolní krajina je obrovský přírodní chrám.

→ , na míx malexeme

5. Hejnice a Frýdlant leží pod Jizerskými horami. Jméno Hejnice je snad odvozováno od slova pro posvátný háj. Poutní místo existuje již od 13. století, kdy zde byl založen dřevěný kostelík. Vypráví se, že v místě oltáře stával posvátný strom, ~~na němž byl~~ obraz madony, kolem ~~kterého~~ se děly zázraky. Chrám je zasvěcen Navštívení Panny Marie. Nad kouzelně zasazeným areálem se zvedá Frýdlantské cimbuří, ~~nejvíd~~ horská partie celých Jizerských hor s hřebenem Poledních kamenů. Výlet můžete kombinovat s návštěvou Frýdlantu. Frýdlantský hrad byl vystavěn na strmé čedičové skále jako strážní hrad na pomezí Čech a Lužice, bratr Tolštejna a Grabštejna, na křižovatce starých obchodních cest. Nějakou dobu zde vládl Albrecht z Valdštejna. Do místních textilních továren služebně zajížděl pracovník pojišťovny Franz Kafka. Nadřizení jej měli rádi pro vytríbený styl jeho pojišťovacích zpráv. Není vyloučeno, že předobrazem románu Zámek je právě Frýdlantský zámek, který je ~~oddělen~~ od města.

→ výrazu

→ 1. a 2. / 1. a 2. /
→ město v Nyní / 1. a 2.

→ nejvýraznější

1 f
→ vzdálen

Dalších ~~menších~~ míst jako je Rumburská Loreta, je možné jmenovat celou řadu. Namátkou: pískovcový hrad Sloup se starými poustevnami u Nového Boru, nádherný poutní kostel sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném

2x V, 1. a 2.

v Podještědí, výstupy na hory Klíč, Jedlová, Studenec, Růžák podobný japonské Fudžijamě / či Střední vrch u Pysku s nedalekým Pustým zámekem, Údolí samoty u Radvance a další místa. Sběratele kamenů potěší, že v opuštěných pískovnách u Rynoltic či Hrádku nad Nisou naproti velkému, pozapomenutému hradu Grabštejnu lze sbírat pazourky a červené skandinávské žuly přinesené kontinentálním ledovcem z pobřeží (či dokonce ze dna) Baltu. Na jaře, když kvetou bledule a petrklíče je příjemné projít údolím Pekla u Zahradek již na dohled královského Bezdězu.

Vma
1/2 Vma
Taslu Tim

V,
V,

Ale to už je jiná krajina. Pojdme se vrátit do drsnějších Sudet Českého Nizozemí. Pokud rádi experimentujete s působením míst, tak si zkusíte třeba z Ojvína večer promyslete uprostřed Kamenného stromu života. Většina výše uvedených míst je nádherná, ale nějak mnohomluvná. Dymník je naproti tomu téměř beze slova, nesmíšený, střídavě čistý. Ostatní místa jsou symfonická, Dymník je minimalistický. V životě pochopitelně potřebujeme obojí. Lád'a Moučka mi jednou řekl, že o Dymníku je lepší říct o slovo méně, než o slovo více. Ale on už je takový.

promyslete
Vkusnost 1/2
1/2
1/2

Výstup na Strážný vrch

Projdeme Lužickým náměstím v Rumburku a pomalu stoupáme na Strážný vrch, z něhož je možné dohlédnout hluboko na sever do německé Horní Lužice. Březový háj prozrazuje starou pastvinu. Předválečné fotografie ukazují holou, vypasenou, čistou a německy uspořádanou krajinu, ve které býval využíván každý jen trochu vhodný kousek půdy. Dnes je v oblasti možná až o třetinu více křovištních a lesních ploch. Divočina se vrací olšemi, břizami a šípkovými růžemi. Bývalá vřesoviště zarůstají. Krajina byla dekultivována a nelze se vracet. Ale pod povrchem je již cítit, jak se zvedá nějaká nová vlna.

1/2
1/2
1/2

daleko
1,
čas 1/2
1/2 1/2

Postupně se otevírá pohled na město, které jako většina sudetských měst vypadá jako aglomerace malých továrniček, fabrikantských vil postavených v honosně regionálním, secesním či historizujícím stylu, které by klidně mohly dělat parádu někde na předměstí Vídně, Brna či Budapešti. Do tohoto jakoby městského prostředí se mísí lidová architektura dřevěných domů s pečlivě vytesanými pískovcovými portály a někde až skoro k náměstí zasahuje bývalé poličko či pastvina. Hned vedle náměstí stojí nepochopitelná zděná, industriální budova školy s rohovými minarety, které jakoby potvrzovaly návštěvu tureckého admirála Envera Paši na nedalekém Tolštejnu. Nejstarší dosud částečně stojící manufaktura je z roku 1720, tedy z let, kdy pražský chrám sv. Mikuláše byl vyzdvižen jen do poloviny a kdy rumburská Loreta ještě zářila novotou. Spadlé či zničené domy po odsunutých Němcích byly v 70. a 80. letech minulého století nahrazeny univerzálními paneláky stejného vyznění, jaké donedávna panovalo na rozsáhlém území mezi Berlínem a Ulánbátorem. V Sudetech se na mnoha místech setkávají dvě myšlenkové epochy – věk moderní průmyslové výroby a doba vroucí lidové barokní zbožnosti, a jen málokdy si stisknou ruce.

připomíná 1/2
1/2
1/2
generála
doby
1/2
1/2 VX-X

Stoupáme do kopce, mezi listy stromů se objevují obrysy kostelíka, jehož historie je bizarní. Původně se jednalo o barokní stavbu z let 1722-25, která byla zasvěcena sv. Janu Křtiteli. O šedesát let později byla odsvěcena a rumburský obchodník s plátnem Fidelis Salomon, jemuž na nějakém Křtiteli vcelku nesešlo, ji dal přestavět na větrný mlýn, který ale po smrti slezského mlýnáře mlýn nikdo neuměl používat a tak zchátralou stavbu opět získala církev až do doby, kdy z ní byla vybudována hláska pohraniční stráže. Stavba postupně chátrala, až byla určena k demolici. V roce 1959 byla předána pravoslavné církvi a upravena péčí kyjevského rodáka archimandrity Andreje Kolomackého (1896-1980) na kostel Stětí Jana Křtitele. Za kaplí stojí obrovský jasan ztepilý, jeden z nejkrásnějších a nejstarších stromů širého okolí.

1a H-S
 H-S V historii L22-17 V79
 ↑
 H-S P. Šov
 H-S V,
 H-S a mělo dojít V její
 196-19

Otočíme se k městu a pozorujeme, zda by signál ze Strážného vrchu byl dobře vidět na Dymníku, odkud podle staré tradice bývaly dále do vnitrozemí předávány kouřové signály. Oči klouzají po linii horizontu a pak se zarazí v sedle pod Dymníkem, kde zřetelně ční do prostoru skupina vztyčených kamenů. Dymník je odtud tři kilometry daleko, štíhlé obelisky musí být obrovské. Udivený úžas, na který nemohu další týdny zapomenout. Jemná korunovace krajiny. Místa, jež si odpovídají. Na jedné straně města Strážný vrch a na druhé straně Dymník jako jiný strážní vrch. Na první hoře vzniklo v tomto kraji zdánlivě absurdní nově obnovené místo – pravoslavný kostel v kruhu křížové cesty. Tento kruh je druhotný. Jednotlivá zastavení křížové cesty dřív stávala směrem ke městu na stupních Strážného vrchu v jedné stoupající linii jako kaple v Jiřetíně, ale pak byla přenesena na louku pod kostelem a zarámována každé dvěma lipkami.

H-S klouzáme 12
 ↑
 H-S
 V vzdálen H-S
 H-S
 H-S
 12
 V X-X

V sedle pod druhou horou Dymníkem stojí na nalezeném místě kamenný kruh, stejně pečlivě navržený a propočítaný jako dole ve městě kapucínská Loreta, která oba kruhy jednou mírně prohnutou linií propojuje a vytváří jejich směrem ke městu posunutý střed. Kruh naproti jinému kruhu. Korespondence záměrů, stavby zakotvené sice ve věčnosti, ale jiného druhu. Stavby stavěné pro klid a řád srdce a dobrý úmysl, který se klene přes staletí. Podobně jako v městě pod námi, se zde něco velmi starého a něco úplně moderního provazuje: víc než umění, víc než architektura, mnohovrstevná hádanka účelu.

H-S vybraním
 V kapucínská Loreta V, H-S
 H-S 12
 V, 12 V,
 V každá
 12 V 2

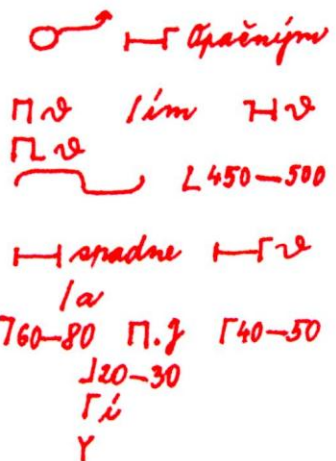
Niederland neboli České Nizozemí

Stejně jako hvězdy nejsou ve vesmíru samy o sobě a jen pro sebe, ale vytvářejí navzájem propojená souhvězdí, roztáčejí kolo časů a tančí ve společných rytmech jako víly u potoka, tak ani místo, jakkoliv podivné či významné, nestojí osamoceno, ale sytí se okolní zemí a dohromady s ostřicemi, žulovými kameny a mokřady vytváří společný svět krajiny. Krajina sama zkouší místo, a ta místa, která obstála, do ní vplývají a obohacují ji. Poznáme to na reakcích některých ptáků, lidí a stromů. Šťastná místa se často ozývají ptačím zpěvem, rostou zde zajímavé či vzácné rostliny, stromy se zde stávají osobnostmi a ne navzájem podobnými tyčkami smrkové monokultury a lidé, lidé se sem vrací a přivádějí své přátele a své děti. Takto země testuje místo.

1,
 H-S její H-S 12
 V, V ai
 1, LX-X

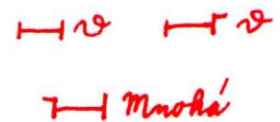
Okolí ~~Kouřící hory~~ Dymníku náleží Šluknovské pahorkatině. Je to jedno z mála míst, kde hřeben pohraničních hor jako hradba chrání českou kotlinu je otevřen směrem do severoněmeckých nížin. Naopak směrem do českého vnitrozemí se zvedá hradba hřbetu Jedlové a pusté a krásné Klíčovské hornatiny. Tato země bývala zvaná Českým Nizozemí či ~~pod~~ německy „Niederlandem“. Krajina to je studená a vlhká. Klima je přímo ovlivňováno nadmořskou výškou v průměru dosahující 450/500 m a oceánskými severozápadními větry směřujícími od Atlantiku. Ve vegetačním období zde ~~padá~~ kolem 400 mm srážek a mimo vegetační období okolo 300 mm srážek. Prší či sněží v průměru každý třetí den, sníh se drží obvykle 60/80 dní a jen 40/50 dní patří mezi jasné dny, zatímco mrazových může být kolem 120. Letních dní je jenom 20/30 a průměrné roční teploty silně závisí na slunečné expozici – jižní svahy mohou mít kolem 7°C, ale okolní krajina o stupeň méně. Je zde víc močálů než ve všech okolních krajinách.

→ Kouřící hora IX-X Vln

Lidi zde žije podstatně méně než před válkou a většinou se jedná o přistěhovalce (mnoho z nich je původně z východních Čech), kteří vztah ke krajině teprve v druhé či třetí generaci nalézají. Krajina se jich zmocňuje jen postupně, protože doma jsme tam, kde máme předky. Některé hřbitovy dosud působí spíš jako archeologická památka, jako pohřebiště nějakých jiných zapomenutých kmenů a je ~~velkým~~ jedno, zda to byli lužičtí Srbové nebo Germáni. Jako by tu byla mezera v historii, která je dosud tak živá, že se na ni nesmí vzpomínat. Některá nespravedlnost navzájem se pohlcujících etnik zde dosud trvá. Míšení bez smíření, prolínání se ne z lásky, ale často z nenávisti.

→ Křtiny a nich jsou li pí ní

Po druhé světové válce mnoho polí a cest opět zarostlo lesem. Jména krajiny byla ztracena. Do kulturní krajiny se opět zakousla sice krotká, ale přesto divočina. ~~Nic jak~~ polovina plochy bývalého okresu Děčín tak byla vyhlášena velkoplošnými chráněnými územími. Málo se ví, že po Šumavě druhá největší lesní plocha zcela bez lidských sídel, skoro 200 km², leží právě zde. V pískovcových roklicích Českého Švýcarska přežíval celá desetiletí rys, aniž by si jej lidé povšimli. Místní půdy jsou málo úrodné, na žulách se ~~jedná o~~ hnědé kambizemě a pseudogleje, ale v okolí vulkanických těles vystupují úživnější ostrůvky tmavých půd.

V místní l.j. → Křtiny

→ nacházejí

Zdejší krajině nelze porozumět bez ~~starého~~ označení tohoto území – Lužice, ~~neboli~~ v lužickosrbštině Serby či Lužica, německy Lausitz a latinsky Lusatia. Původ jména je nejasný a buď označuje lučiny a vlhké lužní lesíky, anebo může sahat až k dávnému bohu Lughovi a jeho nejvyšší hoře Luži, ~~jež má podobný~~ trojúhelníkovitý tvar jako jiné hory, jimž je přiznávána určitá posvátnost jako je Ještěd či Sněžka. Podobně jako se Uhry dělily na Dolní a Horní a ~~v těmi~~ dolními byly podunajské nížiny a ~~těmi~~ horními hornaté Slovensko, tak i Lužice je dvojí. Dolní Lužice zasahuje na severu do polabských nížin a Horní Lužice se na jihu dotýká Lužických hor s jejich nejvyšším vrcholem Lužem (Lausche 793 m). Podle tvaru krajiny si umíme představit, že někdy v 8. až 10. století sídlil kmen slovanských Srbů či Lužičanů (název je doložen již roku 932) snad na obou stranách dnešní

→ znalosti historického → l.e. X

→ podobný trojúhelníkovitý tvar jako jiné hory, jimž je přiznávána určitá posvátnost jako je Ještěd či Sněžka. Podobně jako se Uhry dělily na Dolní a Horní a v těmi dolními byly podunajské nížiny a těmi horními hornaté Slovensko, tak i Lužice je dvojí. Dolní Lužice zasahuje na severu do polabských nížin a Horní Lužice se na jihu dotýká Lužických hor s jejich nejvyšším vrcholem Lužem (Lausche 793 m). Podle tvaru krajiny si umíme představit, že někdy v 8. až 10. století sídlil kmen slovanských Srbů či Lužičanů (název je doložen již roku 932) snad na obou stranách dnešní

→ připomínající další IX-X → Fu 70 Vc 2x → Lve T), J.

můžeme usuzovat, že kmen slovanských Srbů či Lužičanů (název je doložen již roku 932) sídlil někdy v 8. až 10. století nejspíš na obou stranách dnešní

hranice. Dnešní česká/ podhorská část však byla/ zřejmě až do středověké české kolonizace téměř neosídlena/ podobně jako 'dlouhou dobu' zůstaly neosídlené jiné podobné krajiny – např. Vysočina či Pošumaví. Jediným významným dokladem starého slovanského osídlení je zatím málo známé hradiště na pískovcové ostrožně nad Křinicí u Brtníků. Hřbet Jedlové podobný pohraničnímu horstvu vytvářel přirozenou jižní hranici Horní Lužice proti území Litoměřicka či pozdějších Čech.

2x/10
V, H-10
Tř příklad

H-10 Jim

Zde se již dostáváme na nejistou půdu, protože před Slovy na území Šluknovska zasahovaly germánské kmeny a ještě před nimi jiná etnika. Teď napíšeš něco, co může být snadno napadnuté. Vcelku se obyvatelům jižních Čech a Pošumaví přiznává keltský či keltsko-germánský základ, který je převrstven slovanskou kolonizací a průběžně ovlivňován nedalekým Bavorskem. Snad v sobě máme tu kapku keltské krve, skrze kterou nakonec porozumíme lidem z Prachatic či ze Sušice. Ale v Lužici to neplatí, zdejší etnický základ je odlišný. Sahá snad přes Vandaly, Hermundury a Langobardy k severským a skandinávským kulturám bronzové a železné doby. Pocit cizosti byl mezi Bavy a Sasy, kteří přece hovořili téměř totožným jazykem, tak velký, že po staletí vedl k mnohým válkám. Nejedná se tady o Němce nebo o Slovy, ale o ještě nějakou starší polohu, ze které vyrůstá pocit tohoto kraje. Smiřme se s tím, že tu je něco, nějaké dávné dědictví, kterému Čechové i Němci mohou, pro svou etnickou mladost a sebestřednou zahleděnost jen obtížně porozumět.

H-10 dříve zde žila
H-10 /elného H-10 10
V se obvykle

Π, ale Π.ž

⊙

123

H-10

⏟

V historických dobách bývala Lužice etnickou mlýnicí, na kterou si občas dělali nárok Češi, Němci i Poláci. Střídavě patřila nejprve českému království a později i německé říši, až po Vídeňském kongresu, částečně připadla v roce 1815 Prusku. Lužičtí Srbové si v 19. století prodělali stejně jako okolní národy své národní obrození. Dnes vytvářejí malou, ale kulturně aktivní a dokonce dvojjazyčnou skupinu. Lužice samotná včetně kdysi mocného svazku šesti lužických měst Hexapolis je dnes rozdělena mezi Německo a Polsko. O obyvatelstvu Šluknovska se až někdy, do 14. století hovoří jako o českém a později jako o německém, ale kraj samotný se v zapomenutých dobách raného středověku vyvíjel nejprve jako přímá součást Lužice a později pod jejím silným vlivem.

H-10 mix

/č

Π

H-10 H-10 prošli
H-10 2x Jim

Π, Π

H-10

⏟

Země pod nohama poutníka

Je jiný pocit šlapat si to domů z nádraží či z hospody po pískovci, vápenci nebo po žule. Každá hornina vytváří jiný typ půdy a jinou hladinu spodních vod. Tím určuje způsob využívání krajiny a ten zase ovlivňuje povahu člověka. Zemědělec ze sprašové Hané je jiný než z černozemního Polabí a oba se liší od rolníků z Vysočiny, Pošumaví nebo právě Šluknovska, kde je k podzemní vodě blízko, půda je hnědá, zima dlouhá a země nedává člověku vůbec nic zadarmo. Toto vcelku intuitivní pozorování nalézá odraz i v geomorfologii – máme řadu knih o vápencových krajinách, méně knih o žulových krajinách a jen několik monografií o pískovcových krajinách. Každá má poněkud jiná pravidla. Žulové krajiny jako právě Šluknovsko, bývají ploché, žula se sice místy písčité rozpadá, ale jinde vystupují žulové a rulové balvany až k povrchu. Roviny pokryté poli a loukami bývají vlhké

H-10 rozdíl Vpo

V den

V ae

⏟
V nich V, V je
Π.ž

a bujné, obilí zde snadno může shnit, ale svahy tvořené pastvinami bývají neúrodné a suché. Pole ~~je nutné~~ nejprve léta pozorovat, než ~~člověk~~ pochopí, jaká plodina na ně patří.

→ musí člověk → 1-9

Šluknovsko samotné leží na rozhraní tří krajin. Převládají zde jedny z nejstarších žul, jaké u nás i v Německu můžeme nalézt, ale okraje žulové krajiny na západ od lužického zlomu přecházejí do bludiště pískovcových roklí. Zadní země patří k té ~~nejméně nápadné~~ a ~~nejvíce neznámé~~ části Českého Švýcarska. ~~Směrem~~ od jihu se přimykají sopečné Lužické hory, které představují jakousi vlhkou, zalesněnou a horninově ~~monotónnější~~ obdobu Českého středohoří. Většina zdejších sopečných vrchů je tvořena hnědavým znelcem fonolitem, který doopravdy při poklepu zní ~~fa~~ je možné si z jeho úlomků zhotovit primitivní xylofon. Bohuslav Balbín ve své knize Miscellanea historica regni Bohemiae (1679/1687) říká, že hory Lužické neboli Tolštejnské jsou proslulé zlatem, které se nalézá na mnohých místech například v prameni pod kdysi mocným hradem Tolštejnem. Zdejší znelce jsou tak bohaté minerály nefelínem a apatitem, že poněkud připomínají slavné nefelinity z ruské Kolymy – dokonce je možné vyrýžovat z jejich zvětralín drobné, narůžovělé korundy.

→ nejmeně nápadnější → nejmeně známé
→ 10
Tým Valoženim

7, 2, 5,

10, 10, 179-16
7,

1, 2

Lužický žulový masív

Lužický žulový pluton je jedním z největších odkrytých žulových masívů ve střední Evropě. Jeho podstatná část leží v německé části Lužice. Představuje konečný člen z řady žulových masívů, které se táhnou od jižního Irska ke Cornwallu a odtud přes Bretagne, Centrální masív, Harz až do Čech. Mezi těmito oblastmi panuje určitá geologická spřízněnost, která se projevuje podobným rázem krajiny. Žulové krajiny bývají tvořeny zarovnanými povrchy, ze kterých tu a tam vyčnívají jednotlivé balvany či celé skalky. Půdy jsou mělké a písčité, snadno se mění na úhory a vřesoviště. Žulové krajiny obvykle působí zasmušile, chladně a ~~nějak~~ pravěce.

7, 2

1, 2

7, 2

→ jakoby

Lužický pluton sestává z žul a jim příbuzných granodioritů různých typů a různého stáří, z nichž se v dané oblasti uplatňují zejména tři typy – jedná se o našedlou, hrubozrnou rumburskou žulu, načervenalou brtnickou žulu a lužický granodiorit, jež je blízký šedým rulám známých z Krušných hor. Nejstarší části lužického plutonu jsou staré kolem 550 milionů let a od jeho nejmladších částí je dělí plných 300 milionů let! Lužický žulový masív má bohatý žilný doprovod nejméně 1200 žil tvořených v nerozlišitelném Szmatku doprovodnými horninami velmi rozmanitého složení.

1, 2, 3

7, 2, 3, 4

7, 2

5

Lužický masív představuje jakýsi kamenný klid prostřídáný náhlým orogenním neklidem, kdy ~~v těch samých~~ místech opakovaně vznikají nová a nová pohoří. Jako by tu spalo velké zvíře, které se jednou za desítky let probudí, obrátí na bok, otřese zemskou kůrou a zase ulehne. Poslední zdejší pohoří se objevilo teprve nedávno – zhruba před 25 miliony let během hlavní vulkanické fáze, jež dala vzniknout Doupovskému vulkánu, Českému středohoří i rozptýleným vulkánům Lužických hor. Opět zde potkáváme ten charakteristický krajinný motiv míšení starého a nového, miliony let geologických dějů si tu přes propast času podávají ruce. Měkký žulový

1, 2
→ ve stejné době

X

reliéf je zvýrazněn čedičovými prsty bohů pronikajících z hlubin a směřujícími k nebi.

V_1 V_{sem} 1/2

Dymník jako sopka

Vrch Dymník (517 m) či jak se dříve nazýval Rauchberg je tvořen mohutnou žilou nefelinického bažanitu, tedy horninou blízkou čediči, která jako přírodní kanál dávné sopky proráží okolní lužický granodiorit. Jméno je doloženo již v roce 1570. Geologové se původně domnívali, že vlastní sopka Dymníku ležela vysoko nad současnou úrovní terénu a byla až na malý zbytek erodována. Při stavbě areálu pod kamenným kruhem však byly odkryty plošně rozsáhlé sopečné zvětraliny obsahující křemenné valounky říční terasy, čedičové bomby až metrových rozměrů a úlomky podložních granodioritů vyrvaných sopečnou explozí. Kruh stojí na silně zvětralých vulkanitech, které v sobě obsahují kulovité útvary sopečných hornin připomínající obří cibule. Geologický profil ukazuje, že kamenný kruh je umístěn na okraji bývalého sopečného kráteru, který si můžeme představit jako maar. Maar obvykle vzniká jedním velkým výbuchem, při kterém dojde ke vzniku plochého kráteru vhloubeného do okolních hornin. Úlomky drcených vulkanických hornin tuto depresi okamžitě zaplní a z přírodní pukliny se vylévá láva, jež vytvořila vrcholový hřbítok Dymníku. V horní části kopce u kamenného kruhu kráčíme po brekciích a lapillových tufech, tedy po sopečných vyvrženinách složených z drobných kamínků, o něco níž k restauraci Dymník se uplatňují větší sopečné bomby a docela nejnižší jsou tufy jemnozrné a přeplavené.

$2x/2$ $2x-1/2$
7/2
7 jeho j

1/2
7/2

1/2 němá

1/2 zde

V_1 směrem V_1
1 mn

Cestou k rozhledně a dále podél vrcholového hřbetu je možné pozorovat nepravidelné sloupky, které jsou za rozhlednou uspořádány do celkem pravidelného vějíře. Sloupky vznikaly při tuhnutí žhavé horniny, která chladnutím ztrácela na objemu. Delší osa sloupků vždy směřuje ve směru teplotního gradientu, tedy od nejchladnějšího místa k nejteplejšímu. Jméno vrchu je možné vykládat různým způsobem. Podle lidového podání byly z Dymníku vysílány signály o hrozícím válečném nebezpečí dále do vnitrozemí. Dobrý výhled z kdysi odlesněné hory by mohl tomuto výkladu nasvědčovat. Jiný výklad se opírá o tvarovou podobnost. Dymník bývala jakási otevřená keramická či později plechová nálevka kuželovitého tvaru, která přecházela do rourovitého komína a jež sloužila k odvodu plynů z otevřeného ohniště černé kuchyně.

1/2 jex
1 mn 7 prochází 123

1/2 v do vnitrozemí 1/2

1/2

Kam vlastně z geologického pohledu v roce 2003 lokalizoval citlivý Marko Pogačnik střed Kamenného stromu života? Je to zvláštní, ale na okraj explozivního kráteru třetihorní sopky. Okolní krajina má velice starý, klidný základ asi jako Bretagne, ale vlastní Kamenný strom leží nad obrovskou trychtýřovitou strukturou, která sahá do hloubek několika desítek kilometrů. Jeden z poutníků mi řekl, že vnímá vztyčené kameny jako čelenku či snad korunu nějaké obrovské podzemní bytosti a že vlastní centrum chrámu leží někde ve zlatém srdci Země. Nebyl si tím však zcela jist.

7 ky

Ledovcová stopa

Nedaleko od Dymníku, u Doubice krajem probíhá jeden z významnějších střeoevropských zlomů – lužický zlom. Je možné jej vysledovat v délce přes sto kilometrů mezi Drážďany ke Kozákovi u Turnova a dále. Jeho sklon se mění od téměř vertikálního až po mírně ukloněnou násunovou plochu, na níž došlo k mladým vertikálním pohybům asi o jeden kilometr. Pohyby na lužickém zlomu způsobovaly drčení okolních hornin a někde jako u Jiřetína a Doubice po nich dokonce vystupovaly nepřilíš výrazné rudonosné roztoky. Zvláštností lužického zlomu je jeho dlouhodobé epizodické fungování, projevující se i v době geologicky nedávné drobnými přesuny starších hornin například přes čtvrtohorní sutě.

V₁
 V₂
 Na lomu Vještělec le Vapovňáky
 H₁ H₂ H₃ H₄ H₅

V₁

V₁

V₁

→ je tu lake' Γ . π

V₁ oršev 10

H₂ Γ ny

X-X Γ w

VX-X

 ve starých pískovnách a říčních korytech se dají nalézt ojedinělé kousky jantaru, červené švédské žuly, "rapakivi" a někdy i pazourkové hlízy.

~~A pak tu je~~ něco jako nordická stopa kontinentální ledovec předposlední ledové doby pomalu se rozlévající jako přechlazená viskózní kapalina směrem na jih zasáhl okraj Čech a Moravy jen na několika mála místech – na Ostravsku, dále pod Jitřavským sedlem na Liberecku a ve Šluknovském výběžku. Ledovec, který mohl mít mocnost ve stovkách metrů, se pravděpodobně zastavil nedaleko od jižního okraje Šluknova a nad širokým údolím u Lobendavy. Směrem do vnitrozemí z něj vytékaly ledovcové řeky a vynášely písek a šterk, který byl původně a to již někde ve Švédsku či od pobřeží Baltského moře v zahrnuten do ledovcových hmot. V předpolí ledovce se vytvářely drobné jezerní pánve rychle zaplňované ledovcovými řekami.

Ojedinělé kousky jantaru, červené švédské žuly "rapakivi" a někdy i pazourkové hlízy se dají nalézt ve starých pískovnách a říčních korytech.

L_y

Mnohá stará údolí a deprese jsou dnes zaplněná těmito mladými souvrstvími. Dotváří charakteristický plochý reliéf, ze kterého vyčnívají suky mladších vulkanitů a ploché žulové klenby. Bývalé jezerní sedimenty s vložkami jílu pomáhají vytvářet nepropustné podloží mokřadů a několika zdejších rybníků.

Výsledný geologický dojem krajiny: jeden z nejstarších žulových masivů střední Evropy je pronikán mladým ohněm třetihorních vulkánů. Dlouhodobě stabilizované oblasti jsou oživeny významným mladým zlomem – lužickou poruchou. Ve svém kvartérním vývoji krajina víc souvisí s německými nížinami, pevninským ledovcem, z dálky transportovanými pazourkovými hlízami než s českou kotlinou. Krajina hranic a předělů, zmlazená starobylost, kontrasty ohňů a ledu jako někde ve staré germánské mytologii. Jak ploché a monotónní jsou na této krajině německé nížiny, nad kterými ještě před 18 tisíci lety ležel pevninský ledovec!

1a X

→ prodi

Přírodní bohatství jednoho horského celku – Lužických a Žitavských hor

Hlavní přírodní bohatství kraje se koncentruje na strmé úpatí Lužických a Žitavských hor, do úzkých podmáčených údolí anebo do plochých snížení v vlhkých luk a mokřadů. Přirozená vegetace odpovídá v polohách kolem 400 m n. v. kyselým doubravám, které se volně mísily s bučinami a jedlinami. Podél potoků převládaly lužní lesy s převahou olše a volná místa rychle zarůstala brízami. Dubová krajina je dnes tak silně přetvořená člověkem, že téměř zmizela. Zato ve vyšších polohách v zejména na vulkanických

1 em
 Γ or Tich U_{or} T_mách

L_m J_{sm}

H₂ 10 V₁

horninách **V**nalezneme květnaté bučiny, které mohou **V**jako v hřebeni Jedlové nebo podél suťových polí vulkanických vrchů **V**místy vytvářet až pralesní zákoutí. Jejich zbytkem je i Skála skřítků na Dymníku.

V, ualo V,
V, ~

Na žulovém podkladu přecházejí květnaté bučiny **V**kdysi **V**svtroušenou jedlí do kyselých bučin. Smrk zde **V**kdysi rosti jen v inverzních roklích anebo vtroušeně ve vyšších horských partiích. Velmi krásné jsou zejména suťové lesy s klenem a lípou a podrostem vzácných rostlin **V**jako je například kyčelnice, měsíčnice **V**či lilie zlatohlávek. Ve Šluknovské pahorkatině patří mezi nejcennější přírodní plochy orchidejové louky s prstnatcem májovým a močály na okrajích rybníků, kde je možné nalézt rosnatku okrouhlostou **V**či vzácnou, nápadnou orchidej **V**vstavač mužský. Na šluknovských rybnících v posledních letech opět pravidelně hnízdí kromě běžných druhů vodních ptáků kriticky ohrožený jeřáb popelavý.

V,
V, ~ dřevce

V,
L, 7, 7, 7,
lej

V X-X

Mezi významná chráněná území patří přírodní rezervace Světlík u obce Horní Podluží. Jedná se o rybník, který byl rozšířen těžbou rašeliny **V**Rybník **V**je pravidelnou zastávkou tažných vodních ptáků. Nedaleko leží přírodní rezervace Velký rybník obklopená mokřady a rákosinami. Na západě přechází žulová krajina náhle do pískovcových roklí chráněné krajinné oblasti Labské pískovce a posléze do národního parku České Švýcarsko, na který na německé straně navazuje národní park Saské Švýcarsko. **V**Jedná se o dosti pustou oblast porostlou zejména bory, **V**ve kterých se stále silněji uplatňuje invazní dřevina – americká borovice vejmutovka.

V,
V, ~ se

V,
V, ~ v nichž

Zdejší pískovcové útvary – hluboká údolí, mohutné převisy, rozlehlé skalní stěny i pískovcové jeskyně **V**patří mezi jedny z největších a nejlépe vyvinutých v celé Evropě. Je to jedna z kolébek německého **V**a tím i evropského romantismu i krajina, jež dala již koncem 18. století vzniknout organizované turistice. **V**Ale přesto se **V**navštěvníci **V**tvrdohlavě drží na místech slavných již před stoletím a většina země je pustá a blíž přírodě **V**než byla třeba v 16. století, kdy **V**zdejší lesy **V**byly využívány četnými sklárnami. **V**Vždyť **V**obec Chřibská se chlubí sklářskou hutí založenou **V**již v roce 1414 a v okolí fungovaly sklárny již koncem 13. století. Je to krajina, kterou s malířským stojanem procházely generace malířů včetně slavného Caspara Davida Friedricha (1774/1840), který pobýval na nedalekém Ojvínu. Výběr z jeho děl naleznete v Muzeu moderního umění v Drážďanech. Mezi jeho druhy patřil báňský inženýr a básník Novalis. **V**Sdíleli **V**zde dodnes **V**patrný **V**pocit, že země je obrovská, posvátná a ve srovnání s člověkem stále ještě mocná.

V X-X
V,

V, ~ 12, 12, 12, 12
V,
7, 7, 7, 7

174-18

V, ~

Jih a východ Šluknovka je obkroužen chráněnou krajinnou oblastí Lužické hory, na které **V**na německé straně navazuje **V**rovněž chráněné **V**území Žitavských hor. Příroda je lépe a ve větších celcích zachována na české straně hranice **V**a to z jednoduchého a dosti smutného důvodu, kterým bylo poválečné vysídlení německého obyvatelstva. Po roce 1990 došlo k úpadku místního zemědělství, mnohá pole leží ladem a postupně opět zarůstají křovisky. Les se vrací. Nádherných míst je v celém kraji mnoho. Patří mezi ně zejména pískovcové rokli **V**Česko **V**saského Švýcarska, hrad Tolštejn, vrcholové partie Lužických a Žitavských hor a bukové lesy Jeleních **V**či Ptačích kamenů a mnoha dalších zdejších hor.

V,
V, ~ 2x V X-X

V,

V,

V České republice leží oblasti jako Šumava, Jizerské hory či Krkonoše, o kterých slyšíme skoro denně. Některé hory jakoby ani neexistovaly a o některých chráněných krajinných oblastech celé roky neslyšíme. Bývají to ta nejlepší místa celé České republiky – bez lidí, lanovek, billboardů a bez větších zakázů. Patří mezi ně i Lužické hory, do jejichž sopečných skal, pískovcových roklí a podmačených údolí se celé roky stojí zato se vracet.

X
 172 ~~~~~
 1a

Trpaslíci, Vlaši, poklady a Rein(er) Maria Rilke

Najít nějaký jednotící symbol či střed kraje je obtížné. Mohla by jím být rumburská Loreta či hrad Tolštejn, který má pro tento kraj podobné postavení jako Bezděz pro českou kotlinu. Je to hrad nápadného tvaru obklopený závojem pověstí o pokladech a o italských hledáčích arzénových rud nutných pro výrobu benátského skla, zlata a drahokamů. Benátský prospektor býval vybaven tzv. „vlašskou knížkou“, která obsahovala nejenom tajné návody, jak se dostat k bohatství země, ale často také ¹zaříkadla. Představte si tehdy ²ještě ³víceméně ⁴pustě velkolepou ⁵přírodní krajinu, kterou prochází čarodějný Vlach. V brašně má na kusu kůže nakreslený ochranný čarodějný kruh, do kterého se v případě nouze může postavit. Hledá rudy nejenom podle druhu skal a vzrůstu a zabarvení rostlin, ale také ³se ²snáží ¹ovládnout trpaslíky a další bytosti země a silou je přimět, aby mu vydali její nerosty. To je hodně nebezpečná cesta daleko od slunné Itálie.

→ r. dombo 1ji
 172 Ue Tě
 2xV, → demix 10w L2
 → mchoxi
 123
 ~~~~~

Podobně jako se na Bezdězu obraci národní pěvec Karel Hynek Mácha k dávným historiím a k zemi milované, tak ¹později ²na Tolštejně skládá jiný národní pěvec – tehdy teprve sedmnáctiletý Rein(er) Maria Rilke ³v báseň ⁴V kupodivu máchovsky romantického obsahu ⁵o kamenech prosycených starobou. Tolštejn byl založen na počátku 14. století pány z Vartenberka na ochranu zemské stezky (později známé jako ⁶Stará pražská silnice) vedoucí do Lužice. Je obehnán mohutnou pozdně gotickou hradbou. Využíván byl ještě za třicetileté války, ale Švédí ⁷jej dobyli a zapálili. Podle pověstí se zde objevuje bílá paní strážena černým psem. Za pochmurných nocí sem přilétá temný pták, který úpěnlivě nařiká. Po jeho návštěvě se vždy část hradeb sesune. Hrad lákal slavné návštěvníky. Jednu ze svých prvních básní mu věnoval již zmíněný Rein(er) Maria Rilke (sbírka Život a písně, 1894 ⁸ rovněž napsal básničku do pamětní knihy), jehož otec pocházel z nedalekých Svébořic u Mimoně. Za rok po básníkovi hrad navštívil arcivévoda Ferdinand Habsburský, jehož smrt v Sarajevu vedla k vyhlášení ⁹1. ¹⁰sv. války. Na vrchol kopce se dokonce vyšplhal Enver Paša, pozdější vrchní velitel tureckých vojsk ¹¹ a ještě dávno před ním samotný císař Josef II. při vojenské obhlídce severních Čech.

→ Vi 1234
 1a V X-X V,
 Vi
 V dxv.
 100e
 1a 10mm Li
 ~~~~~  
 → první světové  
 Vi  
 ~~~~~  
 → učilou
 → V jistý čas Vve
 Va la ~~~~~
 ~~~~~
 → V V

Česká země má to štěstí, že v ní alespoň nějakou dobu působili dva z největších lyrických básníků celého 20. století. Byla to jednak ruská emigrantka Marina Cvetajeva, která nějakou dobu žila ¹v Praze ²a ³v Šenorech, ⁴jednak německy píšící básník Rein(er) Maria Rilke jež je považován za jednoho z několika mála největších básníků minulého století. Narodil se v Praze a žil na ⁵příliš ⁶mnoha místech – v Lipsku, ⁷V Berlíně, na zámcích

šlechty i v opuštěném kamenném domě ve švýcarském Muzot. Rilkeova rodina pocházela z Trmic nedaleko severočeských Teplic. Básníkův dědeček byl správce na statku hraběte Hartiga v dnes již neexistujících Svěbořicích u Ralska, které později ustoupily vojenskému prostoru. Zde se v roce 1838 narodil Rilkův otec Josef a mladý Rilke se sem vracel ke svým příbuzným a podnikal výlety po krajině. Ze Svěbořic se na Tolštejn dá dojit pěšky, tedy Mácha by to určitě dokázal. Je škoda, že na rozdíl od J. W. Goetha ~~dosud nemáme zpracovaný~~ Rilkův český život, takže o vlivech, které jej zpočátku formovaly, toho víme jen málo.

V, 2x148

→ V Čechách nebyl dosud zpracován

*Otčinu žádnou nemám,
a žádná se mi neztratila,
matka mne do širého světa
porodila*

V.

Navštěvoval Julia Zeyera, který jej snad zapálil obdivem k Rusku:

*Juliu Zeyerovi
Mistře, dřív nebo později se stane,
že národ vykročí v stopách tvé slávy.
Ty dáváš jeho bájím půvab pravý
a z písní tvých dech rodné země vane.*

Četl Jaroslava Vrchlického:

*Usedám v křesle, které je mi
proti všem strastem záštitou.
V benátské váze chryzantémy
kývají na mě hlavou svou.*

/ k

*Čtu verše, tak mě okouzlili,
že čas se pro mne zastavil.
Teprv když pohasl den bílý,
knihu jsem šťasten, odložil.*

Y

*Je mi jak nad problémy
se náhle božskou silou zdvih.
Okouzlili mě chryzantémy,
či verše Vrchlického knih?*

H, jako bych

Snad na zemědělském statku ve Svěbořicích slýchal české písně:

*Když zpívá lid
v Čechách, ta píseň tíží!
Do srdce se ti vplíží
a zjitří cit.*

*I dětský hlas
z brambořiště se nese
do snů a rozlehne se*

za noci zas.

Pak bezmála

na druhém konci světa

vzpomeneš na ta léta,

kdy znívala. (překlady G. Francl, sborník Evropský básník z Prahy, 1996)

V Českém Nizozemí nenalezneme tolik jmen známých umělců – a to ani literátů, malířů či sochařů jako v jiných krajích. Rilkeova stopa na Tolštejnu má pro evropskou literární historii podobný význam jako Máchovy návštěvy Bezdězu pro literaturu českou. Rilkeho život obvykle spojujeme se zámečky a sídly šlechty – v Loučni, Vrchotových Janovicích, na pražském Veleslavíně či v italském Duinu. Je víc doma v literárních salonech a kavárnách než ve volné přírodě, u jezer a romantických zřícenin. Tolštejn, Ojvín i Königstein jsou místa, kde se naprosto přirozeně řekl bych konstruktivně a většinou šťastně potkává německá a česká píseň.

Je-li fyzickým symbolem tohoto kraje tvrdá skála hradu Tolštejna změkčená zázračnými vodami, pak metafyzickým symbolem by mohla být divoká honba nočních přízraků, jež v čele s černým lovcem jednou za čas na křídlech bouře projíždí krajem. Je to pravda, bohužel nejenom v pověstech.

Prameny, svatyně a poutníci

Vždy, když srovnáváme poutní místa středu a okraje Čech může to být i Pošumaví či Broumovsko všimneme si, jak jasná, mírná a zkrocená jsou poutní místa středu země a jak silná, podivná a nebezpečná jsou místa zázraků na periferii. Některým zdejšími místům rozumí jenom místní lidé. K cizím jsou cizí a ke všem jsou uzavřená, ale místní je umějí, či kdysi uměli, obložit. Zázraky, které se dějí na periferii země české, jsou často neoficiální, neschválené a provázejí je nikoliv kůry andělské, ale tvrdost srdce a spory. Ta hlavní, úřední poutní místa jsou na Šluknovsku tři – rumburská Loreta, mariánský kostel ve Filipově a křížová cesta na Křížové hoře u Jiřetína. Lidová úcta byla či je však vzdávána rovněž prameni ve Vilémově, bývalým poustevnám na hoře Jáchym u Lipové a Poustevník u Dolní Poustevny nedaleko Sebnitz, dále pak kaplím u Mikulášovic a Rožan a pochopitelně všem místním kostelům a dalším dvěma větším křížovým cestám – ve Šluknově a Anenské hoře u Lobendavy. Zvláště na Anenské hoře se zastavovala procesí jdoucí z Lužnice do Rumburka.

Historicky nejslavnějším poutním místem Šluknovska je Loreta v Rumburku. Založil ji v roce 1704 Antonín Florian, kníže z Liechtensteinu. Ke stavbě kdysi hojně navštěvované stavby přistupoval nesmírně pečlivě. V Římě u papeže si nechal vysvětit kopii loretánské černé madony a pak společně s architektem Johannem Lucasem von Hildebrandt (1668-1745) navštívil původní italské Loreto. Pečlivě proměřili jeho rozměry a podle nich v Rumburku navrhli kopii loretánské kaple, o kterou se později jako u pražské Lorety starali kapucíni. Bohužel jeho původní návrh dnes vystavený v Loretě, nebyl realizován. Hildebrandt působil jako dvorní vídeňský stavitel, který na našem území zanechal výraznou stopu při stavbě poutního

┌

Vani Vx-X

/,

V,

H P V-li Ka
D pokračuje V,

V na vrchu
T ku

Vna 2x lem H vrchu
H vrchu D

H sralyně
1-2 Lem
T k 168-17

L b 77 V,

H a

chrámu v Jablonném v Podještědí, klášter v Louce u Znojma a zprostředkovaně asi i v díle mistra z největších f Ignáce Kiliána Dientzenhofera, který se u něj učil.

→ kostela 1a
f 7a

Loreta je typ svatyně, který se z Itálie šířil po celé Evropě. První česká loreta vznikla ještě v 16. století v Horšovském Týně. Jádrem lorety je kopie ~~Santa Casa – svaté chýše~~, tedy domu, ve kterém žila Panna Maria s Josefem a Ježíšem. Pod hrozbou turecké expanze byl dům, jež nesměl padnout nevěřícím do rukou, postupně přenášen poněkud váhavými anděly na dvě místa. Váž nakonec podle pověsti spočinul na veřejné cestě (to proto, aby si místo nemohl nikdo přivlastnit ~~pro sebe~~) ve vavřínovém háji italského Loreta. Nedávný archeologický průzkum prokázal zvláštní věc – ta první, italská Loreta ~~bez základů~~ spocívá na staré cestě. Dnes si již neumíme představit, co všechno Loreta pro barokního člověka znamenala, kolik expedicí bylo vysláno do Svaté země, aby přeměřilo původní základy a odebralo vzorky hornin ze zbytků původního domu. Už samotná architektura všech loret napovídá, že se jedná o putování duše bohatstvím tvarů a obrazů do svaté vnitřní komůrky, kde vládne sestra Chudoba a z Dítěte se stává muž.

→ Grate' chýše Santa Casa
1 má

f
→ 2

Vopravdu

Vnitřek lorety bývá skromný, jak se ostatně u prostého Ježíšova domu dá očekávat. Černá madona je středověkou ikonografickou hádankou. Bývá v kryptách kostelů a katedrál, téměř vždy je nadána nějakou významnou, ale téměř nekřesťanskou svatostí či divy tvorností. Často je považována za původní bohyni země, která byla přejata křesťanstvím, za jakousi Demeter sídlící pod zemí a starající se o kořínky stromů a obilí, za matku květin a zvíře, za podzemní doplněk Královny nebes ~~podobně~~ jako kdysi existoval Bělobog a Černobog či bílá a černá bohyně. Je to sice záhada, ale posvěcená papežem.

10
2x 7e

f

Tato skromná vnitřní loreta je jako v relikviáři obklopena bohatě zdobeným obalem stavby. Čekali bychom scény ze života Panny Marie, ale ve vnější výzdobě překvapivě patří nejvíc místa starozákonním prorokům, moudrým starcům, jež jsou ~~feministicky~~ zcela korektně vyvažováni moudrými ženami – šibylami. Loreta se tak stává jakýmsi žebříkem a osou časů, který ~~skrze~~ zakladatelský středověký zázrak ~~směřuje~~ k Panně Marii a od ní ještě hlouběji, od Eklesie k Synagoze Starého zákona a skrze šibylu sycené moudrosti temné země a světlého nebe až k nějakým dávným náboženským pravrstvám.

→ kletví f, Vozalo,
18 Lé
f 7a
18

Abychom pochopili význam nejenom rumburské Lorety, ale také Stromu života na Dymníku, je třeba se zamyslet nad pojmem „kopie“. Dnes kopii chápeme jako nějakou lacinější náhražku, ale to je postoj industriálního člověka, jež se již přesytil továrních výrobků. Ve středověku či ještě v baroku byl význam kopii jiný. Hildebrandtem pečlivě změřené a z Itálie do Čech přenesené geometrické základy ~~svaté chýše~~ rumburské Lorety opakují a prodlužují zakladatelský zázrak. Zpřítomňují jej pro poutníky z Čech i z Lužice. Podívejme se na věc ještě jinak – je zrno pšenice kopii nějaké jiné pšenice, anebo se jedná o nezbytné pokračování a udržování původní myšlenky? ↑ Možná je důležitý záměr, se kterým k dané soše,

→ kletví

18 Vw 7e

↑

obrazu či stavbě přistupujeme. Barokní kopie jsou ~~dělány~~ tak, aby ~~v sobě~~ obsahovaly ducha původní věci, aby jimi prozařovalo stále to stejné světlo, zatímco většina novějších kopií je jenom náhražkou podstrkující něco, co vypadá lépe, ale působí hůře než originál. Věděli jsme od samého začátku, že Strom života na Dymníku není hrou na megalitické kamenné kruhy. *Přitiskni hlavu na podlahu uprostřed rumburské loretě a v šumění vlastní krve uslyšíš vzdálený zpěv, usni s kamenem pod hlavou uprostřed kamenného kruhu a možná se probudíš jako básník nebo jako blázen.*

→ vydváření H 2

12

Rumburská loreta je nejsevernější evropskou loretou, protože vznikala v době, kdy se po třicetileté válce stabilizovala nová náboženská mapa Evropy, ve které sever patřil protestantským církvím a klidné, racionální religiozitě. Téma vztahu Čechů a Němců je ve světle nedávných, oboustranných křivd ~~tak~~ moderní a živé, ale nemělo by zastírat možná ještě důležitější hranici. Sudetští Němci měli ~~někdy~~ před rokem 1930 blíže k sudetským Čechům než k říšským Němcům, protože je spojovala katolická kultura se svými poutěmi, svatými a papežem ve velkém chrámu kdesi na jihu. Rovněž Lužice byla rozdělená – Dolní Lužice tíhla k Lutherovi a její studenti odcházeli na německé univerzity, zatímco lidé z katolické Horní Lužice často směřovali do pražského lužického semináře. Kdepak ~~v tomto~~ hraničním kraji ~~nejenom~~ prochází hydrologické rozvodí, ale také evropský duchovní předěl.

12

H 2

H 2

V 4

V 1

Hornické městečko Jiřetín pod Jedlovou se původně nazývalo Údolí svatého Jiří, podobně jako krušnohorský Jáchymov býval zhruba ve stejné době Údolím svatého Jáchyma. Vzniklo ~~v~~ při staré obchodní cestě do Lužice ~~na~~ šachovnicovém půdorysu a ze skromných základů se rozvinulo jako většina zdejších osad během druhé poloviny 16. století. Od městečka stoupá na Křížovou horu (563 m) ~~v~~ jedenáct rokokových kaplí. Dole na úpatí kopce spí podobně jako ve slavném Římově v jižních Čechách tři apoštolové, ~~pak~~ cesta zdobená pískovcovými reliéfy ~~v~~ původních barvách vystoupá vzhůru až k pozdější, přerostlé a řád místa rušící kapli Povýšení sv. Kříže, aby se vrátila k mírnému Božímu hrobu a ~~v~~ mariánské studánce na vrcholu kopce. Křížová cesta údajně vznikla jako důsledek vidění, při kterém se k rodině místního protestanta Donáta sklonil Kristus a požádal ji, aby nejmladší, tehdy již nemocný bratr zůstal v Jiřetíně. Postavil zde kříž a byl zázračně uzdraven. Později byl ~~v~~ doplněn celou křížovou cestou. V době josefínských reforem, kdy byly zakázány soukromé kaple, si kostelík na vrcholu kopce koupil Anton Ulbricht, který chtěl kámen využít ke stavbě svého domu. ~~V~~ ~~nedošlo k tomu~~, protože Ulbricht byl v zimě sražen splašeným koněm a na následky zranění zemřel. To není legenda, ale zápis v místní kronice. ~~Tady~~ se ~~tyto věci~~ dějí.

123

Vma → H 2

→

Π. P

12 Uev

ΓX

Vk

V kříži 12

V Ke starobě Γm H 2

→ Takové věci

→ H 2

→ druhé světoře'

Po ~~2.~~ sv. válce působil v Jiřetíně azylový dům a klášter pro přestárlé jeptišky. V 80. letech zde žilo na 250 jeptišek osmi řádových kongregací z celého Československa, které se staraly o Křížovou horu. Dnes většina z nich odešla do obnovených klášterních domů svých původních řádů. V ústraní hájenky pod Jedlovou žil ve stejné době místní „poustevník a písmák“, dominikán a woodcrafter František Fišer, který pro ekumenické vydání bible (1985) překládal žalmy. Nevím, zda někdo sepíše historii

→ H 2

dominikánů z Jablonného a dalších kněží a ilegálně vysvěcených mnichů, kteří za komunistického režimu sídlili v severních Čechách ve starých chalupách na samotách, kam za nimi, jakoby na tramskou dovolenou přijížděly rodiny i s dětmi, aby zde konaly duchovní exercicie. V té době se u potoků a pod klenbou stromů odehrávalo mnohé, co připomínalo prvotní křesťanství.

li
○

Přesvědčivost baroka spočívá v zakotvení v reálném životě a určité krajině. Při jezuitských exerciciích si věřící představuje výstup na horu spásy jako skutečnou cestu. Nechává před sebou vyvstat mapu místa, horu si v mysli osází keři a stromy, představí si kameny na cestě, šum větru, dráhu vycházejícího slunce, únavu poutníka. Na podobném základě bylo založeno jezuitské divadlo – věřící nečetl biblický text, ale díval se na něj. Ochutnával jej všemi smysly nejenom intelektem. A od tohoto pojetí je jen krok k barokní architektuře se všemi jejími loretami, křížovými cestami a božími hroby, jež jsou čímsi jako divadelní kulisy pro poutníka, který do takto reálně připravené scény zasazuje vlastní zbožnost. Svaté schody rumburské Lorety byly postaveny jako kopie Pilátova paláce. Věřící vkleče vystupoval po 28 stupních nahoru. Z okének na něj hleděly barevné sochy Židů ve skutečné velikosti a nahoře nad ním vojáci odváděli svázaného Krista. Věřící měl pocit, že je sledován a vážen, že je uprostřed děje spásy.

Vv
/xci

V₁
lími lami 7. 1-10 123456

12

○

Dnes na těchto místech většinou parazitujeme, čekáme, že nás naplní energií a vzkřísí. Většina míst však čeká na nás, s čím přijdeme, čím je doplníme a jakými pocity a myšlenkami je oživíme. V Čechách a zvláště v pohraničí jsou místa nějak zašlá, zarezlá a lidé obvykle nedokáží vypozerovat, jak by s nimi měli zacházet a místo toho se je snaží nějak konzumovat.

2xV₁

1, 1-10 123 1-10

Je velký rozdíl mezi duchovními stavbami, které jsou liniové a otevřené a nějak vohrazenými stavbami centrálními. Liniová stavba jako křížové cesty bývají tokem, který poutníka vede v určitém rytmu. Jsou dynamické. Ale vstupujeme-li třeba do rumburské Lorety, ocitáme se v prostoru, kde čas plyne jinak, zastavuje se, niterní. Liniové stavby jsou jako duchovní řeky, kde jsme v pohybu a plyneme. Uzavřené stavby jsou jako když v zahradě rozkvétá růže, bohy vrůstají do země, otevíráme se v klidné vertikální spojnicí světů a dob.

2xV₁

1,
7kym Vepisobem 12
1-10
12 V však
1-10 přinášejí pocit,
1.1. Lamy

Nejslavnějším mariánským poutním místem Šluknovska a dnes i německého okolí se stal jinak vcelku neznámý Filipov, původně průmyslová, lužická obec ležící na samotné česko-německé hranici. Ve filipovském domku číslo 63 byla celých deset let upoutána na lůžko Magdalena Kadeová. K ránu dne 13. ledna 1866 se jí zjevila Panna Maria, která jí přislíbila uzdravení, k němuž skutečně došlo. Příklad byl oznámen litoměřickému biskupovi, který svolal komisi a nechal sepsat zprávu o zázračném uzdravení. Biskup dovolil přeměnit Magdaleninu světničku na milostivou kapli, na jejímž místě byl v letech 1870-73 postaven novorománský poutní kostel Panny Marie pomocné. Správou místa byli pověřeni redemptoristé. Papež Pius XI. prohlásil kostel za baziliku minor a jiný papež Jan Pavel II. posvětil madoninu korunku. Chodíval sem tisíce poutníků.

V, V jeho
V,
1/2
L
Ha ~ V pak
1873-1885
Homocnice křesťanů
2x 1x-1x 1y

U kaplí Křížové hory nebo v rumburské lořetě člověk o věcech víry nepochybuje, ale ve Filipově neví. Kostel je nějak příliš velký, náboženské obrazy příliš nasládlé devatenáctým stoletím, péče papežů je možná neúměrná velikosti zjevení. Nechtěla zde církev spíš vybudovat katolickou pevnost vysunutou do ztraceného, luterského území? Není v tomto místě přese všechno něco rozdělujícího, skrytě bojovného? Nepříjemný misionář, co se skrývá za zázrakem, jehož snad ještě větší analogie prochází v České Kamenici bez povšimnutí? Místo samotné je však klidnější a lepší, než by se na první pohled zdálo. Zdejší katolictví opravdu není bojovné, je sousedské a prosáklé tím příjemným druhem protestantství, které z mysteria víry vytváří spíš sociální než náboženský systém, ve kterém se lidé scházejí hlavně proto, že jsou rádi spolu. Dnes je místo až na několik dní do roka opuštěné. Projekt „lužických Lurd“ se nepovedl.

72

1 x něm

Z okolních poutních míst (všechna již leží za předělem hor) je nutné uvést Horní Polici, Hejnici, velkolepé Jablonné a zejména Českou Kamenici, kde v roce 1706 byla do místní kaple přenesena socha madony od žitavského řezbáře Kristiána Ulricha, který sám byl luterán. Brzy se stala předmětem obzvláštní úcty a několika zázraků. V letech 1736 se zde začalo, podle návrhu Octavia Broggia se stavbou půvabné poutní kaple. Místo nese dvojitý význam 7 prvním je nepochybně mariánská úcta, ale vtírá se tu něco, co spojuje lidi a kultury. Představte si situaci, kdy v bolestivé, protireformační atmosféře, ve které kruté rány třicetileté války nejsou ještě zhojeny, se nejcennějším předmětem města v dávném českém království stává soška vyřezaná německým luteránem! Toto jsou situace, které ještě dnes sblížují a smiřují.

~
11. Do adejší kaple
~ 1/2
V Socha 1/2 ~
Byla spojována s 1y 1/2
7. Lím

Kdysi slavné, dnes rovněž zapomenuté místo je pramen ve Vilémově 52 od Rumburku. Dne 19. října 1646 jej ukázali sami andělé adoptované dceři vilémovského sedláka stížené malomocenstvím. Dali jí napít ze studánky, když hnala stádo na pastvu. Později si opět na radu anděla v omyla ve studánce oči a nohy a uzdravila se, jak bylo zapsáno v místní kronice. V roce 1713 zde byla vztyčena kaple a o něco později dal na památku záchrany před medvědem hrabě Leopold Salm-Reifferscheidt postavit nad pramenem kostel s černou madonou na hlavním oltáři. Zázračných studánek není nikdy dost. Ještě v roce 1934 vzrušila veřejnost zpráva o prorockém

1/2 12enerozápadně

2x V,

snu, který měla bylinářka Marie Schnarrerová z Lesné. Viděla v něm léčivý pramen známý jako Wunderquelle nebo Pramen ~~u~~ tří sosen. Ležel pod Tolštejnem v blízkosti 103. kilometru staré pražské silnice při bočním potoce ~~přicházejícím~~ od Sýkořího dolu. Poutníci již začali přicházet, ale v prameni byl údajně nalezen tyfus ~~va~~ tak byl pramen zasypán. Těžko dnes soudit, co se skutečně stalo ~~va~~ zda vize ~~č~~ či zpráva o tyfu ~~č~~ byla ~~č~~ pravdivá.

1p L2
 → přidějkicím
 V,
 V, 2x10 Gy 7e

Síla černých madon ~~č~~ pohled z Dymníku

Kraj zdánlivě chladný, otažitý, je ~~č~~ byl ~~č~~ někdy od roku 1713, kdy sem přišel Angličan Robert Allason, zaplňován málo poetickými stavbami manufaktur a továren, v sobě chová nečekaně velké množství poutních, magických a zázračných míst, která vyvažují zcela praktický charakter této země. Většina těchto posvátných míst je podivná, sporná či dokonce při pohledu z centra Čech ~~č~~ poněkud divoká a bezbožná. Jsou svá, jako býval celý tento kraj ~~č~~ a právě v této jinakosti je úleva a naděje. V kterém jiném kraji převládá síla černých madon nad Pannou Marií růží a jasného dne? Kamenný strom života má v tomto kraji ve světle všech těch zvláštních, vizionářských a často i konfliktních svatyní své logické místo.

L X-X

1m^x → asidak

→
 V,

Kamenné kruhy, rondely a henge

Pro pravěké kamenné, hliněné či dřevěné kruhy obvykle používáme buď francouzský výraz *rondel* nebo anglický výraz *henge*, tak jak jej známe například z označení Woodhenge či Stonehenge. Rondely byly objevovány poměrně pozdě ~~va~~ až ~~č~~ někdy od 70. let ~~va~~ a to zejména metodami letecké archeologie. Obvykle se ~~č~~ projevují jako kruhy vyplněné kontrastními černými hlínami v okolních hnědavých, sprašových polích. Vývoj rondelů začínal malými kruhy o průměru kolem 30 m již v neolitu ~~č~~ zejména v okruhu kultur ~~č~~ vypichané, moravské malované ~~č~~ a lengyelské kultury. Poměrně záhy se objevily rondely složené ze soustředných kruhů o průměru 100 i více metrů. Charakteristický rondel vypadal jako kruhový příkop sbíhající se do jasně definované, jen asi 10 cm úzké kružnice. Ta je vždy přerušena čtyřmi astronomicky orientovanými branami, jež byly ve většině případů vyznačeny dvojicí vstupních kůlů. Kůly rovněž ~~č~~ na některých lokalitách vytvářely obvodové palisády. Rondely vždy leží v ploché krajině s dobrým výhledem na nebe. Jejich účel je nejasný a pravděpodobně se v průběhu několika tisíciletí jejich existence vícekrát změnil. Určitě se nejednalo o opevnění, ale kruhy měly nějaký sociální či náboženský (a tedy obojí) význam – snad jako shromaždiště kmenů, soudní a poradní místo či nebeská svatyně. Svatyně země totiž bývaly častěji čtvercové.

10

V, asidak → V,
 → jiví

V,

Nowars 2x100 Vkeramikou

1k 12 ~~~~~

První rondely ~~č~~ vyšly z podunajské oblasti již před sedmi tisíci lety. O pár století později se přelily na jižní Moravu (Běhařovice, Bulhary, Těšetice, Mašovice) a dále do staré sídelní oblasti středních a severních Čech (Bylany, Lochenice, Vochoy). Odtud další staletí migrovaly, směrem na severozápad, kde o celé tisíciletí později nalezly ~~č~~ svoje nejproslulejší místa jako je plán Salisbury, se slavným Stonehenge. Kruh obklopený vztyčenými kmeny či kameny je myšlenkou natolik univerzální, že se neustále vrací i v mladších kulturách doby bronzové a železné (Čakovice, Velim, Kuřim) a

→ se objevily v

~~~~~
 → svá V,
 /ská ~~~~~ Gem

možná i u Slovanů (Horní Metelsko). Je to motiv, který neustále zní širokou krajinou pod hvězdným nebem, ale ne vždy jej slyšíme.

Nejslavnějším kamenným kruhem světa je monumentální anglický Stonehenge, ale stejně silnou, byť jemnější atmosféru mají mnohé nenavštěvované rondely. U Stonehenge na místě dnešního parkoviště byly nalezeny kuleové jamky dvou sloupů, jejichž spojnice směřuje od východu k západu. o stáří skoro 10 tisíc let. Náleží tedy ještě mezolitickým lovcům a sběračům, u kterých se donedávna zájem o astronomické jevy nepředpokládal. Vlastní konstrukce kruhu začala podstatně později kolem roku 3200 před Kristem, tedy právě v období náhlé klimatické změny snad způsobené nějakou kosmickou událostí. Jednalo se o vyhloubení 56 jamek kolem kruhu o průměru 97 metrů. Dva vztyčené kameny vyznačovaly vchod. Tato svatyně byla již za čtyři staletí let opuštěna a krajina rychle zarostla rozptýleným lesem a křovisky. O dalších pět set let později se na místo vrátil nějaký neznámý národ a zcela změnil původní koncepci. Během jednoho století, pravděpodobně mezi 20. a 21. stoletím před Kristem, vytvořil to, co považujeme za pravý Stonehenge – mohutný kamenný kruh s velkými překlady. Při konstrukci pravděpodobně hrála velkou roli i zeměpisná šířka, protože i ostatní velké místní monumenty jako je Avebury a mohyla Silbury leží na stejné rovnoběžce. Příběh Stonehenge je snad nejvíce instruktivní nejen ve stavbě samotné, ale v tom, že dalších tisíc let pokračovala série různých vnitřních úprav i začleňování kamenného kruhu do sítě okolních cest, dalších kruhových svatyní a pohřebišť.

V₁

10 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56

17 18

19 20 21

22 23

V₁ V₂

Hromní Hru

V₁

Největším archeologickým překvapením poslední doby byl objev kruhových kamenných svatyní ve východním Turecku u místa zvaného Gebekli Tepe. V něčem připomínají zmenšený Stonehenge, ale kameny několika svatyní, která jsou spolehlivě datovány do doby před více než deseti tisíci lety, na sobě nesou rytiny zvířat. Nejedná se přitom o jeden objekt, ale o celé seskupení kamenných kruhů, které ukazují, že lidé střední doby kamenné měli překvapivě složité náboženské představy a nechyběla jim technická znalost opracování a přemísťování velkých kamenů o váze až 50 tun. Příznivci Atlantidy říkají, že toto jediná známá monumentální architektura starší než Platónem uváděná Atlantis.

10

11

V₁

Kamenné kruhy vztyčovali lidé různých plemen, bohů a názorů celá tisíciletí. Je vůbec něco, co tyto stavby spojuje? Odpověď musí být neurčitá nejenom proto, že nevíme, co si tehdy mysleli a jak cítili, ale i proto, že tajemství, které je možné vysvětlit, již není tajemství a posvátno, jež lze popsat není skutečným posvátnem.

V₁ V₂

V₁

Kamenný kruh na Dymníku není prostým opakováním myšlenky pravěkých kamenných kruhů, ale jejím pokračováním, které sice vyrůstá z posvátné geometrie minulých tisíciletí, ale ještě nikdy nebylo v této formě vyjádřeno. Náboj a síla kruhu rovněž závisí na okolní krajině a jejích lidech. Postupně se teprve jako bytost vytváří a dorůstá, aniž bychom dnes dohlédli, čím se jednou může stát. Ideální by bylo, kdyby se v této dosud roztržité zemi popojil s ostatními svatyněmi.

V₁

Pět kruhů

První kruh lidé stojí u ohně, zhruba stejně daleko od zdroje tepla, jako natačejí k němu dlaně. V kamenném kruhu v Avebury pozorujeme střídání tenkých a tlustých kamenů, jako by zde střídavě postávali muži a ženy. Jiné kruhy jsou sestaveny z kamenů různých tvarů, z kamenných osobností. Představme si na chvíli kamenný kruh jako shromáždění.

$\Gamma-X$ V_1
 \rightarrow široký

Druhý kruh je kruhem ochrany. Zaskočení nebezpečím, otočíme se nechráněnými zády k sobě a v kruhu vzdorujeme nepřízním a nepřítelům.

Γ

Třetí kruh je kruhem domova. Některé kultury dávají přednost kruhovým či oválným stavbám jako jsou jurty anebo kamenné domy kryté drnem. Střední kůl jurty je osou světa, axis mundi. Kruh sám je svým světem. Lidé, kteří žili v kruhových domech často pro své mrtvé stavěli mohyly, kruhové příbytky mrtvých. Uprostřed kruhu jsme doma, pod ochranou a v dosahu tepla plamene.

V_1
 V_1 $\Gamma-X$
 V_1

Čtvrtý kruh je hvězdný. Kameny směřují ke hvězdám, mnoho megalitických památek je orientováno vzhledem ke Slunci i ke slunci Noci. Tyto kameny souvisí s oblohou, tu pozná každý. Jaký to je vztah? Hvězdy jsou vysoko na nebi, jsou tedy blízko bohů a pohybují se podle jejich vůle. Ukazují nějaký řád, který je žádoucí přenést na Zemi, protože na Zemi bez řádu přichází deště, mrazy, sucha a bouře, kdy se jim zachce. Nepořádek plodí hlad a ten je příčinou válek a utrpení. Proto je nutné pozorovat hvězdy, abychom znali myšlenky bohů a udrželi se při životě.

$\Gamma.m$
 Γ \rightarrow
 $2 \times \Gamma$
 V_1
 $\rightarrow \Gamma$

Pátý kruh je kruhem zoufalství. Rovněž souvisí s hvězdnou oblohou. Řád hvězd je pomalu se otáčející čas pozvolných změn, ale my přeci dobře víme, že některé věci se udají najednou. Australští aboridžinci si u meteoritického kráteru datovaného radiokarbonem 10 tisíc let do minulosti stále vypráví o kamenech padajících z nebe. Špatná pověst komet může mít svůj původ ve skutečné katastrofě zachycené kolektivní paměti. Ale nebe rovněž zrcadlí velké sopečné výbuchy – po výbuchu Krakatau bylo možné i ve středních šířkách pozorovat nádherné polární záře. Písemné zprávy máme až o pozdní katastrofě let 535/536, jež patřila mezi nejhorší roky celého prvního tisíciletí. Osmnáct měsíců bylo slunce zastíněno, takže – jak napsal spisovatel Prokopius – se slunce podobalo měsíci. Lidé byli vystrašení, že slunce už nikdy nebude normálně svítit. Chaotické klima pak panovalo další dvě desetiletí.

Γ novou metodou

Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ

V tomto období padla Perská i Západořímská říše, Británii považovali rok 535 jako nejhorší celém století. V Mezopotámii hustě sněžilo a v Číně „pršel z oblohy žlutý prach“. Jižní Amerika prožívala suché roky a na některých lokalitách v Severní Americe se v letech 536/559 téměř neobjevují normální letokruhy. A bylo ještě hůř. Byzantskou říši postihl kolem roku 541 obrovský mor, ve kterém zahynula v některých provinciích až polovina populace. Císař Justinián nařídil vykopat několik masových hrobů, z nichž každý mohl pojmout 70 tisíc mrtvol. Hrubů bylo bez konce. Není jasné, co bylo prvotní příčinou klimatické katastrofy – zda nějaký

Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ
 Γ \rightarrow Γ \rightarrow Γ

velký vulkanický výbuch ^Vanebo pád meteoritu či průlet ^země oblakem meziplanetárního prachu. V každém případě se však jednalo o globální změnu, jež byla nejprve ukázána na obloze ^L, a ^která záhy ^Vzasáhla většinu civilizací té doby. Zřejmě se stala důležitou příčinou pohybu slovanských kmenů do středních a východní Evropy.

V, 12

L → V Vpak

π v

Kamenné kruhy, které tak rádi vědecky označujeme za astronomické observatoře, nejspíš mají několik významů. Dílem ^asi ^sou prosbou o zachování ^a nastolení takového řádu, který je milý bohům či přírodním silám. Někdy jsou ochranou či varováním před silami chaosu, jindy místem ^{kdy} se probouzíme ke snění, světlem předsvětních vod, osmým jménem smrti a prvním jménem života.

~

123

12

Traumatofilie a zóna radosti

Jedná se o situaci, kdy se člověk, anebo i celá země zamiluje do svého traumatu a znovu a znovu jej přivolává. Došlo k nějaké ráně, nebyla tehdy možnost se jí zabývat, ^Vtak byla uložena do nějaké tajné schránky, anebo rozpuštěna v jiných pocitech. Něco nám však říká, že bolest je stále přítomná. Někdo ji dovede odžít a odpustit, ale jiní lidé si ji opakovaně přivolávají, nechávají ^Vkrystalizovat a sami sebe ničí. Může se týkat i celých komunit a zemí. Mnoho aktů smíření ve skutečnosti vrací staré bolesti do nového života. Něco podobného občas pozoruji v Sudetech a mám přitom pocit opakovaného a ve jménu budoucnosti ničivého jítření starých ran. Znam jedinou možnost, jak s touto situací zacházet ^Va tou je vytváření zón radosti. ^VRovněž zvířata ^{umí} rozpouštět dávné bolesti. ^VAle aby to bylo ~~možné, tak~~ potřebujeme nějaký chrám, starý strom v klidné přírodě, malebnou skálu s výhledem do krajiny, léčivý pramen, kapli anebo jakékoli místo, které se hlubším způsobem dotkne našeho nitra.

V a

V ji

V,

V (→ mohou V) → V
→ K tomu však

Rezonance

Někdy v roce 1924 požádal nakladatel Ambrois ^VVollard slavného francouzského básníka, ale ještě většího myslitele Paula Valéryho o předmluvu k bibliofilskému vydání kreseb Augusta Degase, se kterým se básník stýkal od roku 1894. Valéry pečlivě sebral všechny střípky a anekdoty z té doby a sepsal nádherný, roztržštěný text o povaze umění. ^{Skoro} před sto lety ^{tak} charakterizoval tehdejší dobu téměř současnými slovy:

1 se

→ Bexmala → V

„At jde o politiku, ekonomii, o životní formy, zábavy a mobilitu, všude pozoruji, že modernost má charakter intoxikace. Potřebujeme zvýšit dávku nebo vyměnit jed. To je její pravidlo. Stále pokročilejší, stále rozměrnější, stále rychlejší a pokaždé novější, to jsou její požadavky, které nezbytně odpovídají určitému ztluhnutí citlivosti. Abychom měli pocit, že jsme živí, potřebujeme ustavičně vzrůstající intenzitu fyzických účinnů a neustálé rozptylování. Je skoro úplně potlačena role, kterou v dřívějším umění měl zřetel na přetrvávání. Myslím, že dnes se nikdo nesnaží, aby byl oceňován ještě za dvě stě let. V povědomí silně poklesl význam nebe, pekla a potomstva. Takjaktak už nemáme čas předvídat ani se dovídat...“

1, 2

lobyč. 8x

→ Vstále intenzivnější,

→ sensibility

L...

Vodo

12

~~by se nikak stálo vraceti,~~
protože je to chybný lék.

Blížíme se k závěru této knihy. Psal jsem o Kamenném stromě života na Dymníku, ale celou dobu jsem také měl na mysli regeneraci krajiny, která nevíčí je, a přílišným důrazem na peníze zahání staré bolesti a strachy. ~~Até je to chybný lék a tak se stále znovu vraceti.~~ O tomto kraji nemůžeme říct ani, že je nemocný, ale ani že je zdravý. Vyhledky však jsou dobré. Myslím, že je třeba dívat se sto či dvě sta let do budoucnosti. V té době bude pravděpodobně stát jak Loreta v Rumburce, tak i Kamenný strom života na Dymníku. Myslím, že příroda a myšlenky na budoucnost budou lidem blíže a nebe i peklo budou vzpomínány častěji než dnes. A vše ostatní, co jsem snad znal a dovedl říct, naleznete buď rozptýlené v tomto textu či snad ještě více uprostřed hvězdy Kamenného stromu života za hvězdné noci, kdy se nebojíme zpívajícího vesmíru.

Slovníček

Başanit: tmavá vyvěřelá hornina podobná čediči, zde ve smyslu nefelinický bašanit jako hornina vytvářející hřbet vrchu Dymník, na kterém stojí rozhledna, nefelin je minerál blízký živci.

Brekcie: původně italský název pro horninu, která obsahuje ostrohranné úlomky hornin (slepenec je obsahuje zaoblené), zde ve smyslu vulkanická brekcie, což je hornina, která vzniká tak, že tekoucí láva do sebe strhává kusy již napůl utuhlé okolní lávy, byla zjištěna na Dymníku.

Granodiorit: hornina podobná žule, ale obsahující více plagioklasů, tedy živců s vápníkem a tmavých minerálů. Většina našich žul jsou vlastně granodiority.

Eneolit: pozdní doba kamenná, sestává z celé řady různých kultur, na území Českého Nizozemí se uplatňuje zejména kultura se šňůrovou keramikou, které sem zasahuje od severu. Stáří přibližně 46 tisíc let.

Exercice: duchovní cvičení, slavný je zejména systém jezuitských duchovních cvičení.

Gebekli Tepe: turecká lokalita, na které byly nalezeny nejstarší kamenné kruhy světa o stáří více jak 10 tisíc let, jedno z vůbec největších archeologických překvapení poslední doby.

Kabala: středověká převážně židovská nauka, která v sobě zahrnuje starší filosofická, zejména platónská učení, magické prvky a nauky o korespondenci písmen, znaků a čísel. Filosofická kabala slouží k poznání toho, jak je svět utvářen, jaký má smysl a cíl a kde v něm přebývá spravedlnost a rovněž, jaké je v určité době či dějinné situaci místo člověka a národa. Praktická kabala se více zabývá otázkami ochrany, štěstí, amuletů. Novější kabalistické směry jsou orientovány na psychologii člověka a rozvoj jeho osobnosti a kladou důraz na magické prvky.

V a xemě
Vi H-2
H-2 Umoniani 2x H-2
H-2 Low H-2 sed 1234567
L kw
F-2 7V 7-L-2
H-2 viděl H-2 Vi
H-2 lépe

1x
Γx
Lj

→ vznikající dím
J;

lio
Vi

la Γ4-6

Tici

Lö
H-2 meš

Vi
1x
7x
H-2 Γi

~
Vma

Kambizem: velmi zjednodušeně se jedná o hnědé, průměrně úrodné půdy typické pro lesní prostředí pahorkatin s vlhčím a studenějším klimatem.

Imě VX-X ~

Karavanserail: bezpečné místo odpočinku karavan ~~dálkového obchodu~~ typicky jeden denní pochod od sebe. Podobný systém ~~opevněných~~ „zájezdnic hostinců a stájí“ musel existovat již v pravěku.

Votekodnicki H-V V,
Vn vzdalenosti Pmohr l'ho

Korund: kysličník hlinitý, tvrdý nerost obvykle šedavé barvy červený korund je rubín, modrý korund je safír.

T_i

Lapilli (množné číslo, z italského) doslova kamínky. V geologickém smyslu se jedná o drobné sopečné vyvrženiny. Většinou padají společně se sopečným popelem a vytvářejí jemnější a hrubší vrstvičky, jejichž vývoj závisí na síle sopečného výbuchu a vzdálenosti od kráteru. Viz též tuf.

T₂ L:

Vna

Ledovec kontinentální: v ledových dobách vznikala na severu kontinentální ledovec, který mohl narůst na mocnost až okolo 2 km podobně jako v dnešním Grónsku. Led je vlastně viskózní (hustá) kapalina. Ledovec se tedy roztékal dál k jihu a podle intenzity ledové doby zasahoval v některých ledových dobách k Berlínu, ale jindy až k našim pohraničním horám. V této oblasti se zejména jedná o Jítravské sedlo, část Šluknovska a Frýdlantska. Ledovec se vlastní vahou zabořoval do podloží, trhal z něho kameny či hrnul sedimenty. V teplejším období zhruba před 18 tisíci lety se začal stahovat na sever. Materiál až od břehů Baltského moře (zejména pazourky, ale vzácně i jantar; viz též rapakivi) byl transportován až k nám. Jak ledovec tál, tak z něj vytékaly tavné řeky a vynášely písek a štěrky které usazovaly v předpolí ledovce. Další mladší řeky je pak roznášely třeba až do České Lípy. Nejlepší profily ledovcovými usazeninami o výšce až 25 m naleznete v pískovnách kolem Hrádku nad Nisou, přeplavený materiál vystupuje u Rynoltic.

123 V_i

Vje domu

H-proto H-V

H-někdy

~

2x V_i

H-procházející

H-V ~ I, H-V

Vje V_i

Litopunktura: způsob léčení Země pomocí kamenů, který navrhl Marko Pogačnik, jež osobně určil místo Kamenného stromu života na Dymníku.

Imě Vpro Paj L₂

Lugh: jeden z irských a nordických bohů někdy se říká, že Lužické hory jsou nazvány podle Lughy, ale pravděpodobnější je základ „luž“ označující vlhké zalesněné místo něco jako podmáčený lužní les (Lužiny, Lužnice).

L.π

V_i

Lužice: oblast v dnešním Německu a Polsku původně osídlená malým západoslovanským národem / Lužickými Srby. Lužice se dělí na Horní Lužici (dál na jih výš do hor dnes převážně katolická) a Dolní Lužici / německých nížin, která je víc protestantská. Území bylo osídleno slovanskými kmeny od 7. století, později bylo dobyt Němci a od 14. století do roku 1635 bylo někdy úzce a jindy spíš jenom formálně jednou ze zemí koruny české. Obzvlášť silné vztahy panovaly za Karla IV. a během českého i srbského národního obrození. Zasahuje na Šluknovsko a Frýdlantsko, je to dodnes nedoceněná a mezi Čechy málo známá země

VX-X H-V ~ T₂
Pv horách Uhu, H-V Uou,
T₂ L₂ mách

2x V_i

VX

V.

Maar: výbušné hrdlo sopky. Představte si, že po nějaké oslabené tektonické linii směrem k povrchu rychle vystupuje žhavá láva. Blíž k povrchu je tlak

nadložních vrstev menší a voda v sedimentech se explozivně promění v páru. Dojde k výbuchu, na povrchu vznikne kráter, napadají do něj utržené kusy hornin a sopečný popel, a do této směsi často ještě proniknou lávy. V depresi pak často vznikne jezero. Sedlo Dymníku pod Kamenným stromem je maarem lemovaným průniky čedičových hornin, které byly těženy zejména na severním okraji dnešního areálu.

12
— . Ly

Megalit: doslova velký kámen, megalitická kultura severní a západní Evropy pokrývá několik tisíciletí našeho eneolitu, ale nezasahuje k nám. Lidskou rukou vztyčené kameny považované za menhiry spíš pocházejí z mladšího pravěku (mladší polovina bronzové doby, halštát). Dnes žijeme v období jakési novomegalitické kultury. Lidé konce 19. století stavěli romantické ruiny, my zase velké kameny.

Π. M Γα
↑ Te

Mezolit: střední doba kamenná o průměrném stáří kolem 8 tisíc let, jedná se o kulturu lovců a sběračů podobnou některým indiánským kulturám severní Ameriky. Mezolitici běžně navštěvovali převisy Českého Švýcarska a Českolipska a procházeli krajinou Českého Nizozemí.

Π. J
L V
— čí v lide'

Pluton: hlubinné těleso obvykle tvořené žulovými horninami, jako je například rumburská žula.

V, Π příklad

Pseudoglej: druh půdy, která vzniká ve vlhkém prostředí, ve kterém dochází k vyloužení a vysrážení rezavých železitých poloh.

— vznikající'

Rapakivi: středně až hrubě zrnitá, červená žula přinesená k nám kontinentálním ledovcem ze Skandinávie.

12

Rondel: svatyně kruhového tvaru původně z Blízkého východu a Podunají. U nás zejména na Znojemsku (Těšetice-Kyjovice). Původní rondel byl ohraničen příkopem či nízkou palisádou, u mladších rondelů či v mladší fázi budování svatyně se častěji objeví kamenné kruhy.

V α

Roseta: kulaté katedrální okno, obvykle se složitou geometrickou a teologickou symbolikou.

V,

Samain: keltský svátek, první den zimy; den, kdy mrtví mohou komunikovat s živými. V podvečer tohoto svátku chodili mrtví na návštěvu do svých původních domů. O Samainu, který dělí keltský rok na dvě poloviny, se čas na chvíli zastavil, byla to doba zmatků a výprav do podsvětí. Zároveň to bylo období, kdy bylo konečně sklizeno a uklizeno a člověk mohl odpočívat. Viz též James MacKillop, Keltské bájesloví (LN, 2009).

V(J: Γ 1, ΠNLN
V Braha

Sefira: kabalistický pojem, v místech křížení linií a tedy různých vlivů vznikají ohniska, která mají určité vlastnosti. Deset přesně uspořádaných sefirot vytváří základní body kabalistického Stromu života. Můžeme se na ně dívat jako na mapu Boha, který se vtiskuje do našeho světa a každou sefirou proudí jeden určitý aspekt stvořitelské boží síly. Více viz například v knize Scholema, Kabala a její symbolika (1999, Volvox Globator).

L. V 2x V,

V. Π X

V C

Π Gerashoma 12 Γ 1 Braha

Svaté schody: podle pověsti stoupal Ježíš Kristus k Pontskému Pilátovi po schodech jeho paláce v Jeruzalémě. Tyto schody měly být později převezeny do Říma, ale jejich kopie byly postaveny např. v Brně, v pražském Karlově či v rumburské Loretě, kde jsou lemovány barvitými, politicky nekorektními karikaturami Židů jako z nějakého francouzského týdeníku. Po svatých schodech se smí stoupat jenom v kleče a modlit se u toho.

Průklad Vna
Vr

Vjemulne se přitom H D

Tuf: sopečná hornina, která vzniká sedimentací sopečného popela, často je přeplavena a zpevněna (tufit).

Únětická kultura: rozsáhlá středo- a západoevropská kultura doby bronzové, která byla poprvé pospána z Únětic u Prahy. Je známá výrobou komplikovaných bronzových předmětů. ~~uvažuje se u ní o těžbě krušnohorského cínu.~~

Evropská a

U 7w Tcich, P. J
H pravděpodobna je rde i Ja

Vulkanity: horniny sopečného původu

Woodcraft: lesní moudrost, která má jak složku praktickou (rozdělat oheň za víchřice) tak i duchovně pojaté skautství s prvky indiánských náboženství.

lesní
moudrost, duchovně pojaté
skautství s prvky indiánských
náboženství. Má i složku
praktickou (jak rozdělat
oheň za víchřice).

Doslov

Měl by jej napsat Karel Doubner a v několika stránkách se vrátit k tomu, jak stavba probíhala, uvítal bych k tomu nejméně tři fotografie: Duha nad Dymníkem v okamžiku dostavení, Marko Pogačnik v křovi, Pavel Turnovský a Slunce. Prosím o revizi a případné doplnění obrázků. Pokud by chtěl i Láďa Moučka připsat pár slov, bylo by to vítané

Reklama ~~celostrana~~

H D

Na závěr by měla přijít jedna decentní stránka reklamy na areál na Dymníku, včetně kontaktní adresy, fotku jsem přiložil, ale asi by pan Bernas mohl mít lepší

Celostrana: Seznam firem a lidí, kteří Kamenný kruh vytvořili či se na něm podíleli (neumím udělat, prosím oba pány – Bernase i Doubnera).

← Výběr z literatury

Adamová M., Opletal M. (2001): New geological mapping in the Czech part of the Lusatian Massif and its tectonic and geochemical implications. ~~IZI~~ ~~geol. Wiss~~ 29, 5/6, 445/453. Berlin.

H Zeitschrift für geologische
Wissenschaften
H D 145-45

Balatka J. a kol. (1984): Děčínsko. Turistický průvodce 18, 1-252. Olympia. 18 V ČSR, sv. 1-1-253
Praha.

Bláhová A. ed. (1996): Rilke, evropský básník z Prahy. 1-327. H&H. Praha. 1-1-329 1-1-329 1-1-329
1-1-329 1-1-329 1-1-329

Briard J. (2000): Les cercles de pierres préhistoriques. France. Paris. 1-1-128 Editions
1-1-128 Editions 1-1-128 Editions

Bukovský J. (2000): Loretánské kaple v Čechách a na Moravě. Libri. 1-1-160. 1-1-161. 1-1-162
Praha.

Boháč Z. (1995): Poutní místa v Čechách. 1-286. Praha. 1-1-286 Praha.
1-1-286 Praha. 1-1-286 Praha.

Bílý a kol. (2003): Lužické a Žitavské hory. Průvodce. 1-68. Jablonné v Podještědí. 1-1-66
1-1-66 1-1-66 1-1-66 1-1-66 1-1-66

Cílek V. (2008): České Nizozemí, krajina hranic a předělů. In „Dýchání ptáky“. 33-62. Dokořán. Praha. 1-3-6
1-3-6 1-3-6 1-3-6 1-3-6 1-3-6

Cílek V. (2014): Kameny a hvězdy. Síly předků, oči kamenů, světla odjinud. 1-285. Dokořán. Praha. 1-1-2
1-1-2 1-1-2 1-1-2 1-1-2 1-1-2

Horyna M., Lancinger L. (1977): Projektant a stavební vývoj Lorety v Rumburku. Umění 161, 164. Praha. 1-1-25 1-1-1
1-1-25 1-1-1 1-1-25 1-1-1 1-1-25 1-1-1

Gabriel F. (1986): Česko Švýcarsko očima archeologa. 1-52. Okresní Muzium. Děčín. 1-1-5
1-1-5 1-1-5 1-1-5 1-1-5 1-1-5

Glöckner P. (1995): Fyzickogeografické a geologické poměry okresu Děčín. 1-192. Děčín. 1-1-1
1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1

Moschkau A. (2003): Hrad Tolštejn a jeho historie. Překlad z německého vydání „Burg Tollenstein in Böhmen“ (1882). 1-63. Rumburk. 1-1-63 1-1-63
1-1-63 1-1-63 1-1-63 1-1-63 1-1-63

Moučka L. (1996): Pět knih o kabbale a posvátné geometrii. 22 kapitol o nejvyšší vědě. 1. díl Sefer Jecira Pražská, 2. díl Cesta pouští Sefer Jecira a 2x 1-1-1 1-1-1
1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1

Moučka L. (2005): Kamenný strom života. Vrch Dymník nad Rumburkem. Rukopis nevydané knihy. 190 stran. Uloženo u autora a M. Bernase v Rumburku. 1-1-1
1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1

Nouza J. (2009): Putování za rozhlednami Lužických hor a Českého Švýcarska. 1-92. Polart. Děčín. 1-1-83 1-1-83 1-1-83
1-1-83 1-1-83 1-1-83 1-1-83 1-1-83

Opletal M., Domečka K., Vavřín I. (1983): Granitoidy lužického masívu v jižní části Šluknovského výběžku a jejich nové petrologické zařazení. Geol. Věd 38, 141-175. Praha. 1-1-1 1-1-1
1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1 1-1-1

Pogačnik M. (2001): Cesty léčení země. 1/277. Dobruška. Praha. 10 L2 1-2 V Lidovys.

Prater D. A. (české vydání 1999, anglické vydání „A ringing glass“, 1986): 1-1 1-2 1-3 1-4 1-5
Jak znějící sklo. 1/540. přel. A. Bláhová. Nakladatelství Franze Kafky. V: život Rainera Maria Rilke 1-5
Praha. V překlad z anglického vydání „A Ringing Glass: The Life of Rainer Maria Rilke (Oxford, 1986). 1-1 1-2

Schmelzová R., Šubrtová D., Mikuláš R. (2014): Současná umělecká díla v krajině. 164/171. Academia. Praha. 14-1

Smetana J. (1998): Jiřetín pod Jedlovou. 450 let města v Lužických horách. 1/223. Jiřetín pod Jedlovou. 1-2 V Obec Jiřetín pod Jedlovou.

Smetana J. (1999): Rumburk. Město v Českém Nizozemí. 1/214. Rumburk. 1-2 V Město Rumburk.

Štika J. (2004): Návštěva R. M. Rilkeho na hradě Tolštejně. Děčínské vlastivědné zprávy. Časopis pro vlastivědu Děčínska a Šluknovska. 13, č. 3, 18/23. Děčín. 18-2 V Městské muzeum v Děčíně

Steinová N. (2000): Rumburská Loreta čili marnost nad marností a nic než... 1/168. Rumburk. 1-2 7. 1-1 V Nadace Louisa

Valečka J. ed. (1997): České Švýcarsko. Geologická a přírodovědná mapa 1:25 000 a Vysvětlivky. ČGÚ. Praha. 2x Y

Valéry P. (české vydání 1998): Degas, tanec a kresba. 1/127. Přeložil M. Žilina. Kovalam. Praha. V překlad z francouzského vydání „Degas, danse, dessin“ (Paříž 1963) 1-1 1-1 1-2

Vonička P., Burda J., Honsa I., Mazánková Š. (2010): Příroda Frýdlantska. 1-249. Jizersko-ještědský horský spolek. Liberec. 1-1 1-246

Zámiš P., Stein K. (1999): Pohled do historie. Šluknovský výběžek. 1-721. Děčín. 1-1 Šluknovský výběžek = Nordböhmisches Niederland: pohled do historie. 1-54. Okresní úřad. Městský úřad.

Popisky k fotografiím a kresbám

1-1 1-2

Poznámka: počet fotografií může být jakkoliv redukován, mohou být jak barevné, tak černobílé (raději barevné). Originály většiny schémat a kreseb jsou u pana Bernase a je třeba je lépe naskenovat, fotky v tomto případě slouží jen jako orientace. V textu jsou modře uvedeny instrukce pro grafiku, některé obrázky mohou být zařazeny kamkoliv, ale některé se přímo váží k textu, kde je jejich umístění indikováno. Je možné, že pan Bernas má ještě další vhodnější fotky, ale volil jsem způsob, aby publikaci bylo možné vydat „na klíč“ jen s těmito materiály.

COPYRIGHT: všechny zde uvedené fotky jsou moje, u pana Bernase je nutné ověřit, že kresby z Moučkovy knihy či z Atelieru Doubner jsou jeho (mluvil jsem s oběma, souhlasí), jediný menší problém vidím u fotky černé madony z Rumburku, kde si nejsem jist, zda bychom neměli mít souhlas správce Lorety (pokud by jej nedali, tak deletovat).

~~Obálka:~~ Kamenný strom života na Dymníku.

1-2

Foto 1/3: Kamenný strom života na Dymníku u Rumburka.

1-3

Foto 4: Autor návrhu Ladislav Moučka (sedící) s fotografem Věroslavem Škrabánkem na jaře roku 2004 při dláždění cestiček.

Foto 5: Typická krajina Šluknovska je plochá a místy podmáčená, protože severozápadní větry přinášejí od Atlantského oceánu dostatek vláhy.

Foto 6. Pro země za horami je typická plochá, k severu ukloněná krajina, která postupně přechází do německých nížin a často nese stopy kontinentálního ledovce, který tuto krajinu pokrýval ještě před 20 tisíci roky. Pohled ze saské strany Krušných hor od západu přes ~~labské~~ údolí do Horní Lužice.

1-2 V Labě

Foto 7: Systém starých úvozových cest, jaké nalézáme podél zemských stezek z Rumburka či Žitavy přes Lužické hory.

Foto 8: Strážný vrch u Rumburka. Bývalé pastviny jsou pohlcovány malebnými březovými háji.

Foto 9: Na severním okraji areálu hřiště na Dymníku narazíme na staré lomy a industriální ruinu betonové konstrukce.

Foto 10: Nápadná špice hradu Tolštejna ve staré kulturní krajině terasovaných políček, lesů a pastvin.

2
1-2 itých

Foto 11: Zimní Tolštejn nechává vyniknout tvaru skály, jež byla už v romantickém 19. století považována za pohanské obětiště.

Foto 12: Pohled z Tolštejna směrem na Jedlovou.

Foto 13: Ovečky na Dymníku. Zvířata vždy zjemňují krajinu.

Foto 14: Zóna radosti – dětský koutek na Dymníku. *Tato fotka by se nejlépe hodila nakonec k tématu traumatofilie*

Foto 15: Zbytky původního bukového pralesa na západním konci hřebene Dymníku kousek od Kamenného stromu života.

Foto 16: Skála skřítků na Dymníku. Podle lidového podání zde do nitra hory vcházejí malí lidé, kteří byli v srbských pověstech nazýváni „lutki“ – lidičky.

1-2
1-2
1-2
1-2 jaksi
1-2. Někdy
1-2 jednu 1-2 podruhé!

Foto 17: Staré buky u Skály skřítků. Toto místo někdy, zejména na jaře bývá silnější a nějak zajímavější než blízký Kamenný strom. Svědčí to o jediném: místa se mají kombinovat, protože se doplňují navzájem a jednou potřebujeme určitou „energii“ a jindy zase jinou. Někdy strom a jindy hvězdu.

Foto 18: Při výkopech základů budovy nedaleko Kamenného stromu bylo odkryto souvrství tufů, tedy sopečného popela s útržky žulového podloží a slupičkovitě se rozpadajícími sopečnými bombami.

Foto 19: Přirozený kamenný vějíř složený z vulkanických sloupků při cestě k rozhledně na Dymníku.

Foto 20: Strom života ve vchodu do hradní kaple na Bezdězu. Strom vždy znamená růst a rozvíjení.

Foto 21: Zpráva od pana Bernase, který je za vlastní peníze (nikoliv z evropských fondů) postavil Kamenný strom a svůj soukromý pozemek zpřístupnil veřejnosti. *Prosím o výřez*

1-2

Foto 22: Hvězdy v podlaze Kladrubské baziliky přestavěné J. A. Santinim odpovídají hvězdám v klenbě chrámu.

- Foto 23: Růžový kříž a hvězdy nahoře korespondují s podlahou chrámu/ Kladruby. /.
- Foto 24: Dva draci na gotickém svorníku z rakouského Kremsu odpovídají živlu ohně a vody. Podobnou symboliku vyjadřuje chodník z červené a šedé žuly mezi kameny Stromu života.
- Foto 25: Bukový les u Jiřetína.
- Foto 26: Nově upravené a opět malebné náměstí v Rumburku.
- Foto 27: Kapucínský kostel sv. Vavřince s konvent~~ě~~ vedle rumburské Lorety. /em
- Foto 28: Loreta, drobný barevný motiv.
- Foto 29: Křížová cesta kolem Strážného vrchu nad Rumburkem.
- Foto 30: Černá madona z rumburské Lorety. Černé madony jsou považovány za obzvlášť zázračné, ale asi odrážejí i ještě starší předkřesťanskou vrstvu bohyní země či podsvětí.
- Foto 31: Křížová cesta nad Jiřetínem pod Jedlovou.
- Foto 32: Všude po Evropě jsou rozesety kopie Kaple Božího hrobu v Jeruzalémě, které právě naopak znamenají vzkříšení/ Jiřetín pod Jedlovou. /.
- Foto 33: Lidový reliéf hanobení Ježíše Krista z jiřetínské křížové cesty.
- Foto 34: Středověký hrad a renesanční zámek Frýdlant mohl být ~~obrazem~~ Kafkov~~ě~~ Zámku. Franz Kafka přijížděl do zdejších textilek jako úředník pojišťovny. ~~7 před~~
/a /v m /v
- Foto 35: Za poutním chrámem v Hejnicích se zvedá skalnatý žulový hřbet Frýdlantského cimbuří.
- Foto 36: Jedna ze slavných staveb českého baroka (podle návrhu vídeňského architekta Johanna Lukase Hildebrandta, ~~1699-1729~~) je kostel sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí. — 1668-1745
- Foto 37: Mohutný Königstein stráží již od pravěku ~~Labské~~ údolí! Původně český hrad byl za Karla IV. dále rozšířen. — v /v /v
- Foto 38/39: Ruiny monumentálního gotického kostela na hradu Ojvíně u Žitavy ukazují, že hrad měl i náboženskou funkci spjatou s uložením říšských klenotů. V tom se podobá středočeskému Karlštejnu. [38-39
- Foto 40/42: Ojedinelé archeologické nálezy ukazují, že nepřístupná oblast Pravčické brány byla lidmi občas navštěvována několik tisíc let. Nevíme proč, protože tato místa nepřejí sběru ani lovu, ale možné je, že otvor brány a blízký sloup Pravčického kužele měl nějaký kultovní význam například v rituálech plodnosti. Pokud si chcete vychutnat nějakou zcela nedoloženou představu, tak si vysněte pochod bílé oděných druidů, kteří obětují na vrcholu Pravčické brány a za nimi nad Růžákem za jarního rozbřesku stoupá ještě mlžné slunce. 740-42
- Foto 43: Život se rozvíjí jako kamenný květ/ Pasov. *Může přijít kamkoliv i jako remark i opakovaně jako průběžný symbol bez popisku.* /.
- Foto 44: Slunce a Měsíc, současná freska *od koho ???*, Dymník. /.
- Foto 45: Rogier van der Weyden, Anděl vyvažuje dobré a špatné skutky člověka. Geometrická spona na andělově hrudi nese jako magická pečeť matematický význam. Její osa je nakloněná stejně jako jazýček vah. Kolem modrého světa lidí strážného Moudrostí se rozprostírá zářivá sféra Ducha. Obraz pro špitální kapli ve francouzském vinařském městě Beaune.
- Foto 46: Roseta, kruhové okno katedrály v Chartres, které má podobné geometrické uspořádání jako Kamenný strom života na Dymníku.

Foto 47: Hejnice, světlo vchází do míst, kde kdysi stával posvátný strom.

~~Někam na konec?~~

~~Další foto~~ ~~struktury (kořeny, trávy, železná růže, možná ještě něco dodám)~~ je možné použít bez popisku jako remarky. Ostatní jen kdyby se hodilo, nejvíc se mi líbí dvě fotky – Ružák a hřebeny v mlze, dal bych je s popiskem: Jsou místa, kde se celá krajina stává chrámem.

—|—v
—|—v

~~Kresby~~ (všechny kresby by měly být v první polovině, lépe třetině knížky, kde se mluví o Dymníku, pořadí jak je uvedeno, jenom 7 někam do patitulu či předsádky).

—|—v

1. Geometrická síť utkaná z dvanácti sečen vytváří ~~geometrickou síť~~, jejíž linie bývaly někdy nazývány „proudy Božího požehnání“. V centru kruhu uvidíme tři kosočtverce, které ~~vytvářejí~~ základní kostru Kamenného stromu života. V deseti významných křížících se místech vznikají uzlové body, kterým se říká sefiroty. Každý bod a každá spojnice má svoji funkci (kresba L. Moučka, skenovat ze strany 78 rukopisu).
2. Tuto kompoziční síť můžeme rovněž vložit do půdorysu Stonehenge. Nemusí to nutně znamenat, že celá tisíciletí je zde předávána nějaká geometrická tradice, ale ~~že~~ mnoho staveb je konstruováno na základě kruhu děleného dvanácti znameními zvířetníku. Tato tradice je zřejmě prastará. Geometrická a astronomická symbolika Stonehenge byla rozeznána v chrámu v CÁCHACH (Aachen), kde je ~~zřejmě~~ výsledkem podobného, paralelního přístupu ke geometrii a vesmíru. Klenba z CÁCH byla Karlem IV. zopakována na pražském Karlově. (kresba L. Moučka, skenovat buď z rukopisu str. 119, anebo ve větším rozlišení, ale černobíle ze Zrození hvězd, str. 114).
3. Zákres volně ležících kamenů před jejich umístěním do Kamenného stromu (projektová dokumentace Architektonické kanceláře Doubner). (všechny další kresby jsou nahrubo přefoceny z projektové dokumentace uložené u pana Bernase a měly by se lépe naskenovat).
4. Technické schéma osazení kamenů (projektová dokumentace Architektonické kanceláře Doubner). Tady mně stačí centrální obrázek, schéma potřebuji, aby vyvažovalo neurčitou poetičnost textu.
5. Návrh Kamenného stromu života podle projektové dokumentace Architektonické kanceláře Doubner (více se mi líbí ten druhý ~~obrázek, protože obsahuje vpisky a čísla~~).
6. Schéma chodníků z našedlé a načervenalé žuly (projektová dokumentace Architektonické kanceláře Doubner) ~~obrázek není úplně nutný, spíš, kdyby někde zbývalo místo~~
7. Jména a symboly jednotlivých kamenů Stromu života na Dymníku. Do chrámu se vstupuje od západu, obrázek je orientován severem vlevo (projektová dokumentace Architektonické kanceláře Doubner dle návrhu L. Moučky). Toto je základní schéma, které potřebuji někde na začátku knihy.

—|— strukturu
—|— dvořít

—|— V kresbách

—|— kde se
Karel IV. si klenbu z CÁCH zvolil jako inspiraci pro pražský Karlov.

Očerně, tj. lisknout
1a

Očerně, tj. lisknout
1a

1a V. —|—v
—|—v

1a V.

v 1a

8. Původní, nerealizovaný návrh Marko Pogačnika, který chtěl kameny na Dymníku uspořádat do jin-jangového symbolu, jaké často používá pro ozdravení místa – například i v Praze. Jsem rád, že nakonec zvítězil návrh [1] Moučky, protože je jediný svého druhu, zatímco Pogačnikovy realizace se sobě podobají (kresby a popis Marko Pogačnik, (projektová dokumentace Architektonické kanceláře Doubner).

→ Liu Vjin a jang

□ Ladislava

72 7a

Příloha B – Seznam použitých korektorských značek

oprava chybného písmena či znaku

I L J J F 7 6 J T I

oprava několika sousedních znaků

П П П П П П П П

oprava delšího úseku

H H H H H H H H
H H H H H H H H

oprava textu ve více řádcích

chybná písmena, slova, řádky vypustit

~

vsuvka

V V V V V V V V

změna pořadí sousedních písmen i větších úseků

~ ~ ~ ~ ~

přesun textu na jiné místo

přesun textu na začátek následujícího řádku

přesun textu nahoru

přesun textu dolů

přesun řádek na jiné místo

posun textu k zarážce

zvětšit mezeru

Y

zmenšit mezeru

↑ ← →

přidat mezeru

Y

zrušit mezeru	
vytvoření nového odstavce	
zatažení odstavce	
umístit text na střed řádku	
napsat kurzívou	
zrušit kurzívu	<u>obvyč.</u>
změna slovosledu	1 2 3 4 5 6 ...
pomlčka	Y-Y
pomlčka bez mezer (uvádím s okolními znaky)	03-20 20-30 inv-Kö apod
uvozovky dolů	S
změna barvy	○ černě, tj. listnoust

Příloha C – Ukázka korigování v systému Sledování změn

Dymník u Rumburka

Kamenný strom života v krajině Českého Nizozemí

Václav Cílek

Úvod: čemu dnes říkáme hvězdná brána, nazývali předkové nebesy

Před více než deseti lety mne požádal Ladislav Moučka, abych s ním zajel na Dymník u Rumburka, kde do krajiny vetkl 22 kamenů podobných složité kamenné hvězdě. Ve skutečnosti se jednalo o starodávný kabalistický symbol stromu života. Objekt se mi líbil asi tak, jako se nám líbí pěkně udělaná socha, ale nebyl jsem si jist, zda do této vykořeněné a dosud nesmířené sudetské krajiny patří a zda se spíš nestane ohniskem nějakého napětí než objektem klidného poznání.

Odstraněno: jak

Odstraněno: , ale v

Odstraněno: nemířené

Celé roky jsem jej sledoval. Jeho osud se podobal semenáčku v lese. Musel bojovat o prostor, světlo a živiny a tento zápas měl své oběti, pot a slzy. Kdo lépe zná osud Kamenného stromu, ví, o čem mluvím. Nebyla to a dosud není jednoduchá situace. Postupně jsem přicházel na to, že Kamenný strom je výraznější v noci než ve dne a nějak souzní s noční oblohou plnou hvězd. Vzpomněl jsem si na baziliku v západočeských Kladrubech, do jejíž klenby barokní architekt Santini umístil hvězdy a jim odpovídající hvězdy vyznačil v podlaze chrámu. Jednou jsem celou noc každé dvě hodiny obcházel vrch Dymník i Kamenný strom. Měl jsem přítom základní pocit, že Kamenný strom konečně zapustil pevné kořeny a dál sílí a že do krajiny vnáší něco, co v ní scházelo.

Odstraněno: tak

To, co vypadalo jako cizí výtvar, se postupně stává zdrojem nějaké energie, kterou tato země za horami zvaná České Nizozemí potřebuje. Pomáhá i to, že se okolní areál změnil z poměrně chladného golfového hřiště v místo, kde vyskávají děti a dědečkové si kopají míčem se svými vnuky. Objevil se zde smích a radost a určitě pomohlo i stádečko ovcí a noční zpěv žab z nově vytvořeného rybníka.

Komentář [A1]: za „To“ vložena čárka

Odstraněno: tomu

Odstraněno: se

Odstraněno: tomu

Tato knížka pojednává o místní krajině a hlavně o Kamenném stromu. Můžete ji číst jako trochu jiného turistického průvodce, anebo jako sdělení o jednom způsobu duchovní rekultivace krajiny. Na začátek je třeba vědět, že Kamenný strom na Dymníku nemá v Čechách žádnou analogii. Většina nově postavených kamenů a kamenných kruhů vychází ze starého keltského či novokeltského pojetí světa, které je zaměřeno na matku Zemi, přírodu a její magii. Kamenný strom toto magické a v zásadě zemské pojetí doplňuje o přísně geometrický plán a směřování mimo Zemi. Patří spíš mezi ideální, „platónské“ stavby, jakými jsou např. egyptské pyramidy, které jako nějaké hvězdné brány směřovaly duše ke skupině hvězd kolem Polárky, dál mimo náš svět, mimo naši galaxii a nejspíš i mimo prostor, v jakém běžně žijeme.

Odstraněno: ,

Odstraněno: é

Komentář [A2]: za „Polárky“ vložena čárka

První verze tohoto textu vznikla v roce 2004 pro připravovanou, ale nevydanou monografii Ladislava Moučky o Dymníku. Uveřejnil jsem jej o

Odstraněno: L.

čtyři roky později v knize *Dýchat s ptáky*. V roce 2014 mne požádal pan Mirko Bernas, abych se k Dymníku opět vrátil textem, který by měl vyjít jako drobná místní publikace. Píši jej nanovo a ve světle dalších zkušeností s krajinou Šluknovského výběžku, kterému budu říkat starým jménem České Nizozemí. Má zhruba dvojnásobný rozsah a řadu nikdy nepublikovaných obrázků. Místy se však nemohu vyhnout opakování již řečeného, a proto bych navrhl váženému čtenáři, aby – má-li již knížku *Dýchat s ptáky* – neztrácel čas s touto publikací. Vztyčování kamenů a jejich významu jsem se mezitím věnoval v knížce *Kameny a hvězdy* (Dokořán, 2014).

Odstraněno: „Dýchat s ptáky“

Odstraněno: „

Odstraněno: “

Komentář [A3]: za „obrázků“ vložena tečka

Komentář [A4]: za „řečeného“ vložena čárka

Odstraněno: „Dýchat s ptáky“

Odstraněno: „Kameny a hvězdy“

Základní údaje o Dymníku: světelný růst

Místo zvané Dymník, či dříve Rauchberg neboli Kouřový vrch, již několik století přehlíží významnou zemskou stezku spojující německé kraje – zejména Drážďany a Budyšin – s českými kraji a Prahou. Nejstarší zmínka o názvu pochází z roku 1570 a v roce 1616 jsou na Dymníku doloženy dva domky. Koncem 19. století byla na Dymníku postavena rozhledna (dokončena 1896) a otevřena horská chata, která se brzy stala vyhlášeným výletním místem, ale po druhé světové válce, kdy došlo k téměř úplné výměně obyvatel, význam místa upadal až do doby, kdy jeho pověst opět vzkřísil místní podnikatel Mirko Bernas. Financoval stavbu Kamenného stromu života a zpřístupnil jej široké veřejnosti. Tím navázal na tradici 19. století, kdy různí mecenáši skupovali zahrady a budovali parky, vyhlídky a romantické zříceniny. Tito lidé většinou sledovali obojí – chtěli do svých hospod nalákat návštěvníky, ale zároveň toužili vytvořit něco krásného, z čeho se ostatní lidé mohou těšit. Kéž by jich i dnes bylo víc!

Komentář [A5]: za „vrch“ vložena čárka

Odstraněno: -

Komentář [A6]: před „s“ vložena pomlčka a mezerka

Odstraněno: a

Komentář [A7]: za „doby“ vložena čárka

Odstraněno: „

Komentář [A8]: přesunout „19.“ na další řádek

Odstraněno: otevřel

Odstraněno: pro

Odstraněno: ou

Odstraněno: t

Odstraněno: -

Odstraněno: -

Odstraněno: vybudován

Komentář [A9]: za „měsíců“ vložena čárka

Odstraněno: ch

Odstraněno: Desky z

V letech 2003–2004 byl na Dymníku podle návrhu Ladislava Moučky sestaven z 22 kamenů obrazec v podobě složité hvězdy, jejíž cípy jsou propojeny geometrickým labyrintem chodníků vybudovaných z šedavé a načervenalé žuly. Stavba sestává z dvanácti obvodových kamenů a deseti vnitřních obelisků. Vnější kameny si můžeme představit jako znamení jednotlivých měsíců, tedy zvěretníku. Východ leží mezi znamením Vodnáře a Ryb. Deset vnitřních kamenů vyznačuje obraz kabalistického stromu života. Toto číslo odpovídá jak platónskému principům, tak deseti slovům *desek Zákona*, které Mojžíš snesl z hory Sinaj. V zásadě tyto kameny znamenají něco, co můžeme popsat moderními slovy jako nebeské či vesmírné brány, anebo v jiných tradicích jako prostředníka mezi Bohem a člověkem.

Komentář [A10]: před „máme“ odstraněna mezerka

Odstraněno:

Komentář [A11]: za „ním“ vložena čárka

Odstraněno: -

Možná je jedno, o jakou tradici se opřeme (máme přitom na výběr kousek keltské mytologie, egyptský řád, jahvistickou přesnost, francouzskou katedrální tradici či středověkou kabalou), ale v zásadě bylo toto uskupení vytvořeno jako druh chrámu, který člověka propojuje s něčím, co je nad ním, a on proto může podobně jako strom v lese dál růst a vydávat plody. V případě Dymníku se však jedná dokonce o dva chrámy. Na západním konci skalnatého čedičového hřebtu, na němž je postavena rozhledna, nalezneme přirozenou skalku – Skálu skřítků – složenou z protáhlých čedičových sloupků a porostlou zbytky původního bukového pralesa. Čedič pocházející

z hlubin Země i okolní porost nás v keltském či nějakém dávném přírodním duchu spojují se Zemí, zatímco nedaleký Kamenný strom s Kosmem filozofů a proroků.

Odstraněno: s

Oba útvary si můžeme představit jako trojúhelníky, z nichž ten první – Skála skřítků – míří dolů k Zemi a ten druhý – Kamenný kruh – k Nebi. A my sami, podle toho, v jaké jsme zrovna životní situaci, přecházíme z místa na místo, až nakonec staneme někde uprostřed.

Odstraněno: "

Dávný symbol dvou trojúhelníků má řadu významů, ale v podstatě znamená, že řád Nebe je podobný řádu Země a člověk stojí jako svorník uprostřed. Jindy se čte jako pobídka k tomu, aby úsilí člověka směřovalo v rovnováze k praktickým záležitostem i k věcem, jež jej přesahují, a že je stejně obojí nerozlučně propleteno do jednoho většího celku.

Odstraněno: n

Odstraněno: z

Odstraněno: směřovalo

Odstraněno: je

Země za horami

Kamenný strom života pravděpodobně nelze pochopit bez okolní krajiny. Jedná se podobně jako na Ašsku, Broumovsku či Frýdlantsku o zemi za pohraničními horami. Všechny tyto výběžky mají něco společného. V minulosti patřily Německu nebo Polsku, anebo jsou právě naopak zbytkem zemí, o které Česká koruna kdysi přišla. I jejich vzhled je podobný. Vezměte si třeba takové Frýdlantsko. Vyjedete z centra země a směřujete do hor. Za horami by jinde byla už dávno státní hranice, ale tady je nějaká další země nenápadně „zvenku“ přilepená k Čechám nebo na jiném místě k Moravě. Něco podobného platí i pro Šluknovsko, které bývalo nazýváno Českým Nizozemím (Niederland). Ve všech těchto zemích je podnebí chladné a lidé podezíraví, protože zažili několik proměn hranic a nejednu změnu majetku. Všude se sice mluví česky, ale země je nějaká nesvá. Otiskuje v sobě více národů.

Odstraněno: o

Odstraněno: č

Odstraněno: , ale pak ty hory přejedete a jinde by už dávno byla

Odstraněno: za horami

Odstraněno: "

Odstraněno: "

Jediné, co se dá říct, je, že lidé zde mluvili někdy jedním, jindy jiným jazykem. S národností to je složitější, protože lidé z hranice jsou směsicí i těch národů, které sami nenáviděli. Němečtí osadníci si brali české ženy a české babičky počesťovaly své německé vnuky. Až do světových válek to na venkově bylo skoro jedno. Mladí lidé chodili na handl, tedy na výměnu, aby se naučili jeden nebo druhý jazyk, protože oba byly zapotřebí. Ve městě byla situace jiná, protože zde na sebe narážely a někdy se bolestivě střetávaly dvě různé kultury. Jindy si naopak jednotlivé skupiny konkurovaly, což vytvářelo bohatý spolkový život a vedlo ke stavbám, jež se nesnažily být příliš velké a honosné, ale vkusné. Takový býval před válkou i Rumburk, kterému dnes již málokdo řekne sto let starým označením „Malá Paříž“.

Odstraněno: Přitom všechno

Odstraněno: to

Odstraněno: někdy zde lidé mluvili jedním, ale

Odstraněno: - m

Odstraněno: si

Odstraněno: a to

Odstraněno: které

Odstraněno: i

Odstraněno: již dneska

Pokud jste někdy sledovali anglický detektivní seriál *Vraždy v Midsomeru*, jehož každý druhý díl se odehrává během nějaké lidové slavnosti či v rámci místních spolků, umíte si představit, jak rozvětvený a intenzivní býval i život sudetského města. Až jednou odezní nadšení z virtuálních sítí, možná se tato doba vrátí.

Odstraněno: „Vraždy v Midsomeru“

Odstraněno: tak podobně

Odstraněno: tak se

Odstraněno: možná

Krajina v zemích za horami bývá zanedbaná a domy dodnes šedivé. Navštívíte Žitavu a vůbec nemáte pocit, že jste ve „vypulírovaném“ německém městě. Nezaměstnanost je vysoká a občas tu je ve vzduchu cítit nějakou bezmoc. Lidé a krajina na české a ještě víc na moravské straně hranic těžko srůstají a hřbitovy jsou dosud plné cizích jmen. Ale na druhou stranu jsou tu lesy dobře rostlé, silnice úzké a voda čistá. Potoky bývají svedené do kamenných koryt. Často vidíme malé, dnes už nepoužívané továrničky a secesní vilky bývalých majitelů. Všude, kam se podíváme, vnímáme nějakou změnu: pole a pastviny zarůstající lesem, cesty, co už nikam nevedou, omšelé domy, na kterých prosvítají německé nápisy. Na cizince krajina působí hlavně na podzim a v zimě trdně, ale domácí si zvykli. Mladší lidé už tento kraj považují nikoliv za místo, kde jenom žijí, protože někde se žít musí, ale také kam počínají náležet. Než se vytvoří nová osobnost, nová identita kraje, vždy to chvíli trvá.

Komentář [A12]: za „české“ vložena čárka

Odstraněno: lidí

Odstraněno: lesy jsou

Odstraněno: tak

Odstraněno: tak to

Pro tato místa je typická neuspořádaná urbanizace krajiny, kdysi charakteristická pro podhorské oblasti. Domy zpočátku malebně rozházené mezi poli a pastvinami byly doplněny různými přístavbami, dílnami či dalšími domky a vznikla tak již po roce 1900 rozsáhlá předměstí smíšeného zemědělsko-průmyslového typu. Na rozdíl od oblastí s těžkým průmyslem, jako je třeba Ostravsko, kde byla jasná vazba na jednu určitou šachtu či huť, jednalo se v Sudetech většinou o celou řadu drobnějších provozů, které vznikaly z rozptýlených manufaktur dřívějších staletí.

Odstraněno: jaká bývala

Odstraněno: ,

Odstraněno: na

Odstraněno: u

Odstraněno: tak

Odstraněno: se

Odstraněno: jednalo

Odstraněno: přeci jenom

Odstraněno: á

Odstraněno: kdybyste

Odstraněno: sami

Odstraněno: teď si uvědomte, že byste

Odstraněno: napoleonských

Lidé si na chudých půdách museli hledat jiný způsob obživy. Budovali sklárny, malé strojírny, ale základní byl textilní průmysl. Ostatně i anglická průmyslová revoluce začínala právě výrobou a zpracováním látek. Představte si, že byste si museli sami vypěstovat len, zpracovat jej na přízi, utkat plátno, vybělit, obarvit a ušít oblek. Trvalo by to celé měsíce. A co kdybyste potřebovali látky na uniformy pro sto tisíc Napoleonových či pruských vojáků! Bez dobré organizace práce, jednotných výrobních postupů a dálkového obchodu by to vůbec nešlo.

Odstraněno: ,

Komentář [A13]: za „století“ vložena čárka

V celém pohraničním pruhu od Labe přes Šluknovsko, Jizerské hory, podhůří Krkonoš až do Broumovska se táhl pás stovek manufaktur a později textilních továrniček i velkých továren, který byl ve své době, to znamená nejméně od počátku 18. století až do druhé poloviny 20. století, stejně důležitý, jako je dnes automobilový průmysl. Dnes bychom o oblasti mezi Šluknovem, Trutnovem a Broumovem možná hovořili jako o textilním „Silicon Valley“. V jistém smyslu přišla průmyslová revoluce dřív do okrajových zemí pod horami než do centra země. Slezsko předhonoilo rakouské kraje o celá desetiletí. Vídeň byla feudální ještě v době, kdy dnes menší města jako např. Šluknov, Varnsdorf či Trutnov otvírala brány kapitalismu.

Odstraněno: ještě

Odstraněno: y

Na solných stezkách

Nejstarší doklady o pobytu člověka v Českém Nizozemí byly nalezeny v roce 1928 ve šluknovské cihelně. Jednalo se o několik kamenných

nástrojů ze závěrečných období doby kamenné. Několik podobných lokalit leží dál na sever v Sasku. Krajina dlouho zůstávala pustá. Procházely zde tlupy mezolitických lovců a sběračů, ale zřejmě si víc oblíbily pískovcové převisy Zadní země, například v okolí Brtníku či Chřibské. Před necelými pěti tisíci lety bychom se v tomto kraji mohli setkat s náhodným eneolitickým osídlením, o kterém svědčí zlomky keramických nádob a ojedinělý sekeromlat z Rumburka. Asi nejzajímavějším místním nálezem jsou keramické nádoby únětické kultury starší doby bronzové nalezené na tvarově nejnapadnějším místním vrchu – Tolštejnu. Podobné nálezy, například ze saského Winterbergu či české Milešovky, obvykle interpretujeme jako kult hor. Tolštejn tak můžeme s určitou opatrností považovat za nejstarší doložené kultovní místo celého Šluknovska. Již z tohoto důvodu stojí za návštěvu.

Komentář [A14]: vloženy 2x uvozovky a čárka

Komentář [A15]: za „nálezy“ vložena čárka

Komentář [A16]: za „Milešovky“ vložena čárka

Odstraněno: ř.

Pokusy ukazují, že člověk potřebuje sůl nejméně od té doby, kdy začal jíst teplé maso a potravu z obilí. Dodnes není úplně jasné, zda lidé mohli sůl alespoň na nějakou dobu nahradit popelem ze spáleného dřeva, který obsahuje až 20% uhličitanu draselného, ale pravděpodobnější je, že obchod se solí, v tomto případě se saskou solí od Halle, existuje již od neolitu. Určitě probíhal po Labi, kde jeho centra ležela na Kalvárii v Bráně Čech (tedy v místech zvaných Porta Bohemica), v Litoměřicích a v Lovosicích. Do Čech však také vedly zemské stezky. Průchod pískovcovými roklemi Saského a Českého Švýcarska byl obtížný, ale přes Šluknov se nabízela pohodlná cesta pomalu stoupající až do sedla Lužických hor a pokračující odtud do středu Čech. Stejnou sleduje i dnešní silnice na Nový Bor.

Odstraněno: Není to dodnes

Odstraněno: by

Odstraněno: ,

Komentář [A17]: za „20“ vložena mezera

Komentář [A18]: za „Halle“ vložena čárka

Odstraněno: ,

Odstraněno: ,

Odstraněno: cesta

Odstraněno: , jakou

Odstraněno: , protože jejími z

Odstraněno: -

Odstraněno: však také

Odstraněno: tak

Odstraněno: é

Nevíme, jak dlouho stezka existovala. Zatím nejstaršími nálezy z její blízkosti jsou dva nádherné stříbrné kruhy z depotu nalezeného u Šluknova. Kruhy z 10.–11. století jsou zdobené motivy, s jakými se můžeme setkat ve východní Evropě, na Rusi nebo až ve střední Asii. „Poklady“ zlomkového stříbra byly také nalezeny podél stejné cesty v Sasku. Cesta procházející Šluknovem a Rumburkem má tedy za sebou jistě tisíciletou historii, ale možná jednou její stáří posuneme o celé tisíce let, protože na středním a severním Labi jsou doloženy eneolitické cesty, na kterých již byly používány vozy. Jsou stejně staré jako megalitické památky severní Evropy či egyptské pyramidy.

Velmi dlouhou dobu byla oblast zhruba mezi Šluknovem a Novým Borem rozsáhlým pohraničním hvozdem. Kolonizace tohoto území je mladá, pochází až z první třetiny 13. století. Podél zemské stezky a několika dalších starých cest však musely existovat celnice, sklady solí a něco jako karavanseraily, tedy zájezdní hostince, kde se vám zároveň na noc postarali o zvířata. Cílem obchodní karavany bylo vyrazit brzy ráno a do večera dosáhnout dalšího bezpečného místa, takže vzdálenost obchodních stanic byla podle schůdnosti cest 20–30 km.

Odstraněno: a

Odstraněno: -

Obvykle předpokládáme, že kolonizace probíhala směrem od zemědělských nížin do podhorských a horských oblastí. Jak tomu bylo v případě Šluknovska? Přicházeli sem lidé od jihu z dnešních Čech, anebo od severu z Lužice? Je nutné říci, že v obou případech by to nejspíš byli Slované, kteří

Odstraněno: t